

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Regionální studia

UDRŽITELNÝ ROZVOJ CESTOVNÍHO
RUCHU NA VYSOČINĚ

diplomová práce

Autor: Bc. Markéta Veselá

Vedoucí práce: prof. Ing. Jaroslav Macháček, CSc.

Rok: 2016

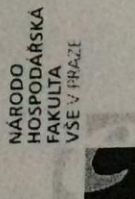
Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

Markéta Veselá

V Praze dne 1. 12. 2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu prof. Ing. Jaroslavu Macháčkovi, CSc. za jeho odborné rady, připomínky a ochotu pomoci v průběhu tvorby této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat paní Ing. Zuzaně Vondrákové za podnětnou konzultaci.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Bc. Markéta Veselá**

Studijní program: **Ekonomie a hospodářská správa**

Obor: **Regionální studia**

Název tématu: **Udržitelný rozvoj cestovního ruchu na Vysočině**

Zásady pro vypracování:

1. Cílem práce bude charakterizovat potenciál pro cestovní ruch v kraji Vysočina, následně navrhnout nástroje vedoucí k jeho udržitelnému rozvoji.
Cestovní ruch je významnou součástí světové ekonomiky. Jeho podíl na rozvoji se stále zvyšuje. S tím vzniká i otázka udržitelného rozvoje turismu, který respektuje charakter daného území.
2. Teoretická část práce se bude zabývat nejprve teoretickým vymezením pojmu trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu, definuje jeho zásady a pilíře a popisuje světové trendy šetrného cestovního ruchu. Zhodnotí roli destinačního managementu v této problematice. Dále bude analyzován stav cestovního ruchu konkrétní destinace, Vysočiny, včetně potenciálu kraje. Práce popíše roli jednotlivých organizací cestovního ruchu na Vysočině, především v oblasti destinačního managementu a udržitelného rozvoje.
3. Praktická část bude věnována vytvoření projektu možného udržitelného rozvoje cestovního ruchu: budou představena obecná doporučení významných organizací cestovního ruchu (především UNWTO) k udržitelnosti rozvoje turismu, která budou následně vztažena k příkladu vybrané destinace. Konkrétně bude řešena problematika destinačního managementu, vymezení nedostatků/slabých stránek cestovního ruchu v kraji Vysočina, porovnání šetrných forem cestovního ruchu na Vysočině s vybranými kraji (analýza komparativních výhod kraje Vysočina), vymezení rizik ohrožujících cestovní ruch v daném kraji (např. historické ekologické zátěže) vč. navržení způsobu jejich eliminace.
4. Metodou práce bude rešerše, analýza dat, metody statistického zpracování údajů, srovnávání a postupy založené na analogii. Potřebná data budou získána z databází Českého statistického úřadu, UNWTO a Czech Tourism.

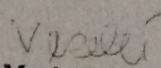
Rozsah práce: 70 – 80 stran

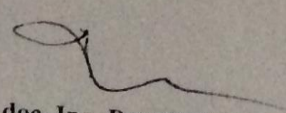
Seznam odborné literatury:

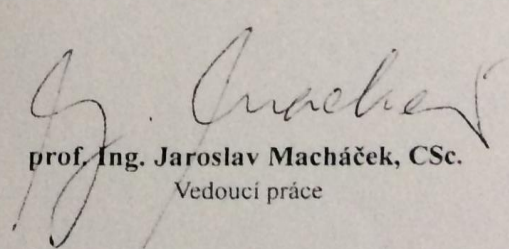
1. FULLAGAR, Simone, MARKWELL, Kevin, WILSON, Erica, Slow tourism: experiences and mobilities. Bristol: Channel View Publications, 2012. 233 s. Aspects of tourism, 54. ISBN 978-1-84541-281-4.
2. LANZA, Alessandro, MARKANDYA, Anil, PIGLIARU, Francesco. The economics of tourism and sustainable development. Cheltenham: Edward Elgar, 2005. 315 s. The Fondazione Eni Enrico Mattei (FEEM) series on economics and the environment. ISBN 1-84542-401-8.
3. MUSIL, Martin. Udržitelný rozvoj cestovního ruchu: (metody, postupy, přístupy, teoretické aspekty): sborník příspěvků z kulatého stolu. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2010. 47 s. ISBN 978-80-245-1689-9.
4. PALATKOVÁ, Monika. Mezinárodní cestovní ruch. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 221 s. ISBN 978-80-247-3750-8.
5. PÁSKOVÁ, Martina. Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. 298 s. ISBN 978-80-7435-006-1.
6. VAŠKO, Martin. Cestovní ruch a regionální rozvoj. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2002. 95 s. ISBN 80-245-0445-6.

Datum zadání diplomové práce: březen 2016

Termín odevzdání diplomové práce: srpen 2016

Bc. Markéta Veselá
Řešitelka

doc. Ing. Petr Toth, Ph.D.
Vedoucí ústavu

prof. Ing. Jaroslav Macháček, CSc.
Vedoucí práce

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá tematikou udržitelného rozvoje cestovního ruchu na regionální úrovni, pro zpracování problematiky byl zvolen Kraj Vysočina. Pro zhodnocení udržitelnosti jeho rozvoje je zkoumán potenciál turismu destinace v jeho jednotlivých oblastech včetně klíčových produktů, které jsou podrobeny srovnání s doporučeními obecně uznávaných organizací cestovního ruchu. Práce zahrnuje také srovnání se zkušenostmi z oblasti turismu z dalších krajů České republiky. Kraj Vysočina vykazuje v oblasti cestovního ruchu vhodné výchozí předpoklady pro jeho udržitelný rozvoj, a to především z hlediska nabídky těchto produktů, která zahrnuje jak produkty šetrné k životnímu prostředí, tak kulturní atraktivitu přispívající k osobnímu rozvoji jedinců, respektující lidská práva a vzájemnou toleranci rozdílných kultur. Jako problémová se však jeví prostorová nevyváženost jeho rozvoje v rámci kraje, způsobená především koncentrací turistických atraktivit do konkrétních destinací a nízká místní iniciativa v naopak méně atraktivních oblastech. Pro tyto nedostatky práce navrhuje řešení, na základě analýzy se jako vhodné nástroje jeví geocaching, pořádání kulturních událostí, podpora vzniku místních destinačních kanceláří v kraji, podpora cykloturistiky a zakládání vysoce navštěvovaných turistických cílů.

Klíčová slova

Udržitelný rozvoj, cestovní ruch, udržitelný rozvoj cestovního ruchu, destinační management, destinační organizace, Kraj Vysočina, šetrný turismus

JEL klasifikace

Q01, Z30, Z32

Abstract

The diploma thesis deals with the topic of sustainable tourism development at the regional level. This phenomenon is elaborated on the example of Vysocina Region. To evaluate sustainability of its development, the potential of this touristic destination is researched regarding various areas, including key products. These are subjected to comparisons with recommendations of significant tourism organization for the purpose of assessing the sustainability of tourism. The diploma thesis also includes a comparison with other Czech regions' experience as a touristic destination. Vysocina Region has favourable initial conditions for its sustainable development, especially regarding supply of key products, which include both environmentally friendly goods and cultural attractiveness contributing to the personal development of individuals and promoting intercultural tolerance. The main issue appears to be the spatial imbalance of its development in the region, caused mainly by the concentration of tourist activities to certain areas and low local initiative in the less attractive areas. The diploma thesis proposes a number of solutions, such as utilization of geocaching and products of gastrotourism, supporting the foundation of local destination management organisations, promoting cycling tourism and the foundation of highly visited tourist destinations.

Keywords

Sustainable development, Tourism, Sustainable tourism development, Destination management, Destination management organisation, Vysocina Region, Environmentally friendly tourism

JEL Classification

Q01, Z30, Z32

Obsah

Obsah	8
Seznam použitých zkratk	1
Úvod.....	2
1 Cestovní ruch a udržitelný rozvoj	4
1.1 Cestovní ruch.....	4
1.1.1 Cestovní ruch jako ekonomická kategorie	4
1.1.2 Pozice cestovního ruchu v ekonomice	6
1.1.3 Organizační struktura cestovního ruchu v ČR	10
1.2 Udržitelný rozvoj.....	12
1.2.1 Vymezení pojmu „trvale udržitelný rozvoj“	12
1.2.2 Cesta k vymezení udržitelného cestovního ruchu	12
1.3 Udržitelný rozvoj cestovního ruchu	14
1.3.2 Vymezení pojmu	14
1.3.3 Pilíře udržitelného rozvoje cestovního ruchu	15
1.3.4 Ekologicky šetrné formy cestovního ruchu a aktuální trendy.....	17
1.3.5 Certifikace v cestovním ruchu a její význam	19
1.3.6 Destinační management	22
2 Kraj Vysočina	23
2.1 Charakteristika kraje Vysočina	23
2.1.1 Základní údaje o kraji.....	23
2.1.2 Obyvatelstvo.....	24
2.1.3 Ekonomická a hospodářská situace.....	27
2.1.4 Dopravní infrastruktura	28
2.2 Cestovní ruch na Vysočině – specifika a výchozí podmínky	29
2.2.1 Návštěvnost	29
2.2.2 Turistické atraktivity	31
2.2.3 Orgány působící v cestovním ruchu.....	36

3	Udržitelný rozvoj cestovního ruchu na Vysočině	38
3.1	Významné světové organizace na poli cestovního ruchu a jejich příspěvky k udržitelnému rozvoji	38
3.1.1	Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO).....	38
3.1.2	Světová rada cestování a turismu (WTTC).....	41
3.1.3	Evropská unie a cestovní ruch.....	41
3.2	Udržitelný cestovní ruch v destinaci – Kraj Vysočina.....	43
3.2.1	Profil kraje	45
3.2.2	Klíčové produkty udržitelného cestovního ruchu v Kraji Vysočina	58
3.2.3	Vyplývající návrhy a vyjádření Krajského úřadu Kraje Vysočina	74
4	Zkušenosti z jiných krajů	76
4.1	Jihočeský kraj	76
4.1.1	Stručná charakteristika kraje	76
4.1.2	Cestovního ruchu Jihočeského kraje	77
4.1.3	Zkušenosti z Jihočeského kraje	80
4.2	Pardubický kraj.....	81
4.2.1	Stručná charakteristika kraje	81
4.2.2	Cestovní ruch Pardubického kraje.....	83
4.2.3	Hlavní nedostatky cestovního ruchu Pardubického kraje a strategie jeho rozvoje	85
5	Zhodnocení stavu cestovního ruchu v Kraji Vysočina, jeho potenciálu a návrhy dalšího rozvoje	88
5.1	Výchozí stav	88
5.2	Návrhová část	90
	Závěr	93
	Seznam grafů, obrázků a tabulek	96
	Zdroje	98

Seznam použitých zkratek

CR	cestovní ruch
ČSKS	Český systém kvality služeb
ČSÚ	Český statistický úřad
DMO	destination management organisation (organizace destinačního managementu)
EDEN	European Destination of Excellence (Evropská destinace nejvyšší kvality)
HDP	hrubý domácí produkt
HUZ	hromadné ubytovací zařízení
CHKO	chráněná krajinná oblast
KÚ	krajský úřad
MMR ČR	Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky
MŽP ČR	Ministerstvo životního prostředí České republiky
ORP	obec s rozšířenou působností
PS	Poslanecká sněmovna
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu)
UNWTO	United Nations World Tourism Organisation (Světová organizace cestovního ruchu)
UR	udržitelný rozvoj
UR CR	udržitelný rozvoj cestovního ruchu
WTTC	World Travel and Tourism Council

Cestovní ruch je významnou součástí světové ekonomiky, jedná se o průřezové odvětví zasahující do celé řady socio-ekonomických oblastí. Jeho rozvoj je závislý na řadě faktorů charakterizujících danou destinaci, jako jsou ekonomická a politická situace či dopravní infrastruktura, současně je jedním z činitelů, který tyto okolnosti ovlivňuje. Jeho dopady pak formují ekonomické, sociální i životní prostředí.

S růstem světového bohatství roste poptávka po službách cestovního ruchu i jejich nabídka, což se odráží ve stále narůstajícím počtu turistů. Celosvětový počet účastníků cestovního ruchu činil v roce 2015 1, 184 miliard osob, dle predikcí Světové organizace cestovního ruchu vzroste jejich počet na 1, 8 miliard osob ročně do roku 2030. Trend neustálého nárůstu objemu turismu vyvolává otázku jeho budoucího udržitelného rozvoje. Udržitelný rozvoj cestovního ruchu je takový, který umožňuje uspokojení potřeb současné generace, aniž by snižoval možnost uspokojení generací budoucích. Takový turismus se vyznačuje řadou dílčích znaků, jako je především respektování charakteru místní krajiny, aktivity udržitelného cestovního ruchu vedle toho podporují lidská práva a vzájemnou toleranci rozdílů mezi kulturami a jejich různorodosti.

Předkládaná diplomová práce přibližuje problematiku turismu v regionech, které se v rámci České republiky jeví z hlediska rozvíjení cestovního ruchu jako problémové. Pro účely této analýzy byl zvolen Kraj Vysočina, který dlouhodobě představuje jednu z nejméně navštěvovaných destinací České republiky.

Teoretická část předkládané diplomové práce se zabývá ve své první dílčí části vymezením pojmu cestovní ruch, kdy jej definuje, popisuje jeho pozici v dané ekonomice a charakterizuje jeho organizační strukturu, dále řeší problematiku udržitelného rozvoje jak z obecného pohledu, tak z hlediska turismu. Věnuje se také destinačnímu managementu, současnému trendu v řízení cestovního ruchu. Druhá dílčí část teoretické části práce pak charakterizuje Kraj Vysočina z hlediska obecných údajů i aspektů tamního cestovního ruchu.

Praktická část diplomové práce vztahuje problematiku udržitelného rozvoje turismu na konkrétní území, vychází z obecně platných doporučení, jež jsou využitelná pro aplikaci v regionech. Dále hodnotí potenciál jednotlivých složek cestovního ruchu v Kraji Vysočina, definuje klíčové produkty místní nabídky cestovního ruchu a určuje jeho hlavní

nedostatky a naopak i silné stránky. Navrhuje také opatření, která povedou ke zlepšení zjištěné situace, přičemž využívá zkušeností z jiných krajů, které jsou do těchto doporučení zakomponována.

Cílem diplomové práce je provést analýzu sektoru cestovního ruchu v tomto územním celku z hlediska jeho struktury a destinačních lokalit. Zhodnocení je prováděno dle určitých aspektů, které umožňují určit jeho silné a slabé stránky a identifikovat podmínky pro udržitelný cestovní ruch se zřetelem na rozložení cestovního ruchu v daném území. Vycházejíc z doporučení všeobecně uznávaných organizací na poli turismu práce hodnotí soulad stavu cestovního ruchu v Kraji Vysočina s principy udržitelného rozvoje a přítomnost šetrných a doporučených forem cestovního ruchu. Zaobírá se dále problematikou destinačního managementu jak v daném kraji, tak pro srovnání i v dalších srovnatelných územních celcích, a navrhuje vhodná opatření. Vychází z předpokladu, že v Kraji Vysočina není dostatečně řešena problematika udržitelnosti turismu, z hlediska jeho prostorové vyváženosti a nabídky produktů cestovního ruchu. Pro zhodnocení využívá výše zmíněných doporučení a na tomto základě navrhuje jednotlivá opatření.

1 Cestovní ruch a udržitelný rozvoj

Úvodní kapitola se zabývá vymezením základních pojmů, které jsou v diplomové práci použity, tedy především termínů cestovní ruch a jeho udržitelný rozvoj.

První subkapitola – *Cestovní ruch* – definuje pojem cestovní ruch z několika úhlů pohledu. Dále se zabývá dopady cestovního ruchu na společnost, ekonomiku a na životní prostředí – ať již pozitivními, tak negativními. Na to stručně popisuje organizaci cestovního ruchu v České republice.

Druhá a třetí subkapitola se zabývají *udržitelným rozvojem*. Vymezují tento pojem, jeho pilíře a blíže se zabývají *udržitelným rozvojem cestovního ruchu*.

1.1 Cestovní ruch

1.1.1 Cestovní ruch jako ekonomická kategorie

Cestovní ruch (jinými slovy turismus) je průřezovým odvětvím hospodářství, které zahrnuje odvětví dopravy, zemědělství, stavebnictví, potravinářství, ochranu životního prostředí či zaměstnaneckou politiku.¹ Proto jej lze definovat několika způsoby.

Například Horner a Swarbrooke (2003) definují cestovní ruch jako „*krátkodobý přesun lidí na jiná místa, než jsou místa jejich obvyklého pobytu, za účelem pro ně příjemných činností.*“² Upozorňují však na rostoucí trend služebních cest či cestování za účelem vzdělávání (např. účast na kongresech a konferencích), jež jejich definice nezahrnuje.

Oproti tomu jej Ryglová, Burian a Vajčnerová (2011) definují dle místa spotřeby statků a místa získání prostředků k financování těchto statků. Cestovní ruch tedy chápou jako „*součást spotřeby obyvatelstva doprovázenou přesunem kupních fondů do míst cestovního ruchu.*“³

Definice UNWTO začleňuje do cestovního ruchu i zmíněné služební cesty a vymezuje jej jako „*činnost osob cestujících do míst a pobývajících v místech mimo své*

¹ K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek, UK v Praze, 2002, s. 256

² Horner, S., Swarbrooke, J., 2003, s. 53

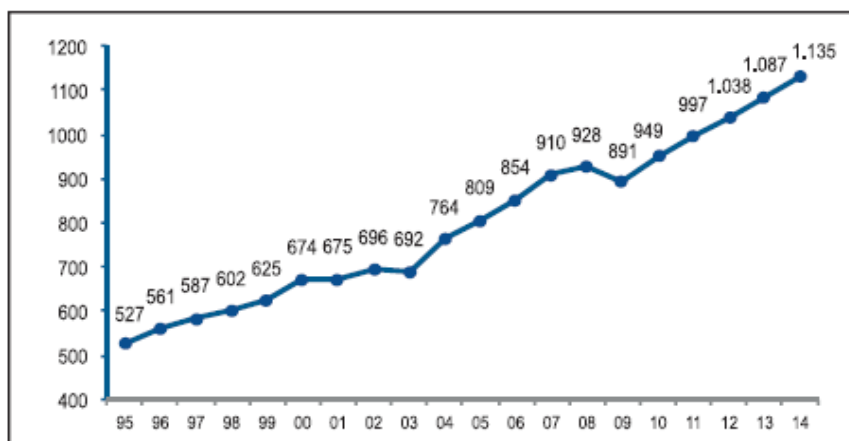
³ Ryglová, K. Burian, M. a Vajčnerová, I., 2011, s. 17

obvyklé prostředí po dobu kratší než jeden ucelený rok, za účelem trávení volného času a služebních cest (osoba nesmí být odměňována ze zdrojů navštíveného místa). ”⁴

Cestovní ruch zaznamenává v posledních letech velký rozkvět. V globálním měřítku ekonomické údaje ukazují, že se cestovní ruch stal odvětvím, které nabylo celosvětového významu.⁵ Jeho podíl na světovém HDP se neustále zvětšuje, zejména v turisticky atraktivních destinacích. Dle Světové organizace cestovního ruchu, UNWTO (United Nations World Tourism Organisation), počet celosvětových turistů za rok 2015 vzrostl o 4, 3% oproti roku 2014 a dosáhl tak rekordního počtu 1, 184 miliardy osob.⁶ K faktorům, které podporují rozvoj cestovního ruchu, patří rozvoj a větší přístupnost dopravy, především letecké.

Dle predikcí UNWTO vzroste počet účastníků celosvětového turismu do roku 2030 na 1,8 miliardy osob.⁷ Největší počet příjezdů zaznamenává turistický region Evropa – 51% z celosvětových příjezdů. Vysoký počet účastníků cestovního ruchu však zákonitě vyvolává tlak na životní prostředí. Nastávající situace vede k debatám o udržitelnému rozvoji cestovního ruchu, který bude dbát charakteru dané krajiny a bude šetrný k životnímu prostředí.

Graf 1: Vývoj celosvětového počtu turistů v období let 1995 – 2014 (v miliónech osob)

Zdroj: Annual report 2014, UNWTO

⁴ Charakteristika a význam cestovního ruchu v Česku, Czech Tourism

⁵ Goeldner, Ch., Richie, B., 2014, s. 21

⁶ Annual report 2015, UNWTO

⁷ Studia Turistica č. 1, 2015, s. 40 – 49

Kromě turistů, tedy osob, které aktivně vytvářejí cestovní ruch, má však tento sektor i další subjekty. Patří k nim obchodníci a podnikatelé, kteří tvoří nabídku cestovního ruchu, správa hostitelských zemí či oblastí a hostitelská komunita, tedy místní obyvatelé, jejichž životy cestovní ruch ovlivňuje.

Složky cestovního ruchu pak tvoří turisté, kteří se nacházejí v samotném jeho jádru a hledají tzv. cestovní zážitky. Na základě studia jejich poptávky pak vznikají aktivity věnující se rozvoji a řízení turistických aktivit a destinací. Dalšími složkami jsou přírodní a kulturní prostředí – přírodní prostředí jako primární zdroj, který charakterizuje destinaci CR a odlišuje ji od ostatních, a kulturní jako prostředí uměle vybudované lidmi. Sem spadá mimo jiné i infrastruktura turistické destinace (patří sem komunikační nebo technologické sítě či komerční zařízení). Neméně důležitými složkami turismu jsou dále pohostinná atmosféra v destinaci a jeho organizace a plánování dalšího rozvoje.⁸

1.1.2 Pozice cestovního ruchu v ekonomice

Existuje několik pohledů na sektor cestovního ruchu, můžeme jej tedy zkoumat z hlediska jeho vlivu na různé sféry lidského života. Autoři tyto sféry zpravidla rozdělují na ekonomické, sociální a životní prostředí a zkoumají, jak cestovní ruch ovlivňuje danou oblast, a to jak jeho pozitivní, tak i negativní přínosy.

- **Vliv cestovního ruchu na ekonomické prostředí**

Cestovní ruchu je průřezovým a multioborovým odvětvím, které má silný multiplikační efekt a protíná řadu různých lidských aktivit. Zatímco vnitřní cestovní ruch podporuje rozvoj regionů a pomáhá stabilizovat jejich vývoj, zahraniční cestovní ruch ovlivňuje platební bilanci dané země.

Rozvoj cestovního ruchu v regionech podporuje zaměstnanost, ať již z pohledu zachování stávajících pracovních míst, tak i tvorby nových pracovních příležitostí. Může se stát nástrojem podpory rozvoje hospodářsky slabých či strukturálně postižených regionů. Má dopad i na rozvoj dopravní infrastruktury.

Turismus je ukazatelem ekonomické úrovně daného státu a významně se podílí na jeho hospodářství. *„Vyhodnocení ekonomického významu cestovního ruchu na různých geografických a úrovních bylo vždy základním tématem výzkumu cestovního ruchu.*

⁸ Goeldner, Ch., Richie, B., 2014, s. 10 – 17

Výsledky takového výzkumu mají zásadní význam pro hospodářsko – politická opatření státu.“⁹

Statistiky v oblasti vlivu cestovního ruchu na světovou ekonomiku shromažďuje satelitní účet cestovního ruchu, TSA – Tourism Satellite Account. Jedná se o vytvoření jednotného systému sběru dat k měření ekonomických přínosů cestovního ruchu, který byl vytvořen organizacemi EUROSTAT (Statistická kancelář Evropské unie), OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj), WTO (Světová obchodní organizace) a OSN (Organizace spojených národů).¹⁰

Vliv dopadu cestovního ruchu na danou ekonomiku udává hned několik ukazatelů, mezi které patří především podíl na tvorbě hrubého domácího produktu, podíl na zaměstnanosti, cenová stabilita a vnější ekonomická rovnováha.¹¹ V České republice se cestovní ruch podílí na tvorbě HDP 2, 8% a na zaměstnanosti 4, 5% (údaje dle ČSÚ za rok 2014). *„Český podíl cestovního ruchu na tvorbě hrubé přidané hodnoty (2,8 %) je podobný situaci ve Švédsku (2,9 %), Nizozemí (2,7 %) či Německu (3,2 %). Nejvyšší hodnoty vykazují turisticky atraktivní destinace jako je Kypr (9,1 %) či Portugalsko (8,2 %).“*¹²

Graf číslo dva zachycuje vývoj podílu cestovního ruchu na tvorbě HDP ČR v poslední dekádě. Ačkoliv význam cestovního ruchu jako odvětví roste, jeho podíl na HDP naopak klesá, což je způsobeno výraznějším vývojem jiných odvětví. Nejvýznamnějšími dílčími odvětvími cestovního ruchu jsou pak ubytování, činnost cestovních kancelářů a osobní letecká doprava.¹³

Graf číslo tři ilustruje podíl cestovního ruchu na zaměstnanosti v České republice a jeho vývoj v posledních letech. *„Právě schopnost generovat zaměstnanost je velmi zajímavou a cennou vlastností cestovního ruchu.“*¹⁴ V roce 2014 činil tento podíl 4, 5%, což v absolutním vyjádření představuje 225 283 osob.

⁹ Czech Journal of Tourism, č. 1, 2012, s. 63

¹⁰ Kalábová, M., 2015 (přednáška)

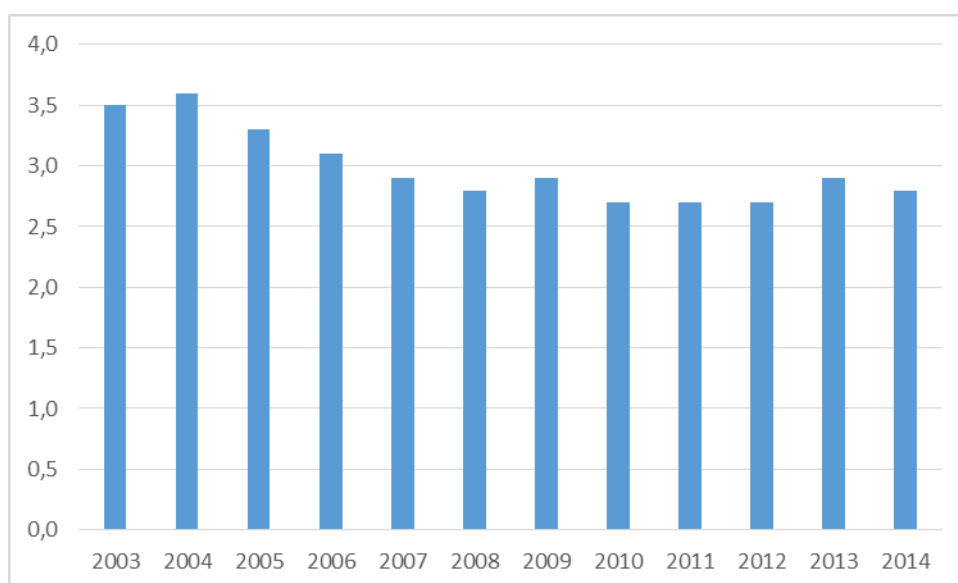
¹¹ Palatková, M., 2011, s. 15

¹² Počet zaměstnanců v cestovním ruchu ČR začal poprvé od roku 2009 narůstat, MMR ČR

¹³ Koncepce státní politiky cestovního ruchu v České republice na období 2014 – 2020, MMR ČR

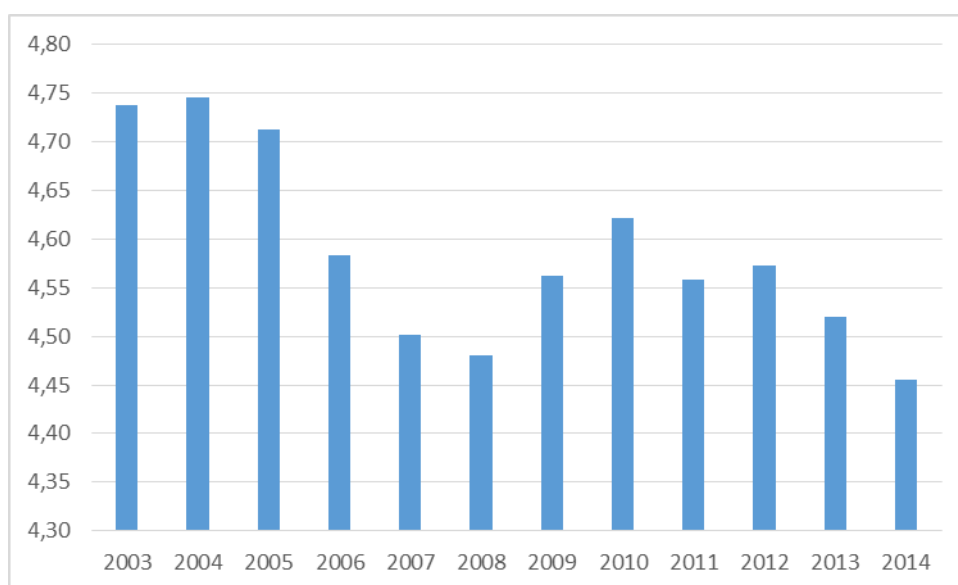
¹⁴ Koncepce státní politiky cestovního ruchu v České republice na období 2014 – 2020, MMR ČR, s. 7

Graf 2: Podíl cestovního ruchu na HDP ČR (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Graf 3: Podíl cestovního ruchu na zaměstnanosti v ČR (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Pokles podílu zaměstnaných osob v cestovním ruchu v první dekádě 21. století je zapříčiněn všeobecným utlumením ekonomického růstu zemí Evropské unie, „*vliv hospodářské krize se projevil na tvorbě pracovních míst v průmyslu cestovního ruchu rovněž významně.*“¹⁵ Vývoj v posledních letech naznačuje, že význam cestovního ruchu v české ekonomice stagnuje, či dokonce klesá.

- **Vliv cestovního ruchu na životní prostředí**

Cestovní ruch však může mít na území, kde je realizován, i negativní dopad. V tomto kontextu je často zmiňovanou oblastí právě životní prostředí, hodnotí se tedy environmentální dopady cestovního ruchu. Hlavními problémovými oblastmi, na kterých se shodují Taylor, Fredotovic, Povh a Markandya (2005, ed. by Lanza, Markandya a Pigliaru) a Závodská (2010, ed. Musil), jsou:

- přetížení infrastruktury (ať již dopravní infrastruktury včetně následků z toho vyplývajících, tak i suprastruktury),
- rostoucí znečištění ovzduší a vody (především vlivem nárůstu oblíbenosti výletních lodí a rekreačních plavidel na mořských plochách roste znečištění moří),
- zvýšená spotřeba pitné vody,
- zvýšené generování odpadu (kapalného i pevného),
- nadměrné využívání zdrojů a degradace kulturního dědictví,
- ekologické dopady.^{16, 17}

K cílům odpovědnému přístupu k řízení cestovního ruchu v tomto smyslu tedy patří ochrana životního prostředí ve všech těchto aspektech.¹⁸

- **Vliv cestovního ruchu na sociální prostředí**

Aktivita cestovního ruchu formují také sociální prostředí, mohou například ovlivnit kvalitu veřejných služeb či posílit význam kulturního dědictví.¹⁹ Závodská (ed. Musil) uvádí, že hlavními sociálními dopady CR jsou ty, které ovlivňují chudobu a postavení žen

¹⁵ Současná Evropa, č. 1, 2012, s. 105

¹⁶ Musil, M., 2010, s. 44

¹⁷ Lanza, A., Markandya, A., Pigliaru, F., 2005, s. 201 – 205

¹⁸ Pásková, M., 2009, s. 272

¹⁹ Charakteristika a význam cestovního ruchu v Česku, Czech Tourism

ve společnosti.²⁰ Dle dat ČSÚ je právě cestovní ruch sektorem, který zaměstnává nejvíce právě ženy (jedná se o zhruba 53% podíl – údaj z roku 2014). K sociálním rizikům turismu patří střet kultur a s tím spojené změny způsobu života a životních hodnot místních obyvatel.

Negativní dopady cestovního ruchu na všechny oblasti, kterých se toto odvětví dotýká, řeší koncepce udržitelného rozvoje, která je blíže popsána v následujících kapitolách. Vedle ní existují i alternativní přístupy, jedním z nich je tzv. slow tourism (v překladu pomalý cestovní ruch), který se snaží docílit změny nabídky služeb cestovního ruchu v destinacích. To zahrnuje několik aspektů, kdy účastníci slow turismu odmítají rychlost dnešní doby a preferují delší pobyt v destinaci včetně jejího podrobnějšího poznání. K vhodným formám slow turismu jsou řazeny především aktivity cestovního ruchu odehrávající se ve venkovském prostředí.²¹

1.1.3 Organizační struktura cestovního ruchu v ČR

Vládním resortem, pod jehož působení spadá sektor cestovního ruchu, je Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, které bylo zřízeno 1. listopadu 1996 a dále je ústředním orgánem státní správy ve věcech:

- regionální politiky,
- politiky bydlení,
- rozvoje domovního a bytového fondu,
- nájmu bytů a nebytových prostor,
- územního plánování,
- stavebního řádu,
- vyvlastnění,
- investiční politiky,
- cestovního ruchu,
- veřejné dražby a realitní činnosti,
- pohřebnictví.²²

²⁰ Musil, M., 2010, s. 44

²¹ Fullagar, S., Markwell, K., Wilson, E., 2012

²² Ministerstvo, MMR ČR

Pro oblast cestovního ruchu vytváří MMR ČR koncepci státní politiky rozvoje cestovního ruchu, kde stanovuje hlavní strategie a priority rozvoje tohoto sektoru. Aktuálně platným dokumentem je *Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2014 – 2020*. Ten stanovuje čtyři priority rozvoje CR, kterými jsou:

1. Zkvalitnění nabídky cestovního ruchu
2. Management cestovního ruchu
3. Destinační marketing
4. Politika cestovního ruchu a ekonomický rozvoj

Cílem aktuální strategie je vytvořit fungující systém řídicí struktury cestovního ruchu a jeho financování. „*Za pomoci připravovaného zákona o podpoře rozvoje cestovního ruchu chce MMR podpořit a stabilizovat regionální spolupráci mezi veřejným, privátním a neziskovým sektorem na principech destinačního managementu.*“²³ Ten je klíčovým hráčem v koordinaci cestovního ruchu v destinaci a v její prezentaci.

Ministerstvo pro místní rozvoj dále zřizuje Českou centrálu cestovního ruchu, státní příspěvkovou organizaci, jejímž cílem je propagace České republiky jako destinace cestovního ruchu v ČR i v zahraničí.²⁴ Vůči zahraničí používá agentura pojmenování Czech Tourism. Agentura hospodaří s rozpočtem daným MMR ČR a mezi její hlavní úkoly patří:

- koordinace činností v oblasti cestovního ruchu,
- destinační marketing,
- prezentace ČR,
- informační podpora CR a
- výzkumné a vzdělávací činnosti.²⁵

Agentura je stěžejní organizací v problematice strategie a taktiky pronikání ČR na zahraniční trhy cestovního ruchu.

Dalším subjektem zasahujícím do oblasti turismu je Parlament ČR, konkrétně v Poslanecké sněmovně se problematikou cestovního ruchu zabývá Podvýbor pro cestovní ruch působící pod Výborem pro veřejnou správu a regionální rozvoj.²⁶ Z hlediska

²³ Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2014 – 2020, MMR ČR

²⁴ O Czech Tourism, Czech Tourism

²⁵ O Czech Tourism, Czech Tourism

²⁶ Výbor pro veřejnou správu a regionální rozvoj, PS ČR

udržitelného rozvoje cestovního ruchu, kterým se diplomová práce zabývá, je však klíčovým Ministerstvo pro místní rozvoj jako ústřední autorita turismu v České republice.

1.2 Udržitelný rozvoj

1.2.1 Vymezení pojmu „trvale udržitelný rozvoj“

Pojem udržitelný rozvoj (z anglického pojmu *sustainable development*) bývá vedle cestovního ruchu spojován i s dalšími oblastmi. Dle Vaška „*termín trvale udržitelný rozvoj odráží vzájemnou závislost mezi prostředím a rozvojem území ve snaze o dosažení kvalitnějšího života pro každého.*“²⁷

Pásková a Zelenka jej definují jako „*takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachová možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a současně nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.*“²⁸ Pro přesnější vymezení upřesňují:

- procesní definici – udržitelný rozvoj jako neustálé hledání rovnováhy mezi lidskou činností a dobrým stavem životního prostředí,
- manažerskou definici – udržitelný rozvoj je podmíněn dobrým manažerským řízením, které zajistí dostatek zdrojů pro budoucí rozvoj a
- humanistickou definici – kdy je udržitelný rozvoj podmíněn změnou myšlení lidstva – nahrazení neustálého rozvoje lidské společnosti především etikou a morálkou.²⁹

1.2.2 Cesta k vymezení udržitelného cestovního ruchu

Základní kámen k definování udržitelného rozvoje byl položen v roce 1987, kdy Světová komise OSN pro životní prostředí a rozvoj (World Commission on Environment and Development – zkráceně WCED) vydala zprávu *Naše společná budoucnost*, kde definovala udržitelný rozvoj jako takový, který „*zajišťuje potřeby současnosti, aniž by*

²⁷ Vaško, M., 2002, s. 4

²⁸ Pásková, M., Zelenka, J., 2002, s. 301

²⁹ Pásková, M., Zelenka, J., 2002, s. 301

omezoval možnosti uspokojit potřeby budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby.“³⁰

Dalším významným mezníkem byla konference OSN na téma životní prostředí konající se v roce 1992 v Rio de Janieru, zvaná též Summit země. *„V rámci této konference byl formulován požadavek podpory principů trvale udržitelného rozvoje ve světovém měřítku.*“³¹ Na summitu byly přijaty klíčové dokumenty k udržitelnému rozvoji, a to:

- Deklarace z Rio de Janiera o životním prostředí a rozvoji (dále jako Deklarace z Ria)
- Rámcová úmluva Spojených národů o změně klimatu
- Agenda 21
- Úmluva o biologické rozmanitosti
- Prohlášení k principům globální dohody o využívání, ochraně a trvale udržitelném rozvoji všech typů lesů

Deklarace z Ria definuje dvacet sedm zásad, na kterých je založen udržitelný rozvoj planety Země. Uvádí, že člověk stojí v ohnisku zájmu o trvale udržitelný rozvoj a že rozvoj musí být naplňován tak, aby neohrozil uspokojování potřeb dalších generací. Mezi další zásady uvádí například ochranu životního prostředí, odstranění chudoby, klade důraz na pozornost rozvojovým zemím či posílení mezinárodní spolupráce.³²

Vedle toho se program Agenda 21 zabýval vymezením role podnikatelské sféry. Základní filozofií Agendy 21 byla teze: *„Nelze podnikat jako dříve, bez ohledu na životní prostředí.*“³³ Jedná se o program pro dvacáté první století k udržitelnému rozvoji planety (odtud název Agenda 21). Program je členěn do čtyř hlavních částí, a to

- ochrana zdrojů a hospodaření s nimi,
- sociální a ekonomické aspekty,
- finanční zdroje,
- úloha velkých společenských skupin.

³⁰ Udržitelný rozvoj a cestovní ruch, MMR ČR, 2007

³¹ Vaško, M., 2002, s. 5

³² Metodika pro místní Agendy 21 v ČR – přílohy, CENIA, s. 1 – 4

³³ K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek, UK v Praze, 2002, s. 88

K prioritním cílům Agendy 21 patří zefektivnění spotřeby energie a surovin, zavádění nových technologií, změny v hospodaření s půdou, aplikace principů EIA (environmental impact assessment) a odstranění chudoby.³⁴

Lokální implementací programu je Místní Agenda 21, která vychází z faktu, že „*velké množství problémů zmiňovaných v Agendě 21 a jejich řešení má svůj původ na regionální a lokální úrovni.*“³⁵ Jejím cílem je aplikace cílů Agendy 21 na regionální úrovni prostřednictvím spolupráce s obcemi a veřejností.³⁶

Agenda 21 pro cestovní ruch (celým názvem Agenda 21 pro průmysl cestovního ruchu: Směřování k environmentálně udržitelnému vývoji) představuje rozpracování Agendy 21 pro specifika oblasti cestovního ruchu. Jeho autory jsou organizace UNWTO, WTTC a Earth Council.³⁷

1.3 Udržitelný rozvoj cestovního ruchu

1.3.2 Vymezení pojmu

Udržitelný rozvoj cestovního ruchu je takový, který „*uspokojuje potřeby současných turistů a hostitelských regionů a zároveň chrání a zvyšuje tyto možnosti do budoucna. Má vést k řízení všech zdrojů tak, aby byly uspokojeny ekonomické, sociální a estetické potřeby při zachování kulturní identity, biologické různorodosti a procesů, které umožňují život.*“³⁸ Jedná se tedy o takový typ turismu, který „*dlouhodobě nenarušuje přírodní, kulturní ani sociální prostředí.*“³⁹

Taylor, Fredotovic, Povh a Markandya (ed. by Lanza, Markandya a Pigliaru, 2005) jej definují jako optimální využití přírodních a kulturních zdrojů pro rozvoj celé země na spravedlivém a udržitelném základu s cílem nabídnout návštěvníkům jedinečné zážitky a

³⁴ Pásková, M., 2009, s. 242

³⁵ Místní Agenda 21, CENIA

³⁶ Místní Agenda 21, CENIA

³⁷ Pásková, M., Zelenka, J., 2002, s. 13

³⁸ Musil, M., 2010, s. 15

³⁹ Pásková, M., 2009, s. 272

zvýšit kvalitu života skrze partnerství mezi veřejným sektorem, soukromým sektorem a místní komunitou.⁴⁰

Pásková a Zelenka (2002) dále vymezují udržitelný rozvoj turistického regionu jako rozvoj „založený na takovém řízení všech zdrojů a aktivit cestovního ruchu, které vede k uspokojení současných i budoucích ekonomických, sociálních a zážitkových potřeb návštěvníků a rezidentů (obyvatel regionu) se zachováním kulturní integrity, biodiversity, procesů a vazeb v ekosystémech a rozvíjení systému životních hodnot návštěvníků i obyvatel regionu.“⁴¹

V rámci Evropské unie začala být problematika cestovního ruchu a jeho udržitelného rozvoje řešena především v osmdesátých letech dvacátého století, kdy Evropská komise nastínila přístup k cestovnímu ruchu v rámci společného trhu. Definovala cestovní ruch jako nástroj rozvoje chudších regionů. Rozšíření pojmu udržitelný rozvoj cestovního ruchu přišlo především v dvacátém prvním století. S Amsterodamskou smlouvou (v platnosti od 1. května 1999) se stal udržitelný rozvoj cílem k začlenění na všech úrovních evropských politik. V roce 2011 byla Evropskou komisí vydána zpráva *Working together for the future of European tourism*, která za klíčové oblasti vedoucí k udržitelnému rozvoji označila:

- hospodářskou spolupráci,
- ekonomický růst založený na znalostech,
- v oblasti cestovního ruchu vyzdvihla spolupráci mezi všemi zainteresovanými stranami.⁴²

1.3.3 Pilíře udržitelného rozvoje cestovního ruchu

Stejně tak jako se různí vědecké vymezení pojmů cestovní ruch a udržitelný rozvoj, odborníci se neshodují ani na přesném vymezení principů UR CR.

Kupříkladu Vaško (2002) mezi základní rysy takového rozvoje řadí cestovní ruch, který je zaměřený na kvalitu zážitků, založený na aktivitách respektujících charakter místního regionu, respektující potřebu místní komunity, pohybující se v mezích možností

⁴⁰ Lanza, A., Markandya, A., Pigliaru, F., 2005, s. 197

⁴¹ Pásková, M., Zelenka, J., 2002, s. 303

⁴² Tourism Management č. 52, 2016, s. 230 – 241

využití místních zdrojů a neomezující ostatní odvětví při uplatňování principů udržitelnosti.⁴³

Vedle toho kolektiv Konsorcia SPROR Plus (MMR ČR, 2007) základními principy udržitelného rozvoje cestovního ruchu chápe

- propojení základních oblastí života (ekonomické, sociální a životního prostředí),
- zvažování každého rozhodnutí v dlouhodobé perspektivě,
- do rozhodování zakomponovat fakt, že kapacita životního prostředí je omezená,
- předběžná opatrnost vycházející z toho, že důsledky některých rozhodnutí nejsou předem známe,
- prevence zásahů neslučitelných se zásadami udržitelného rozvoje,
- důraz na kvalitu života (a to nejen v oblasti materiální),
- sociální spravedlnost (snaha vymýtit chudobu),
- zohlednění vztahu lokální – globální v rozhodování (činnosti na místní úrovni ovlivňují problémy na globální úrovni),
- vnitrogenerační i mezigenerační odpovědnost,
- demokratizace rozhodování, tedy zapojení veřejnosti do plánování.⁴⁴

Závodská (ed. by Musil, 2010) uvádí tři základní principy udržitelného rozvoje cestovního ruchu. Řadí mezi ně zachování zdrojů (environmentálních, ekonomických, sociálních a kulturních), budoucnost (mezigenerační odpovědnost) a spravedlnost (při rozdělování užitků).⁴⁵ Tyto tři principy by měly být zakomponovány do plánu rozvoje cestovního ruchu v destinaci.

Udržitelný rozvoj cestovního ruchu (a udržitelných rozvoj obecně) je tedy takovým rozvojem, který se zakládá na třech pilířích – ekonomickém, environmentálním a sociokulturním. Ekologický pilíř rozvoje značí nutnost minimalizovat negativní dopad turismu na životní prostředí, účinně chránit krajinu a šetrně využívat přírodní zdroje. Sociální udržitelnost rozvoje „*je schopnost komunity, lokální nebo národní, absorbovat vstupy jako jsou turisté apod. bez toho, aby byla narušena sociální harmonie.*“⁴⁶ Jinými slovy jde o rozvoj, který respektuje potřeby místního obyvatelstva. Ekonomicky vyrovnaný

⁴³ Vaško, M., 2002, s. 7

⁴⁴ Udržitelný rozvoj a cestovní ruch, MMR ČR, 2007

⁴⁵ Musil, M., 2010, s. 43

⁴⁶ Musil, M., 2010, s. 44

růst představuje vyrovnanou platební bilanci včetně udržení vysoké a stabilní úrovně ekonomického růstu a zaměstnanosti. Pouze růst založený na těchto třech aspektech lze označit za trvale udržitelný.

1.3.4 Ekologicky šetrné formy cestovního ruchu a aktuální trendy

Jak již bylo zmíněno, cestovní ruch produkuje tak, jako většina hospodářských činností, i negativní externality, ať to na ekologické, ekonomické i sociální prostředí. V ekologické oblasti se jedná o znečištění životního prostředí v několika podobách.

Za šetrné formy cestovního ruchu pak můžeme označit takové, které stojí na rovnoměrném vývoji ekonomického, environmentálního a sociokulturního pilíře, berou ohled na okolní krajinu a zdůrazňují šetrný vztah k přírodě.⁴⁷ Mezi takové formy můžeme zařadit například ekoturistiku, agroturistiku a ekoagroturistiku, cykloturistiku, venkovskou turistiku, chataření a chalupaření. Následující řádky představí nejrozšířenější formy z nich.

- **Venkovská** (neboli rurální) **turistika** označuje cestovní ruch realizovaný na venkově, bezprostředně spjatý s přírodou a venkovskou krajinou a doplněný s tím spojenými aktivitami, jako je například péče o hospodářská zvířata. „*Její zvláštnost spočívá v decentralizaci ubytovacích zařízení, což umožňuje rozmělnit četnost turistů a tak eliminovat negativní dopady, které s sebou přináší organizovaná turistika.*“⁴⁸
- **Ekoturistika** představuje cestovní ruch zaměřený na poznávání přírody. Návštěvníci navštěvují přírodní atraktivity, jako jsou národní parky, chráněné krajinné oblasti či přírodní rezervace. Typickými činnostmi ekoturistů jsou pěší turistika, pozorování živočichů a rostlin, montanistika (návštěva oblastí, které skýtají možnost sběru minerálů), cykloturistika, apod.⁴⁹ V poslední době je rozšířenou formou ekoturistiky *birdwatching*, který spočívá v pozorování ptactva v jejich přirozeném prostředí.

⁴⁷ Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu. Cestovní ruch, udržitelný rozvoj a životní prostředí, MMR ČR, 2006

⁴⁸ Venkovský cestovní ruch, ÚTOK

⁴⁹ Pásková, M., Zelenka, J., 2002, s. 75

- **Agroturistika** (zemědělský cestovní ruch) označuje dovolenou trávenou na venkově na rodinných statcích s cílem poznání tamějšího způsobu života, technik výroby potravin a účasti na zemědělských aktivitách.⁵⁰
- **Ekoagroturistika** je agroturistika, která je realizována na ekologických farmách, jejichž fungování je v souladu s principy ochrany přírody a životního prostředí.⁵¹
- **Chataření a chalupaření**, jinak také druhé bydlení, je přechodný pobyt vlastníka (popř. nájemníka) rekreačního objektu (chaty či chalupy) v tomto objektu. Chataření je rozvíjeno především v turisticky atraktivních oblastech či v zázemí velkých měst, kde vznikají chatové osady. Chalupaření využívá volného bytového fondu v menších obcích. Největší rozkvět druhého bydlení byl na území České republiky zaznamenán především v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století.
- **Hippoturistika** je forma cestovního ruchu, kdy jsou jeho účastníci motivováni jízdou na koních.⁵²

Další možnou šetrnou formou rozvoje lokálního cestovního ruchu je geocaching, celosvětová hra na pomezí turistiky a sportu, při níž je využíváno GPS pro hledání ukrytých schránek zvaných „cache“. *„Vlastník založí schránku na jakémkoliv zajímavém místě a její geografické souřadnice zaznamená na serveru www.geocaching.com. Účastník ji podle návodu vyhledá a na serveru označí jako nalezenou.“*⁵³ Vzhledem k vysoké elasticitě poptávky po produktech cestovního ruchu, kdy během hospodářských krizí turisté preferují kratší a levnější výlety, tak geocaching může být nejen doplňkem, ale i motivem k účasti na cestovním ruchu. Nejvíce cachí se pak nachází v zázemí velkých měst. Naopak jejich nejnižší hustotu *„můžeme hledat téměř v celém Kraji Vysočina – menší podíl cachí je pravděpodobně způsoben tím, že se tento kraj řadí k nejméně turisticky navštěvovaným oblastem České republiky.“*⁵⁴

V oblasti šetrných forem cestovního ruchu působí několik organizací, ať již jednotlivě či ve sdružených celcích. Jedná se například o Svaz podnikatelů ČR ve

⁵⁰ Pásková, M., Zelenka, J., 2002, s. 14

⁵¹ Venkovský cestovní ruch, ÚTOK

⁵² Pásková, M., Zelenka, J., 2002, s. 125

⁵³ Mezinárodní kolokvium o cestovním ruchu – Sborník příspěvků, 2012, s. 7 – 27

⁵⁴ Mezinárodní kolokvium o cestovním ruchu – Sborník příspěvků, 2012, s. 7 – 27

venkovské turistiky a agroturistiky, dobrovolné sdružení podnikatelů ve venkovském CR a jeho příznivců. V oblasti ekoagroturistiky působí centrum ECEAT CZ – Evropské centrum pro ekoagroturistiku, které v rámci České republiky sdružuje odborníky na šetrný cestovní ruch. ⁵⁵ Ministerstvo životního prostředí pak vytvořilo *Národní centrum šetrné turistiky* s cílem postupného vytvoření center šetrné turistiky ve všech krajích ČR. „*Tato centra budou zakládána především proto, aby ve všech krajích existoval subjekt integrující environmentální a socioekonomické aspekty rozvoje cestovního ruchu, a to s ohledem na specifika území daného kraje.*“ ⁵⁶

1.3.5 Certifikace v cestovním ruchu a její význam

Jelikož se na trhu cestovního ruchu poptávající strana (zákazník) stále více zajímá o dopad aktivit a činností spojených s turismem na životní prostředí, někteří podnikatelé zavádějí certifikace svých služeb, které přispívají k podpoře udržitelného rozvoje CR. ⁵⁷

Pásková a Zelenka definují certifikaci obecně jako „*proces ověření prokazující, že náležitě identifikovaný produkt, postup, kvalifikace pracovníka nebo služba jsou ve shodě s předepsanou normou nebo jiným normativním dokumentem, resp. ve shodě se specifikovanými požadavky.*“ ⁵⁸ V kontextu udržitelného rozvoje cestovního ruchu se jedná o produkt respektující ochranu životního prostředí. Takto certifikované produkty zohledňují nejen potřeby zákazníka CR (tedy návštěvníka destinace), ale i potřeby rezidenta dané destinace cestovního ruchu. Může se jednat o certifikaci na regionální, národní i mezinárodní úrovni. ⁵⁹

K významným nadnárodním systémům certifikace cestovního ruchu patří mezinárodní certifikační značka ECEAT Quality Label (zkr. z anglického *European Centre for Ecological and Agricultural Tourism*), která se zaměřuje na produkty udržitelného (šetrného) cestovního ruchu a certifikaci uděluje podnikům CR, které

⁵⁵ Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu. Cestovní ruch, udržitelný rozvoj a životní prostředí, MMR ČR, 2006

⁵⁶ Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu. Cestovní ruch, udržitelný rozvoj a životní prostředí, MMR ČR, 2006, s. 50

⁵⁷ Certifikace služeb cestovního ruchu, Ochrana přírody

⁵⁸ Pásková, M., Zelenka, J., 2002, s. 43

⁵⁹ Palatková, M., 2011, s. 152

uplatňují principy udržitelného rozvoje. Centrum ECEAT se dále zabývá rozvojem agroturistiky a ekoagroturistiky.⁶⁰

Obrázek 1: Logo ECEAT

Zdroj: ECEAT, www.eceat.cz

Evropská květina (v originále *EU Flower*) představuje ekoznačení Evropské unie. Produkty cestovního ruchu označené touto květinou jsou takové, které jsou šetrné k životnímu prostředí a respektují nutnost jeho ochrany. Program ekoznačení Evropské unie byl založen roku 1992 a v České republice je odpovědným orgánem pro tuto certifikaci Česká informační agentura životního prostředí CENIA.⁶¹

Obrázek 2: Logo EU Flower

Zdroj: CENIA, www.cenia.cz

Z dalších mezinárodních certifikačních programů lze jmenovat The Green Globe 21 (univerzální působnost), Green Hotel (asociace s celosvětovou působností), EDEN (destinace turismu) a řadu dalších.⁶²

⁶⁰ ECEAT, ECEAT

⁶¹ Jak ekoznačení funguje, CENIA

⁶² Palatková, M., 2011, s. 152

Z národních aktivit se jedná například o projekt Ministerstva životního prostředí ČR Ekocertifikace cestovního ruchu, jehož cílem je vytvoření systému ekocertifikace takových služeb turismu, které splňují kritéria udržitelnosti, a s tím související osvěty a medializace certifikovaných služeb.⁶³

Dalším systémem ekocertifikace je značení místních výrobků. Takto certifikované výrobky a služby cestovního ruchu „*prezentující místní tradice, místní původ zdrojů a know-how, kvalitu a environmentální zodpovědnost.*“⁶⁴

Obrázek 3: Příklady značení místních výrobků

Zdroj: Role CR v rámci udržitelného rozvoje území, MŽP ČR

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR pak vyvinulo systém řízení kvality služeb cestovního ruchu Český systém kvality služeb, jehož realizátorem je organizace Czech Tourism. „*Koncepce systému vychází z jednoduchých zásad řízení kvality, přičemž jeho filosofií je poznání potřeb zákazníka a neustálé zlepšování kvality poskytovaných služeb v organizacích.*“⁶⁵ Systém je zaměřen na uspokojení očekávání a potřeb zákazníka, rozvoje měkkých předpokladů kvality, efektivní personální management a podporu technických předpokladů kvality služeb cestovního ruchu.

⁶³ Cestovní ruch a udržitelný rozvoj, MMR ČR, s. 139

⁶⁴ Role CR v rámci udržitelného rozvoje území, MŽP ČR

⁶⁵ O Českém systému kvality služeb, ČSKS

1.3.6 Destinační management

Destinační management představuje „soubor technik, nástrojů a opatření používaných při koordinovaném plánování, organizaci, komunikaci, rozhodovacím procesu a regulaci cestovního ruchu v dané destinaci. Součástí destinačního managementu je návštěvnický management, model LAC a tzv. spektrum rekreačních příležitostí.“⁶⁶ Jedná se o aktivity, které by měly přispívat k vyrovnanému a udržitelnému rozvoji cestovního ruchu v destinaci. Organizace destinačního managementu (zkr. DMO, z anglického destination management organisation) má za úkol tyto aktivity provádět a vytvořit podmínky pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu dané destinace – jejími příspěvky v této problematice pak jsou:

- harmonizace rozvoje destinace s jejím využíváním,
- uchování přírodních zdrojů a minimalizace negativního dopadu CR,
- maximalizace ekonomického přínosu CR lokální populaci,
- plnění potřeb návštěvníků,
- vytváření nabídky lokálních produktů a
- zvýšení blahobytu lokálních obyvatel.

Do tohoto plánu by měly být zapojeny všechny zúčastněné strany, tedy místní komunita, současní a budoucí návštěvníci destinace, veřejný a podnikatelský sektor. Tyto skupiny mají rozdílné zájmy, cílem DMO je jejich harmonizace.⁶⁷

V kontextu destinačního managementu v regionech České republiky představují tyto subjekty především orgány veřejné správy – krajské a obecní úřady a dále dříve zmíněná agentura Czech Tourism. Problémem je nízké zapojení podnikatelského sektoru. Takové aktivity destinačního managementu se pak soustřeďují především na investice do propagace (reklama, účast na veletrzích), mají však malý vliv na podnikatelské aktivity na daném území, které jsou klíčové.⁶⁸

⁶⁶ Pásková, M., Zelenka, J., 2002, s. 60

⁶⁷ European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation č. 4, 2013, str. 27 – 47

⁶⁸ Studia Turistica č. 1, 2010, str. 21 – 26

2 Kraj Vysočina

Druhá kapitola teoretické části diplomové práce se zabývá zvolenou destinací, kterou představuje Kraj Vysočina. Kraj je zde charakterizován jak obecně (první subkapitola), tak i z hlediska cestovního ruchu (druhá subkapitola).

2.1 Charakteristika kraje Vysočina

2.1.1 Základní údaje o kraji

Kraj Vysočina se rozprostírá v centrální části České republiky a spolu se Středočeským krajem reprezentuje jediné dva české kraje, které se netvoří státní hranici. Vysočina sousedí s Jihomoravským, Jihočeským, Středočeským a Pardubickým krajem. Rozloha kraje je 6 796 km², což představuje 8, 6% rozlohy České republiky. Je tak pátým největším krajem.⁶⁹

Obrázek 4: Administrativní členění Kraje Vysočina

Zdroj: Český statistický úřad

⁶⁹ Statistická ročenka Kraje Vysočina – 2015, ČSÚ

Vysočinu tvoří pět okresů, a to Jihlavský, Třebíčský, Havlíčkovobrodský, Pelhřimovský a Žďárský. Krajským městem je Jihlava. Na území kraje se nachází 704 obcí, z nichž 34 má statut města. Z hlediska členění území pro účely statistického úřadu Evropské unie (Eurostat) je Vysočina součástí územních jednotek těchto NUTS (zkr. z *nomenclature units for territorial statistics*):

- NUTS I – stát Česká republika,
- NUTS II – region soudržnosti Jihovýchod (spolu s Jihomoravským krajem) a
- NUTS III – Kraj Vysočina.

Pro svoji centrální polohu není Vysočina součástí žádného euroregionu.⁷⁰

Co se týče geomorfologického členění, Kraj Vysočina je součástí provincie Česká Vysočina, Česko-moravské subprovincie. „*Nejvýše položeným bodem je vrchol Javořice (837 m n. m.) v Javořické vrchovině na jihu okresu Jihlava, nejnižší bod se nachází v místě, kde na jihovýchodě okresu Třebíč opouští území kraje řeka Jihlava (239 m n. m.).*“⁷¹

2.1.2 Obyvatelstvo

Dle dat ČSÚ v Kraji Vysočina k 31. 12. 2014 trvale žilo 510 006 osob, podíl kraje na obyvatelstvu České republiky tak činí 4, 84%. 57% obyvatel Vysočiny tvoří městské obyvatelstvo, míra urbanizace je zde výrazně nižší ve srovnání s průměrem České republiky, který představuje 73% míru urbanizace.

Od roku 2009 na Vysočině převládá trend neustálého úbytku počtu obyvatel, způsobený především záporným migračním saldem, současně však i snižujícím se přirozeným přírůstkem obyvatelstva. Největší úbytek populace zaznamenává okres Třebíč (zejména vlivem migračního úbytku), nejmenší naopak okres Jihlava.⁷² Vývoj počtu obyvatel na Vysočině v období let 1991 – 2015 ilustruje graf číslo čtyři, pátý graf pro srovnání ukazuje, jak se vyvíjel vývoj počtu obyvatel celé České republiky v témže období, kde je naopak patrný trend nárůstu počtu obyvatel, daným především přírůstkem stěhování.

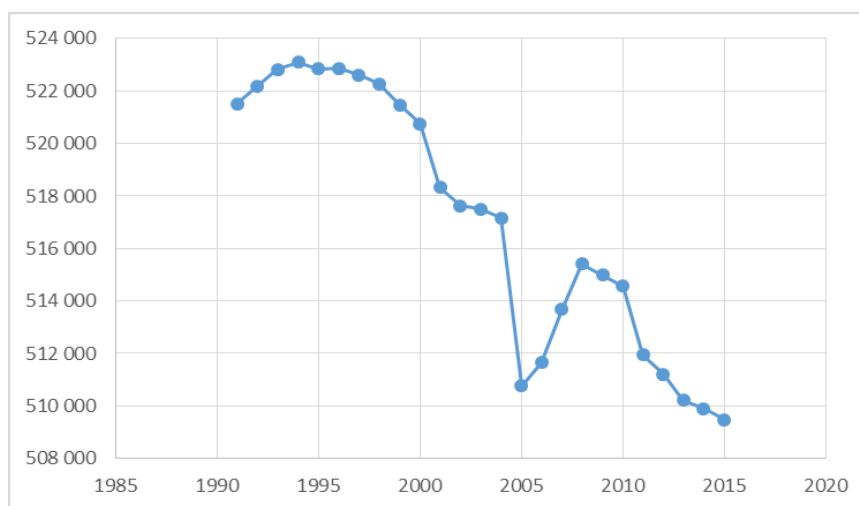
⁷⁰ Euroregiony, Regionální informační servis

⁷¹ Statistická ročenka Kraje Vysočina – 2015, ČSÚ, s. 21

⁷² Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Kraje Vysočina v roce 2013, ČSÚ

Průměrný věk v kraji je 41, 9 let a neustále se zvyšuje, Vysočina tak kopíruje celorepublikový trend, který ilustruje šestý graf. Stárnutí populace na Vysočině mimo to dokládá i index stáří populace (ten vyjadřuje, kolik osob starších 65 let připadá na 100 dětí ve věkové kategorii do 14 let), který překročil hranici 100 bodů a neustále se zvyšuje.⁷³ Pro rok 2014 nabyt tento ukazatel hodnoty 122,1.

Graf 4: Vývoj počtu obyvatel v Kraji Vysočina

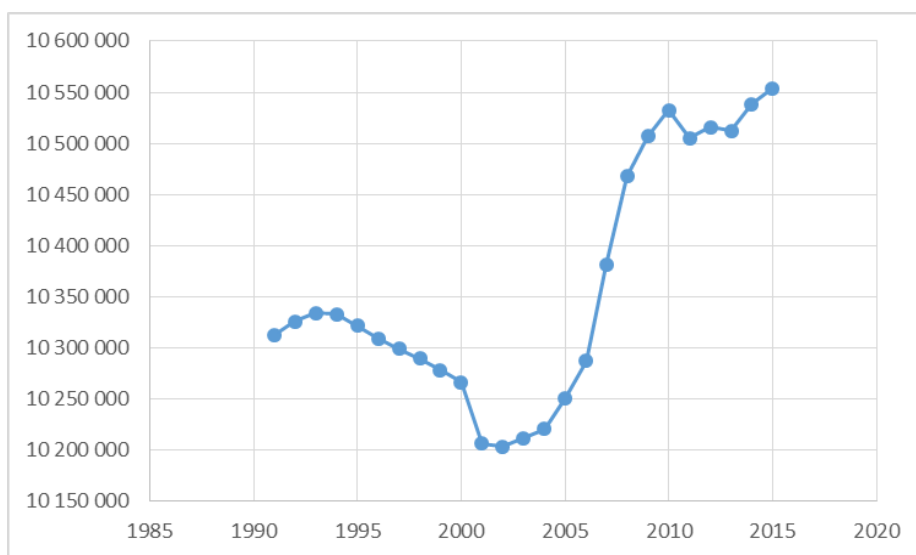
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Dle dat ČSÚ je Kraj Vysočina územím, na kterém se vyskytuje nejmenší počet trvale žijících cizinců. K 31. 12. 2014 jich bylo evidováno 7 806, přičemž 27% z nich tvoří Slováci a 26% Ukrajinci (zbytek představují osoby národnosti vietnamské, německé, ruské a další).

Co se týče kriminality, ve srovnání s průměrem celé České republiky si Kraj Vysočina stojí dobře. Kriminálních činů (po přepočtu na jeden tisíc obyvatel) tu bylo spácháno o téměř polovinu méně: 15, 9 zjištěných trestních činů oproti celorepublikovému průměru dvaceti sedmi.

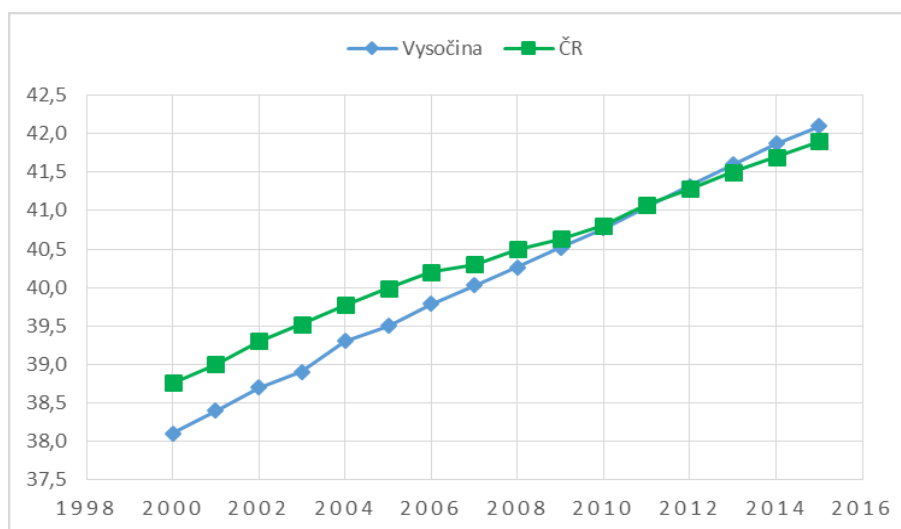
⁷³ Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Kraje Vysočina v roce 2013, ČSÚ

Graf 5: Vývoj počtu obyvatel na území České republiky

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Graf 6: Srovnání vývoje průměrného věku v České republice a v Kraji Vysočina v období let 2000 – 2015

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

2.1.3 Ekonomická a hospodářská situace

Z uvedeného počtu 510 006 obyvatel je 252 tisíc z nich ekonomicky aktivních. Míra nezaměstnanosti v kraji je 5,6% (největší nezaměstnanost je v okrese Třebíč – 9,6% – a nejmenší naopak v okrese Pelhřimov – 4,9%). Téměř poloviční díl populace regionu zaměstnává terciární sektor, 49,10%, dále pak sekundární 44,30% a primární 6,60%. Průměrná mzda činí 21 756 Kč (85% celorepublikového průměru).⁷⁴

Kraj přispívá k tvorbě hrubého domácího produktu České republiky 4,01%, což v nominálním vyjádření představuje 170 849 miliónů Kč (data za rok 2014 dle ČSÚ). Po přepočtu na počet obyvatel lze sledovat, že ekonomická výkonost kraje zaostává za průměrem ČR – HDP na obyvatele v Kraji Vysočina představuje 83% celorepublikového průměru. Jeho meziroční přírůstek je téměř poloviční oproti tempu růstu HDP celé České republiky.

Významné postavení v hospodářství Vysočiny zaujímá tradičně zemědělství. *„Zdejší přírodní podmínky jsou sice podprůměrné (nadmořská výška a sklonitost pozemků snižují produkční schopnost půd), pro některé zemědělské komodity a činnosti je však přesto území Vysočiny optimální.“*⁷⁵ V rostlinné produkci Kraj Vysočina vyniká pěstováním brambor a olejnin, v živočišné produkci pak chovem skotu.

Sektor průmyslu na Vysočině vytvářejí především odvětví strojírenství, kovodělnictví, textilnictví, potravinářství a dřevozpracující průmysl. Významnými průmyslovými podniky v kraji jsou firmy BOSCH Diesel, ŽŽAS, TEDOM, AGROSTROJ a další. Na území kraje také dlouhodobě působí klastry ve strojírenském a nábytkářském odvětví.⁷⁶

V sektoru vědy a výzkumu stojí za zmínku realizace projektu Centrum Excellence Telč (projekt Ústavu teoretické a aplikované mechaniky Akademie věd ČR), který vznikl za finanční podpory Evropské unie (ze strukturálních fondů) a České republiky (ze státního rozpočtu). Jeho cílem je *„nejen zapojit aktivity realizované v tomto regionu do evropského výzkumného prostoru, ale otevřít jej světu i vytvořením podmínek příznivých pro spolupráci s dalšími výzkumnými a vysokoškolskými institucemi v ČR i ve světě (...).“*⁷⁷

⁷⁴ Data dle ČSÚ

⁷⁵ Charakteristika Kraje Vysočina, Business Info – Oficiální portál pro podnikání a export

⁷⁶ Program rozvoje Kraje Vysočina – SWOT analýza a programová část, KÚ Kraje Vysočina

⁷⁷ Co je CET?, Centrum Excellence Telč

2.1.4 Dopravní infrastruktura

Centrální poloha kraje v rámci České republiky znamená pro Vysočinu dobrou dopravní dostupnost a s tím spojenou atraktivitu pro investiční příležitosti. Významnou komunikací, která krajem prochází, je dálnice D1, která zde zaujímá 92 z celkových 376 kilometrů. Dalšími významnými komunikacemi jsou evropské silnice I. třídy E59 (Jihlava – Víděň) a E551 (Pelhřimov – České Budějovice). ⁷⁸ Krajem prochází celkem 5 083 km silnic a 622 km železničních dopravních cest.

Tabulka 1: Srovnání Kraje Vysočina a celorepublikového průměru v základních ukazatelích za rok 2014

Sledované ukazatele	Průměr ČR	Vysočina
Trh práce		
<i>Nezaměstnanost</i>	7,46%	5,60%
- <i>Zaměstnanost v priméru</i>	2,75%	6,60%
- <i>Zaměstnanost v sekundéru</i>	38,04%	44,30%
- <i>Zaměstnanost v terciéru</i>	59,21%	49,10%
<i>Průměrná hrubá mzda</i>	25 686 Kč	21 756 Kč
Hrubý domácí produkt		
<i>HDP</i>	4 260 886 mil. Kč	170 849 mil. Kč
<i>Meziroční tempo růstu HDP</i>	0,045	0,026
<i>HDP na obyvatele</i>	404 835 Kč	334 994 Kč
Kriminalita		
<i>Zjištěné trestné činy na 1000 obyvatel</i>	27	15,9
Obyvatelstvo		
Počet obyvatel	10.525.000 obyvatel	510.006 obyvatel
Hustota obyvatelstva na 1 km ²	134 ob./km ²	75 ob./km ²
Podíl na obyvatelstvu ČR	-	4,84%
Průměrný věk	41,7 let	41,9 let
Index stárí	110	122,1
Celkový přírůstek obyvatelstva	25 856	-314
Přirozený přírůstek	4 195	454
Přírůstek stěhováním	21 661	-768

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

⁷⁸ Kraj Vysočina – investiční příležitosti, CzechInvest

2.2 Cestovní ruch v Kraji Vysočina – specifika a výchozí podmínky

Následující subkapitola se zabývá uvedením do problematiky segmentu cestovního ruchu v Kraji Vysočina. Je zde používán pojem okres, který sice nemá územně správní kompetence, ale představuje jednotku pro účely územní statistiky.

2.2.1 Návštěvnost

Českou republiku v roce 2015 navštívilo celkem 17 195 550 hostů, z toho bylo zaznamenáno 51% cizinců a 49% rezidentů. Nejnavštěvovanějším krajem je přitom Hlavní město Praha, která se na českém trhu cestovního ruchu podílí zásadními 40%, Vysočina je naopak druhým nejméně navštěvovaným krajem (po Pardubickém kraji) – kraj navštívilo pouze 473 712 osob, z toho 87% rezidentů⁷⁹ a 13% nerezidentů⁸⁰. Tato čísla zahrnují také vnitro regionální cestovní ruch, který však statistiky dále neoddělují. Postavení Kraje Vysočina v rámci cestovního ruchu ilustruje sedmý graf, který zahrnuje příjezdy rezidentů i nerezidentů.

V České republice tendence posledních pěti let vedou v růstu počtu návštěvníků. Jejich celorepublikový meziroční přírůstek je 10, 32%, přičemž nejvyšší přírůstek zaznamenává tradičně Hlavní město Praha (8, 36%), především díky nerezidentům. V Kraji Vysočina byl zaznamenán přírůstek počtu návštěvníků (mezi lety 2014 a 2015) 5, 83%. Tento trend zaznamenává devátý graf.

Co se týče návštěv nerezidentů, nejvíce cizinců na Vysočinu přijíždí z Německa, na druhé příčce je pak Slovensko. Nejnavštěvovanějším okresem je Žďár nad Sázavou, nejméně navštěvovaným Třebíč. Hlavní turistické atraktivity (kulturní i přírodní) dle jednotlivých okresů jsou uvedeny v následující kapitole. Rozložení cestovního ruchu na Vysočině dle okresů znázorňuje graf číslo osm.

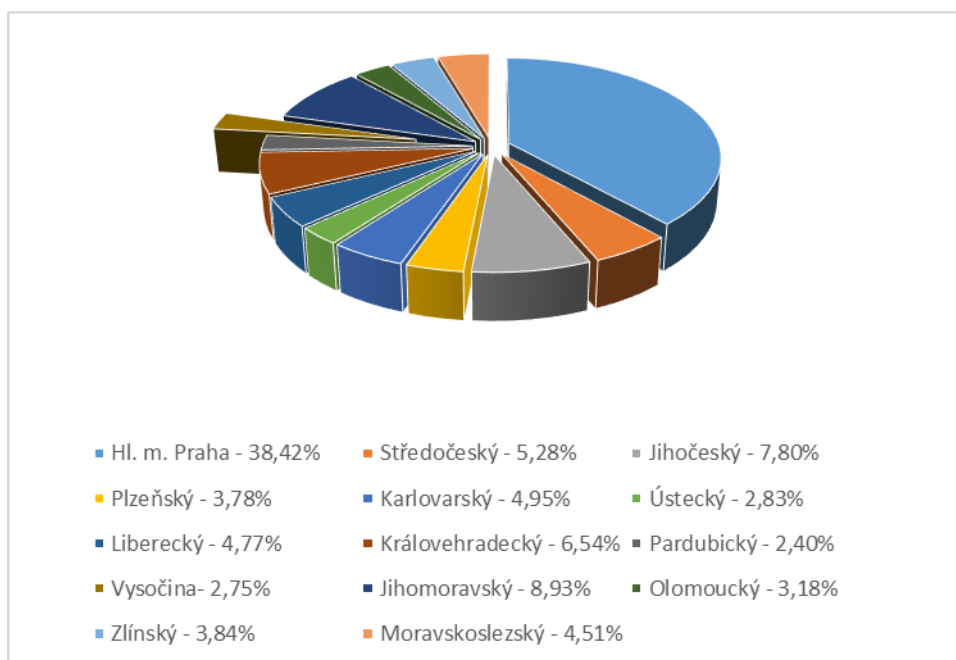
V kraji se nachází 452 ubytovacích zařízení, přičemž kapacita 24 031 lůžek je využita z 21, 3%.⁸¹

⁷⁹ Rezident = domácí návštěvník, jehož rezidentská země je stejná jako navštívená země

⁸⁰ Nerezident = zahraniční návštěvník, jehož rezidentská země není stejná jako navštívená země

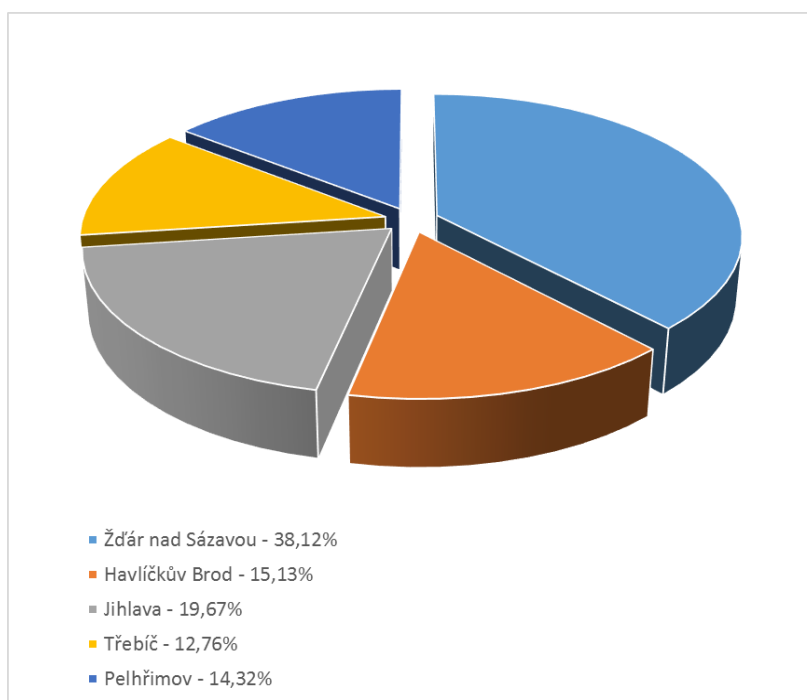
⁸¹ Data dle ČSÚ za rok 2014; u procentuálního využití myšlena data u hotelů a penzionů.

**Graf 7: Cestovní ruch v České republice za rok 2015 – návštěvnost podle krajů
(procentuální rozložení)**

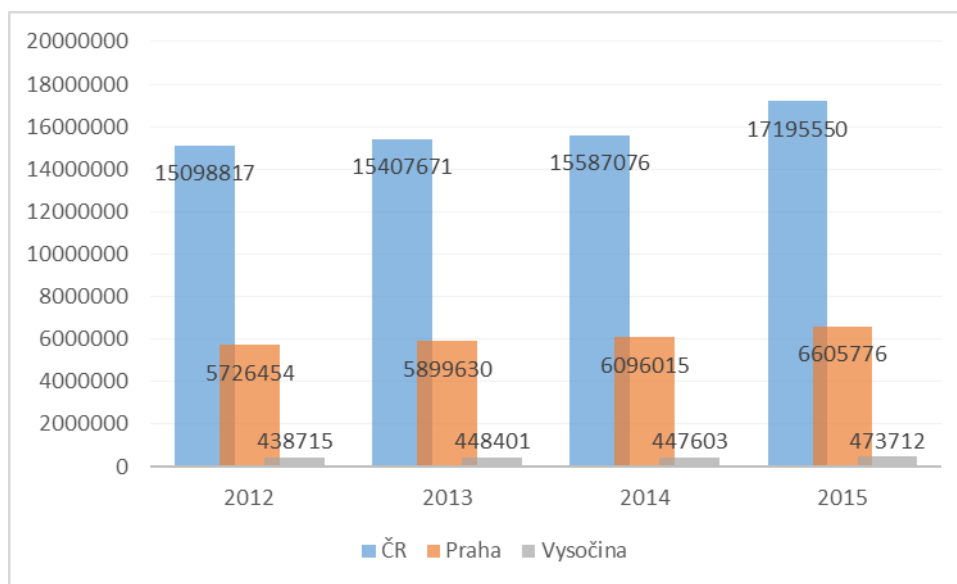
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Graf 8: Cestovní ruch v Kraji Vysočina za rok 2014 podle okresů (procentuální rozložení hostů)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

**Graf 9: Vývoj počtu návštěvníků v ČR, v Hlavním městě Praha a v Kraji Vysočina:
srovnání v období let 2012 – 2015**

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

2.2.2 Turistické atraktivity

- **Okres Havlíčkův brod**

Okres Havlíčkův Brod se se svojí rozlohou 1 265 km² rozkládá v severní části kraje a žije v něm 94 885 obyvatel. Hustota zalidnění je zde 75 obyvatel na km². Největším sídlem je Havlíčkův Brod, město položené na řece Sázavě. Město od roku 2013 uplatňuje principy Místní Agendy 21, vždy na základě *Akčního plánu pro zlepšování* pro daný rok. K vizím města, které povedou k jeho udržitelnému rozvoji, patří především „*systematické zlepšování podmínek pro kvalitní a zdravý život obyvatel města, zlepšování komunikace mezi městem a veřejností, místními subjekty a aktivní získávání jejich názoru, otevření prostoru pro posílení aktivity a zájmu obyvatel města a propagace města.*“⁸²

Turistickou dominantou okresu jsou Železné hory, pohoří rozprostírající se na území okresů Havlíčkův Brod a Chrudim (kraj Pardubický) s rozlohou 38 000 hektarů, které bylo v roce 1991 vyhlášeno chráněnou krajinnou oblastí. Předmětem ochrany se stala „*oblast s vyváženým zastoupením lesů, luk, polí a zachovalým typem osídlení s prvky původní lidové architektury.*“⁸³ Oblastí Železných hor protéká řeka Chrudimka a

⁸² Hodnotící zpráva realizace místní Agendy 21, Městský úřad Havlíčkův Brod

⁸³ Železné Hory, Kraj Vysočina

Doubrava, na kterých je vybudováno několik přehrad. V Železných horách se nachází několik hradů, mezi něž patří například Lichnice nad Třemošnicí.⁸⁴

Na severozápadě okresu leží obec Číhošť, která představuje geografický střed České republiky (vymezeno pomocí státních hranic). Při této příležitosti zde byl roku 2006 slavnostně odhalen pomník.

V havlíčkobrodském okrese leží hrad Ledec nad Sázavou. V Lipnici nad Sázavou se nachází státní hrad a v zatopených žulových lomech Národní památník odposlechu, metaforické sochy představující odposlech, udávání a sledování lidí za účelem získání informací, od sochaře Radomíra Dvořáka.⁸⁵

Významnou technickou památkou je středověký most v Ronově nad Sázavou z 16. století.

Obrázek 5: Číhošť – památník geografického středu České republiky

Zdroj: Kraj Vysočina (on-line)

⁸⁴ O Železných horách, Železné hory

⁸⁵ Přírodní zajímavosti a kulturní unikáty, Kraj Vysočina

- **Okres Jihlava**

Nejrozlehlejším okresem Kraje Vysočina je okres Jihlava (jeho rozloha je 1 199 km²), který je současně nejhustěji osídleným (94 obyvatel na km²). Centrem je Jihlava, město založené ve 12. století na moravsko-českém pomezí. Sídli zde Krajský úřad Kraje Vysočina a žije tu 50 714 obyvatel. Jihlava je nejen správním, ale i kulturním centrem Vysočiny. Nachází se zde například Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, zoologická zahrada, Vodní ráj či jihlavské katakomby.

V okrese Jihlava se nachází město Telč, jehož historické centrum bylo roku 1992 zapsáno na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO (dále také Seznam UNESCO). Centrum je ohraničeno rybníky a hradbami a zahrnuje i rozsáhlý zámecký renesanční komplex se zahradami. Na Telč spolu s historickým centrem měst Český Krumlov a Praha patří mezi české pamětihodnosti, které byly na Seznam UNESCO zapsány nejdříve.⁸⁶

Z přírodních atraktivit na Jihlavsku je významnou národní přírodní památka Hojkovské rašeliniště, které se chráněným územím stalo roku 1982. V lokalitě se vyskytují vzácné druhy obojživelníků, jako jsou čolek a skokan.⁸⁷ V okrese pramení řeka Moravská Dyje, levá zdrojnice Dyje.

- **Okres Pelhřimov**

Nejmenším okres, pelhřimovský, se nachází v západní části kraje. V roce 2015 jej navštívilo přes šedesát čtyři tisíc návštěvníků a turistů, jedná se tedy o méně navštěvovanou destinaci v rámci Kraje Vysočina.

Pelhřimovský okres skýtá řadu přírodních atraktivit. Patří k nim národní přírodní památka Jankovský potok, jehož okolí je chráněno díky výskytu perlorodky říční. V zahradě zámku v Kamenici nad Lipou roste památná lípa, jejíž specifická koruna je turistickým lákadlem.

V centru okresu, městě Pelhřimov, se nachází Muzeum rekordů a kuriozit, kde se návštěvníkům skýtá pohled na různé raritní exponáty.

⁸⁶ Telč, České dědictví UNESCO

⁸⁷ Národní přírodní památka Hojkovské rašeliniště, Cittadella – Národní přírodní památka Hojkovské rašeliniště

Na vrchu Křemešník (765 metrů nad mořem) se tyčí rozhledna Pípalka, která představuje zajímavou technickou památku.

Obrázek 6: Památná lípa v Kamenici nad Lipou

Zdroj: Kudy z nudy

- **Okres Třebíč**

Nejjížněji položeným okresem Vysočiny je třebíčský. Rozléhá se na 1 463 km² a zahrnuje 112 076 obyvatel. Centrem je třiceti šesti tisícové město Třebíč. To bylo roku 2003 zapsáno na Seznam UNESCO díky románsko-gotické bazilice svatého Prokopa ze třináctého století a zachovalé židovské čtvrti, která patří k největším a nejzachovalejším v Evropě. Čtvrť zahrnuje mimo jiné objekty bývalých židovských institucí – radnici, školu, rabinát a chudobinec – a židovský hřbitov.⁸⁸ V Třebíči bylo v roce 2015 otevřeno vědecko-technické zábavní centrum Alternátor, které představuje interaktivní expozice.⁸⁹

V okrese Třebíč se nachází i další historicko-kulturní památky, jako barokní zámek Jaroměřice nad Rokytnou, který patří k nejnavštěvovanějším památkám Vysočiny, či renesanční zámek v Náměšti nad Oslavou.

Z přírodních zajímavostí okresu je významnou národní přírodní rezervace Mohelenská hadcová step ležící nedaleko obce Mohelno. Území je unikátní díky neobvyklému reliéfu terénu a podloží, které je tvořeno hadcem neboli serpentinem.⁹⁰

⁸⁸ Třebíč, České dědictví UNESCO

⁸⁹ O Alternátoru, Alternátor – ekotechnické centrum Třebíč

⁹⁰ Národní přírodní rezervace Mohelenská hadcová step, Region Vysočina

Turisticky oblíbené jsou také rozhledny, například rozhledna na hoře Mařenka, která je nejvyšší horou okresu (711 metrů nad mořem) nebo rozhledna na vrchu Pekelného kopce (572 metrů nad mořem).⁹¹ Hojně navštěvovaným místem je dále Pivovar Dalešice.

- **Okres Žďár nad Sázavou**

Žďárský okres je na Vysočině svou rozlohou největší (1 579 km²), patří však k těm méně zalidněným – žije zde 118, 5 tisíce obyvatel s hustotou zalidnění 75 obyvatel na km². Z hlediska cestovního ruchu se jedná o nejnavštěvovanější destinaci Kraje Vysočina, více než 38% turistů, kteří kraj navštěvují, míří právě sem, a to jak za přírodními památkami, tak za památkami UNESCO.

Na Žďársku se nachází druhá chráněná krajinná oblast kraje Vysočina, Žďárské vrchy, oblast volně navazující na CHKO Železné hory. Jedná se o oblast s významným zastoupením přirozených ekosystémů a s významným fenoménem vodstva – oblastí prochází evropské rozvodí mezi Severním a Černým mořem a pramení zde řeky Sázava, Svratka, Oslava, Chrudimka a Doubrava.⁹² Lákadly jsou dále národní přírodní rezervace Dářko (rašelinště), národní přírodní rezervace Žákova hora (komplex pralesovitěho lesa) či národní přírodní památka Švařec.

V okrese se nachází také další památka, která je zapsána na Seznamu UNESCO. Tou je poutní kostel svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáru nad Sázavou z 18. století, jeho autorem je architekt Jan Blažej Santini.

Ve východní části okresu leží město Bystřice nad Pernštějnem. Její okolí, Bystřicko, představuje zajímavou přírodní krajinu, jež získala titul EDEN (zkratka z anglického *European Destination of Excellence*, Evropská destinace nejvyšší kvality) – „projekt Evropské komise, jehož hlavním cílem je podpora udržitelného cestovního ruchu ve státech Evropské unie.“⁹³ Ocenění bylo uděleno za rok 2010, tématem roku byla „voda jako turistický cíl,“ kdy destinace měla mít unikátní turistickou nabídku spojenou s vodními zdroji. Na Bystřicku se nachází mimo jiné přírodní rezervace, vyhlídkové skály, řada zřícenin středověkých hradů a rozhleden.⁹⁴

⁹¹ Rozhledny a vyhlídková místa, Visit Třebíč

⁹² CHKO Žďárské vrchy, Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky

⁹³ EDEN, Czech Tourism

⁹⁴ Bystřicko – eden na Vysočině, Kudy z nudy

Návštěvníky může zaujmout také zámek a krokodýlí farma v Dolní Rožínce, zámky ve Velkém Meziříčí a Žďáru nad Sázavou či westernové městečko Šiklův mlýn u Zvole nad Pernštějnem.

2.2.3 Orgány působící v cestovním ruchu

Jak již bylo zmíněno, k hlavním aktérům českého trhu cestovního ruchu patří v první řadě Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, které je vládním resortem, pod jehož působení tento sektor spadá. MMR ČR zřizuje státní příspěvkovou organizaci Česká centrála cestovního ruchu (Czech Tourism), na kterou deleguje část svých kompetencí v dané oblasti. Vzhledem ke komplexnosti odvětví cestovní ruch spadá i do rezortů dalších ministerstev, a to například Ministerstva dopravy či Ministerstva průmyslu a obchodu.

Na regionální úrovni zde ovlivňuje cestovní ruch především Krajský úřad Kraje Vysočina, který zřizuje Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu. Ten má za úkol vytvářet podmínky pro kulturní rozvoj kraje a provádět další aktivity v oblasti cestovního ruchu.⁹⁵

Dalším aktérem, který se zabývá problematikou turismu na Vysočině, je příspěvková organizace Vysočina Tourism, kterou zřídil roku 2007 Kraj Vysočina (činnost zahájila v lednu 2008), přičemž spadá pod Krajský úřad. K jejím cílům patří posílení postavení Kraje Vysočina jako cílové destinace na trhu cestovního ruchu a koordinace tohoto sektoru tak, aby se jeho rozvoj stal dlouhodobě udržitelným. K prioritám Vysočina Tourism patří

- koordinace subjektů v kraji s cílem přípravy turistických produktů,
- vyhodnocování statistických dat,
- koordinace činnosti turistických informačních center,
- poradenství a vzdělávání pro subjekty cestovního ruchu,
- spolupráce s agenturou Czech Tourism, Krajským úřadem a dalšími organizacemi ČR (jako jsou profesní organizace).

Financování chodu organizace je zajišťováno ze sta procent Krajským úřadem Kraje Vysočina.⁹⁶

⁹⁵ Vysočina a Krajský úřad, Krajský úřad Kraje Vysočina

⁹⁶ O organizaci, Vysočina Tourism

Statistiky vztahující se k datům ohledně cestovního ruchu na Vysočině jsou sbírány především Českým statistickým úřadem.

Ve vědecké sféře je dominantním aktérem v kraji Katedra cestovního ruchu při Vysoké škole polytechnické v Jihlavě, která zajišťuje výuku odborníků v oblasti cestovního ruchu, zpracovává analýzy kraje a vydává odborný časopis *Studia Turistica* zabývající se problematikou cestovního ruchu.

3 Udržitelný rozvoj cestovního ruchu na Vysočině

V své úvodní části se diplomová práce zabývá udržitelným rozvojem cestovního ruchu z obecného hlediska, vymezuje tento pojem, jeho pilíře a dále se zabývá šetrnými formami turismu a rolí certifikace a destinačního managementu. Třetí kapitola diplomové práce se zabývá udržitelným rozvojem cestovního ruchu z hlediska jeho kritérií, zásad a problémů aplikace v území. V úvodní části kapitoly představuje obecná doporučení významných organizací cestovního ruchu a další možné přístupy v této problematice, dále se pak zabývá rozvojem cestovního ruchu v daném území.

3.1 Významné světové organizace na poli cestovního ruchu a jejich příspěvky k udržitelnému rozvoji

Následující subkapitola stručně představí klíčové organizace, které ovlivňují vývoj cestovních ruchů v celosvětovém měřítku, a shrne jejich příspěvky k udržitelnému rozvoji cestovního ruchu.

Jak již bylo zmíněno v teoretické části, udržitelný rozvoj v jakékoliv oblasti stojí na vyváženém vývoji ekonomického, environmentálního a sociálního pilíře. Není tomu výjimkou ani pro oblast cestovního ruchu, kdy významní aktéři CR zdůrazňují odpovědnost všech jeho účastníků (tj. veřejného a podnikatelského sektoru, turistů i rezidentů v dané destinaci), a to z pohledu dopadu jejich aktivit na tyto tři pilíře. Sleduje se především dopad turismu na životní prostředí a ekonomiku dané destinace, dále jeho vliv na rozvoj vzájemné mezikulturní tolerance.

K obecným podmínkám zavádění principů UR patří spolupráce soukromého a veřejného sektoru i uznání role mezinárodních organizací vydávajících tato doporučení.

3.1.1 Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO)

Jednou z klíčových organizací, které se zabývají celosvětovým trhem cestovního ruchu, je Světová organizace cestovního ruchu (zkráceně UNWTO, z anglického United Nations World Tourism Organisation) sídlící v Madridu a sdružující 157 zemí světa. Je agenturou, jež byla roku 1974 zřízena Organizací spojených národů (OSN) jako vedoucí

mezinárodní organizace v oblasti cestovního ruchu. UNWTO podporuje cestovní ruch jako hnací sílu hospodářského růstu, včetně jeho rozvoje a udržitelnosti stavu životního prostředí.⁹⁷

Valné shromáždění UNWTO přijalo roku 2001 Globální etický kodex cestovního ruchu (dále také Kodex), dokument, který shrnuje zásady chování subjektů účastnících se cestovního ruchu. „*Tento Kodex nastavuje rámec pro zodpovědný a udržitelný rozvoj cestovního ruchu. Cílem tohoto dokumentu je snaha o minimalizaci negativních dopadů cestovního ruchu na životní prostředí a kulturní dědictví v budoucnosti a maximalizaci přínosů pro obyvatele destinací.*“⁹⁸ Důvodem pro sestavení Kodexu byl rapidní nárůst počtu turistů a s tím spojená snaha o minimalizaci negativních dopadů cestovního ruchu. Pro plnění těchto pravidel byl roku 2004 založen Světový výbor pro etiku v cestovním ruchu UNWTO, který má za cíl realizaci pravidel uvedených v kodexu.

Kodex sestává z deseti článků – principů – udržitelného rozvoje cestovního ruchu. Jedná se o následující body řešící problematiku následujících oblastí:⁹⁹

1. Podíl cestovního ruchu na vzájemném porozumění a respektování národů a společností
2. Cestovní ruch jako nástroj individuálního a kolektivního uspokojení
3. Cestovní ruch jako faktor udržitelného rozvoje
4. Cestovní ruch jako aktivita využívající kulturního dědictví lidstva a přispívající k jeho zdokonalení
5. Cestovní ruch, prospěšná aktivita pro hostitelské země a komunity
6. Závazky účastníků rozvoje cestovního ruchu jsou
7. Právo na turistiku
8. Svoboda pohybu turistů
9. Práva pracovníků a podnikatelů v oblasti průmyslu cestovního ruchu
10. Aplikace principů Globálního etického kodexu cestovního ruchu

Prostřednictvím těchto článků Kodexu UNWTO stanovuje základní principy vedoucí k trvale udržitelnému rozvoji cestovního ruchu. Klade zde důraz na etické hodnoty a vzájemnou toleranci různých náboženských, filozofických či morálních přesvědčení.

⁹⁷ Who we are. About UNWTO, UNWTO

⁹⁸ Globální etický kodex cestovního ruchu, SOCR ČR

⁹⁹ Globální etický kodex cestovního ruchu, UNWTO

Zároveň vyzdvihuje význam cestovního ruchu jako nenahraditelného nástroje sebevzdělávání, který významně přispívá k poznávání odlišných kultur a tím právě i k jejich vzájemné toleranci. Udržitelný cestovní ruch je založen také na rovném postavení mužů a žen a na obecném respektování lidských práv. UNWTO dále klade důraz na ochranu životního prostředí, a to nejen ze strany turistů. Kodex vyzdvihuje význam kulturního dědictví, uvádí, že aktivity cestovního ruchu by měly přispívat k udržení a rozvoji tradičních kulturních hodnot. Cílem politiky cestovního ruchu by mělo být řízení CR tak, aby napomáhal zvýšení životní úrovně obyvatelstva v dané destinaci. Jedná se jak o plánování koncepcí rozvoje CR, tak i provádění studií dopadu těchto aktivit. Státní orgány mají dále povinnost dbát na bezpečnost svých občanů prostřednictvím poskytování relevantních informací o situaci v zahraničí a vedle toho současně garantovat zahraničním návštěvníkům stejná práva, jako mají jejich občané.

Na regionální úrovni je významným bodem ochrana životního prostředí. UNWTO deklaruje, že orgány participující se na řízení cestovního ruchu, jak na národní, tak i na místní úrovni, by měly podporovat formy CR šetrné k životnímu prostředí. Z tohoto pohledu jsou zvláště vhodnými formami přírodní turistika a ekoturistika. Měly by také dbát rovnoměrného rozložení turistů v čase i prostoru z důvodu stabilizace vlivu turismu na ekonomiku destinace i na stav tamějšího životního prostředí.

Z hlediska kulturního dědictví je kladen zvláštní důraz na památníky, svatyně, muzea, archeologické a historické památky, dále pak na náboženské budovy. Právě ty totiž přispívají ke kulturnímu rozvoji národa a k vzájemnému poznávání tradic a hodnot různých národů. Orgány místní samosprávy by tedy měly dbát na řádné hospodaření a stav těchto objektů a umožnit jejich zpřístupnění turistům.

K udržitelnému rozvoji cestovního ruchu neodmyslitelně patří všeobecné právo na turistiku. Regiony by tedy měly podporovat a rozvíjet i turistiku skupin se zvláštním postavením ve společnosti, jako jsou senioři, studenti, rodiny s dětmi či zdravotně postižené osoby.

V neposlední řadě je kladen důraz na všeobecnou spolupráci v cestovním ruchu mezi všemi zúčastněnými stranami, tedy i mezi soukromým a veřejným sektorem. Činnosti národních a místních orgánů CR by přitom měly být postaveny na uznání role mezinárodních organizací (především UNWTO), všeobecných lidských práv a mezinárodního práva.

3.1.2 Světová rada cestování a turismu (WTTC)

Další významnou organizací v cestovním ruchu je Světová rada cestování a turismu (zkráceně WTTC, z anglického World Travel and Tourism Council), která byla založena roku 1990. K jejím hlavním cílům patří zvýšení povědomí o ekonomickém významu cestovního ruchu a jeho rozvoj takovým způsobem, který je v souladu s rozvojem kulturního, sociálního a životního prostředí. WTTC zde navazuje na principy Agendy 21. Jejími členy jsou prezidenti, předsedové či ředitelé podniků s vedoucí pozicí na trhu cestovního ruchu, přičemž členství v organizaci podmiňuje pozvání. Patří k nim např. sítě hotelů Hilton, Accor či Mandarin, letecké společnosti Emirates Group, AirAsia, America Airlines, internetové distribuční systémy Expedia a Airbnb, cestovní kancelář Thomas Cook a další.¹⁰⁰

Podpora udržitelného turismu ze strany Světové rady cestování a turismu spočívá především „*ve formě konkrétních programů sociální udržitelnosti členů WTTC.*“¹⁰¹ Pod záštitou WTTC vznikl projekt The Green Globe (který dnes již funguje jako samostatná organizace), jedná se o program certifikace pro udržitelný cestovní ruch, oceňuje podniky se zodpovědným přístupem k životnímu a kulturnímu prostředí.¹⁰² V České republice je takto oceněným podnikem Mövenpick Hotel Praha, který certifikaci získal roku 2012.¹⁰³

3.1.3 Evropská unie a cestovní ruch

Region Evropa je z celosvětového pohledu co do počtu příjezdů turisticky nejnavštěvovanějším regionem světa. V roce 2015 se zde odehrálo 51% celosvětového turismu (609 miliónů příjezdů), byl tak zaznamenán 5% meziroční růst. Z pohledu cestovního ruchu jsou pak nejdynamičtěji rozvíjejícími se částmi subregiony Severní Evropa a Střední a východní Evropa.¹⁰⁴ Region Evropa je však svým podílem na celosvětovém turismu velmi nadhodnocen, jelikož je rozdělen na velké množství malých států a turistické statistiky započítávají i vnitro-regionální příjezdy (tj. cestování osob mezi jednotlivými evropskými zeměmi).

¹⁰⁰ About, WTTC

¹⁰¹ Palatková, 2011, s. 178

¹⁰² About Green Globe, Green Globe

¹⁰³ Mövenpick Hotel Praha: Mövenpick Hotel Praha získal certifikaci GREEN GLOBE, Ekolist

¹⁰⁴ Annual Report 2015, UNWTO

Od druhé světové války je turismus významnou součástí evropské ekonomiky, v rámci evropských institucí však doposud nehraje dominantní roli. Od počátku vzniku Evropského společenství trvalo dvacet pět let, než se evropské instituce začaly snažit koordinovat cestovní ruch. Mezníky pro vytváření společné politiky byly vytvoření jednotného trhu a zavádění principů udržitelného rozvoje. V 80. letech Evropská komise nastínila přístup k cestovnímu ruchu v rámci společného trhu a definovala cestovní ruch jako nástroj rozvoje chudších regionů, dále určila tři klíčové oblasti politiky cestovního ruchu – sezónnost, alternativní formy CR a sociální CR. Prvním krokem k definování politiky CR bylo vytvoření Poradního výboru pro cestovní ruch v roce 1986. Roku 1991, před uzákoněním Maastrichtské smlouvy, Evropská komise prezentovala Akční plán na podporu cestovního ruchu, kde zhodnotila první evropský rok turismu (jež se konal v předchozím kalendářním období) a zároveň definovala klíčové oblasti pro finanční podporu turismu, kterými se staly produkt cestovního ruchu, destinace a ochrana spotřebitele. Od 21. století začal být implikován pojem udržitelný rozvoj, v návaznosti na to proběhlo několik aktivit upevňujících jeho principy: v roce 2001 vydala Evropská komise zprávu *Working together for the future of European tourism*, kde uvedla, že hospodářská spolupráce, ekonomický růst založený na znalostech a spolupráce se zainteresovanými stranami jsou nezbytnými součástmi vyváženého rozvoje evropského cestovního ruchu.¹⁰⁵

V současné době je cestovní ruch podporován především z prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj (zkráceně ERDF, z anglického European regional development fund) na regionální i místní úrovni. Jeho cílem je podpora evropským regionům (na úrovni NUTS II), jejichž hrubý domácí produkt na obyvatele je nižší než 75% průměru států Evropské unie. Cestovní ruch pak chápe jako jeden z faktorů regionálního rozvoje, proto je možné v jeho rámci čerpat prostředky i pro tuto oblast. Pro programovací období 2014 – 2020 cestovní ruch „není zahrnutý jako tematický cíl v nařízeních ohledně evropských strukturálních a investičních fondů (ESIF), protože spíše než cíl představuje prostředek respektive sektor.“¹⁰⁶

Podporu udržitelného rozvoje cestovního ruchu v rámci Evropské unie staví Evropská komise na třech pilířích:

¹⁰⁵ Tourism Management č. 52, 2016, s. 230 – 241

¹⁰⁶ Regionální politika: Cestovní ruch, Evropská komise

- spolufinancuje nadnárodní udržitelné produkty cestovního ruchu, které mohou přispět k růstu,
- rozvíjí Systém indikátorů evropského turismu (zkr. ETIS, z anglického European Tourism Indicators System), nástroj pomáhající destinacím CR monitorovat, měřit a zlepšovat jejich udržitelný rozvoj,
- podporuje rozvoj cyklistických tras, jelikož cyklistiku chápe jako vhodnou šetrnou formu cestovního ruchu.¹⁰⁷

Evropská výzkumná a inovační strategie RIS3 je proces, v jehož rámci by měli regiony určit, kam mají být investovány evropské prostředky tak, aby docházelo ke stimulaci regionálního růstu, který bude hnán především znalostmi.¹⁰⁸ Ukazuje se, že k takovým oblastem je často řazen právě cestovní ruch, především ten udržitelný, regiony se soustřeďují například na oblast nabídky cestovního ruchu pro specifické skupiny poptávajících (kupříkladu seniory), šetrného cestovního ruchu či na takové produkty turismu, které nepodléhají sezónnosti (ve snaze rovnoměrného časového rozložení návštěvníků).¹⁰⁹

3.2 Udržitelný cestovní ruch v destinaci – Kraj Vysočina

Následující subkapitola se zabývá Krajem Vysočina. Jak již bylo popsáno v teoretické části (tabulka číslo jedna), Kraj Vysočina je oblastí, která z ekonomického hlediska zaostává za průměrem České republiky. Hrubý domácí produkt pro přepočtu na obyvatele tvoří necelých 83% celorepublikového průměru, přičemž nadprůměrné postavení zde zaznamenává primární sektor.

Komparativní výhodou kraje je jeho poloha a dobrá dopravní dostupnost – krajem prochází dálnice D1 Praha – Brno, která tvoří páteř české dopravy. Ta Krajem Vysočina prochází v celkové délce 93 km. Další významnou komunikací je silnice E59, historická tradiční cesta Praha – Vídeň.¹¹⁰ Přesto kraj zaostává v celorepublikových statistikách pro oblast cestovního ruchu – po Pardubickém kraji je Vysočina druhou nejméně

¹⁰⁷ Sustainable Tourism, Evropská komise

¹⁰⁸ Smart specialisation platform, Evropská komise

¹⁰⁹ Regionální politika: Cestovní ruch, Evropská komise

¹¹⁰ Program rozvoje Kraje Vysočina – Profil kraje, KÚ Kraje Vysočina

navštěvovanou destinací. Dle typologie krajů České republiky a na základě souhrnné srovnávací analýzy z roku 2012, která byla provedena pod záštitou Ministerstva pro místní rozvoj ČR, se řadí Vysočina do skupiny krajů s nízkou návštěvností, přičemž hlavní cílovou skupinou jsou individuální turisté cestující za účelem dovolené.¹¹¹ Dominují přitom čeští návštěvníci, kteří vytvářejí téměř 90% tamního turismu, nabídka lokálních subjektů cestovního ruchu by tedy měla být postavena na poptávce právě této klientely.

Nejnavštěvovanějším okresem je Žďár nad Sázavou lákající turisty na významné přírodní (CHKO Žďárské vrchy) i kulturní atraktivity (památka UNESCO – Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře). Z pohledu jednotlivých turistických atraktivit představují ty nejnavštěvovanější (dle dat Czech Tourism za rok 2014) zoologická zahrada v Jihlavě, státní zámek v Telči a Muzeum Vysočiny v Jihlavě.

Z žebříčku nejnavštěvovanějších turistických cílů, který sestavuje Czech Tourism, vyplývá, že v rámci České republiky turisté cestují nejčastěji za zábavnými atraktivitami, jako jsou zoologické zahrady, vodní zábavná centra či jiné zajímavosti. Velmi oblíbeným cílem se stala například Stezka v korunách stromů u vodní nádrže Lipno, která byla vybudována v roce 2012. Mezi třiceti nejnavštěvovanějšími atraktivitami v České republice, tedy cíli, které turisté nejčastěji vyhledávali, se z Kraje Vysočina nachází pouze jediná, tou je právě zoologická zahrada v Jihlavě, kterou každoročně navštíví téměř tři sta tisíc turistů.¹¹² Ta je nejnavštěvovanějším cílem i v rámci Kraje Vysočina, následována památkami UNESCO, centrem Eden či westernovým městečkem Šiklův mlýn. Kompletní přehled nejnavštěvovanějších bodů kraje přináší následující tabulka. Je patrné, že turisté míří především do krajského města, za památkami UNESCO a na návštěvu hradů a zámků.

¹¹¹ Strukturalizace výsledků šetření „Příjezdový cestovní ruch 2009-2015“ do jednotlivých krajů ČR, MMR ČR

¹¹² Nejnavštěvovanější turistické cíle roku 2014, Czech Tourism

Tabulka 2: Nejnavštěvovanější turistické cíle Kraje Vysočina v roce 2015

Turistický cíl		Okres	Počet návštěvníků v roce 2015
1	Zoo Jihlava	Jihlava	274 654
2	Zámek Telč	Jihlava	104 492
3	Zámek Jaroměřice nad Rokýtnou	Třebíč	36 129
4	Hrad Roštejn	Jihlava	35 213
5	Šikland – westernové městečko	Žďár nad Sázavou	33 075
6	Poutní kostel na Zelené hoře	Žďár nad Sázavou	31 055
7	Muzeum Vysočiny Třebíč	Třebíč	28 889
8	Centrum Eden, Bystřice n. P.	Žďár nad Sázavou	25 490
9	Zadní synagoga	Třebíč	25 025
10	Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	23 440

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat Vysočina Tourism

3.2.1 Profil kraje ¹¹³

Strategie a cíle vedoucí k rozvoji Kraje Vysočina zpracovává Krajský úřad Kraje Vysočina v rámci Program rozvoje Kraje Vysočina, který „představuje základní dokument regionálního rozvoje na úrovni vyššího územně samosprávného celku.“ ¹¹⁴ Je složen ze tří částí, a to profil kraje, SWOT analýza a programová část. Jedná se o střednědobý dokument, jehož platnost je stanovena pro období 2015 – 2018. V současné době se dále zpracovává nastupující strategie platná do roku 2025, na níž Krajský úřad spolupracuje i s představiteli tamní vědecké obce zastoupenými Katedrou cestovního ruchu Vysoké školy polytechnické v Jihlavě. Tato koncepce rozvoje kraje se opírá o doporučení světových organizací (např. výše uvedené UNWTO), nesmí být v rozporu s jejich doporučeními. ¹¹⁵

První část, která hodnotí profil Kraje Vysočina, zahrnuje mimo jiné analýzu kraje z pohledu rekreace a cestovního ruchu. Je zde zhodnocen přírodní potenciál, potenciál atraktivit cestovního ruchu a infrastruktury cestovního ruchu. Následující řádky se zabývají

¹¹³ Program rozvoje Kraje Vysočina – SWOT analýza a programová část a Program rozvoje Kraje Vysočina – Profil kraje, KÚ Kraje Vysočina

¹¹⁴ Program rozvoje Kraje Vysočina – SWOT analýza a programová část, KÚ Kraje Vysočina

¹¹⁵ Na základě rozhovoru na KÚ Kraje Vysočina

zhodnocením potenciálu kraje z hlediska přírodního, kulturního a dále z hlediska infrastruktury cestovního ruchu, tyto aspekty jsou považovány za klíčové zdroje pro rozvoj turismu.

Zhodnocení přírodního potenciálu

Kraj Vysočina vykazuje dobrý přírodní potenciál pro cestovní ruch, značnou část jeho území tvoří chráněné krajinné oblasti – jedná se o CHKO Žďárské vrchy (o rozloze 70 890 ha, přičemž 72, 6% CHKO leží na území Kraje Vysočina) a CHKO Železné hory (o rozloze 9 449 ha, z toho 33% se nachází na území Kraje Vysočina). Dále se pak na území kraje nachází devět přírodních parků, sedm národních přírodních rezervací, tři národní přírodní památky, sedmdesát přírodních rezervací, sto jedna přírodních památek sedmdesát pět evropsky významných lokalit.

Z výše uvedeného lze usoudit, že největší potenciál pro turistiku orientovanou na přírodu vykazují oblasti kolem obcí s rozšířenou působností Žďár nad Sázavou, Nové Město na Moravě, Bystřice nad Pernštejnem a Světlá nad Sázavou.

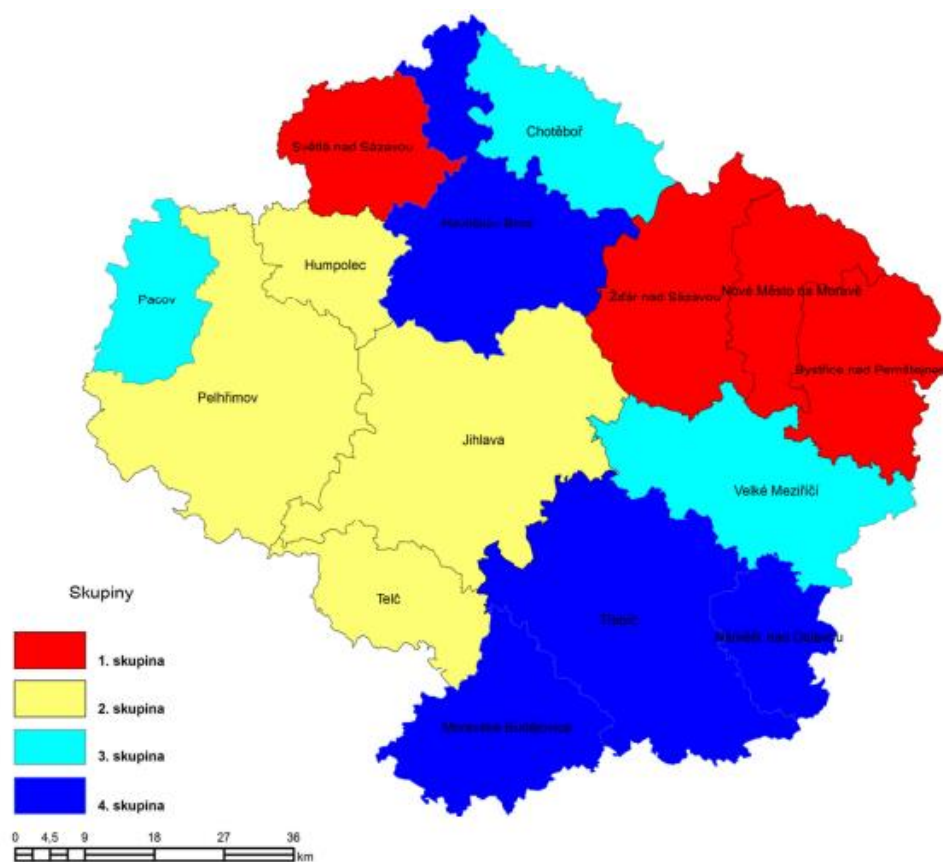
Tuto tezi potvrzuje i studie *Analýza potenciálu cestovního ruchu v Kraji Vysočina a míra jeho využití*, kterou zpracovala katedra cestovního ruchu při Vysoké škole polytechnické v Jihlavě v roce 2014.¹¹⁶ Ta rozděluje území kraje do čtyř skupin podle přírodního potenciálu pro cestovní ruch. K oblastem s naopak nejmenším přírodním potenciálem řadí obce s rozšířenou působností (a jejich okolí) Třebíč, Náměšť nad Oslavou, Havlíčkův Brod a na posledním místě pak Moravské Budějovice. Komplexní rozdělení kraje do skupin znázorňuje sedmý obrázek.

Na území ORP první skupiny se nachází velké množství území porostlých lesy, velké množství vodních ploch a také výše zmíněné chráněné krajinné oblasti. Díky výškové členitosti a klimatickým podmínkám tohoto území jsou zde navíc i vhodné podmínky pro rekreační sporty, jako např. sjezdové lyžování. „Nové Město na Moravě je centrem, klasického lyžování nejenom na Vysočině, ale i v celé republice. Pořádání lyžařských závodů má více než stoletou tradici a od roku 1934 se zde každoročně pořádá známý závod Zlatá lyže Českomoravské vysočiny, který se od počátku 80. let téměř

¹¹⁶ Analýza potenciálu cestovního ruchu v Kraji Vysočina a míra jeho využití, Kraj Vysočina

pravidelně stává součástí Světového poháru v běhu na lyžích.“¹¹⁷ Bezesporu významným mezníkem pro Vysočinu a tamní cestovní ruchu bylo pořádání Mistrovství světa v biatlonu, které se zde konalo v únoru 2013 právě v Novém Městě na Moravě. Na mistrovství dorazilo dle Českého svazu biatlonu zhruba dvě stě tisíc diváků. Tato událost nejenže jednorázově ovlivnila místní cestovní ruch, podpořila také povědomí o destinaci i do budoucna, kdy se Nové Město zapsalo do vědomí široké řady turistů jako sportovní město, které je schopné uspořádat sportovní událost na světové úrovni.

Obrázek 7: Regionalizace Kraje Vysočina podle potenciálu přírodních složek krajiny

Zdroj: Analýza potenciálu cestovního ruchu v Kraji Vysočina a míra jeho využití, Kraj Vysočina

¹¹⁷ Analýza potenciálu cestovního ruchu v Kraji Vysočina a míra jeho využití, Kraj Vysočina, s. 8 – 9

V rámci ORP druhé skupiny je významnou přírodní atrakcí vrch Javořice, který představuje nejvyšší vrchol kraje tyčící se do výše 837 metrů nad mořem. V oblasti jsou také vhodné podmínky pro zimní rekreační sporty – například lyžařské areály Šacberk a Luka nad Jihlavou na Jihlavsku či areál Křemešník na Pelhřimovsku, který je využitelný i v průběhu roku – jeho správa nabízí možnost projet se po svahu na terénních trojkolkách.¹¹⁸ Oblast je vhodná i pro letní turistiku a je zde dostatek vodních ploch pro koupání.

Do třetí skupiny byly zařazeny oblasti ORP Chotěboř, Pacov a Velké Meziříčí. Jedná se o území s méně vhodnými přírodními podmínkami pro cestovní ruch, kdy nadpoloviční většinu jeho území (zhruba 60%) tvoří zemědělsky využívána půda.

Nejhorší přírodní podmínky pro cestovní ruch vykazují ORP Třebíč, Havlíčkův Brod, Moravské Budějovice a Náměšť nad Oslavou. Jedná se o oblasti s nízkou výškovou členitostí s malým podílem lesů a naopak velkým podílem zemědělské půdy, kde zároveň koeficient ekonomické stability¹¹⁹ dosahuje nejhorších hodnot v rámci kraje. To odpovídá i výše uvedené návštěvnosti kraje dle okresů – trebičský okres, do jehož působnosti spadají také ORP Moravské Budějovice a Náměšť nad Oslavou, zaznamenává nejnižší návštěvnost, pouhých 12, 76%.

Třetí tabulka zachycuje srovnání jednotlivých krajů České republiky z hlediska podílu rozlohy velkoplošných (národních parků a chráněných krajinných oblastí) ku jejich celkové rozloze v kilometrech čtverečních. Největší podíl takovýchto území k celkové rozloze je zaznamenán v Libereckém kraji (30, 56%), ve kterém se nachází Krkonošský národní park a dále pět chráněných krajinných oblastí – CHKO Kokořínsko, CHKO Lužické hory, CHKO České středohoří, CHKO Jizerské hory a CHKO Český ráj. Nejmenší podíl je naopak evidován v Hlavním městě Praze (1, 04%), kde se nachází pouze jedna chráněná krajinná oblast, kterou je CHKO Český kras.

¹¹⁸ Aktuálně ze svahu, SKI areál Křemešník

¹¹⁹ Koeficient ekologické stability = poměr ploch stabilních a nestabilních krajinných prvků, kdy mezi stabilní řadíme lesní půdu, vodní plochy a toky, trvalé travní porosty, mokřady, sady a vinice a mezi nestabilní pak ornou půdu, antropogenizované plochy a chmelnice

Tabulka 3: Podíl rozlohy národních parků a chráněných krajinných území na celkové rozloze krajů – srovnání jednotlivých krajů v ČR

Pořadí	Kraj	Celková rozloha kraje v km2	Rozloha CHKO v km2	Rozloha NP v km2	Podíl CHKO a NP na rozloze kraje v %
1	Liberecký	3163	849,08	117,47	30,56
2	Zlínský	3963	1172	0	29,57
3	Ústecký	5335	1330	79	26,41
4	Jihočeský	10 057	1645	342,94	19,77
5	Královehradecký	4759	688,21	245,53	19,62
6	Karlovarský	3314	620,84	0	18,73
7	Moravskoslezský	5427	917,79	0	16,91
8	Plzeňský	7561	847,82	347,36	15,81
9	Olomoucký	5267	558,09	0	10,60
10	Vysočina	6 796	610	0	8,97
11	Pardubický	4519	391,76	0	8,67
12	Středočeský	11016	877,43	0	7,97
13	Jihomoravský	7195	355,12	62,59	5,81
14	Hl.m. Praha	496	5,17	0	1,04

Zdroj: vlastní výpočty na základě dat ČSÚ

Přesto je Hlavní město Praha nejnavštěvovanější turistickou destinací, Liberecký kraj se umísťuje na sedmé místo. Čtvrtá tabulka pro srovnání zachycuje celkový přehled návštěvnosti (počet evidovaných příjezdů dle ČSÚ). Jediný kraj, kde odpovídá pořadí z pohledu celkové návštěvnosti a pořadí dle podílu velkoplošných chráněných území na celkové rozloze, je kraj Karlovarský, částečně odpovídá (liší se o jednotku) u kraje Jihočeského, Královehradeckého a Zlínského. Dle výsledků tak přírodní potenciál ovlivňuje návštěvnost kraje zhruba z 30%. Ta je tak ovlivňována především dalšími faktory, jako kulturní nabídka kraje, jeho vnější marketingová propagace či dopravní dostupnost.

Tabulka 4: Pořadí návštěvnosti krajů dle počtu příjezdů

Pořadí návštěvnosti dle ČSÚ	Kraj
1	Hlavní město Praha
2	Jihomoravský
3	Jihočeský
4	Královehradecký
5	Středočeský
6	Karlovarský
7	Liberecký
8	Moravskoslezský
9	Zlínský
10	Plzeňský
11	Olomoucký
12	Ústecký
13	Vysočina
14	Pardubický

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Podíl velkoplošných chráněných území na rozloze Kraje Vysočina je 8, 97%. Jak již bylo zmíněno, na území kraje se nenachází žádný národní park, jsou zde však dvě chráněné krajinné oblasti – CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné hory. Z celkové rozlohy kraje, která činí 6 796 km², zabírají 610 km². Kraj se tak řadí mezi ty, kde je podíl chráněných území nejmenší – spadá na desáté místo. Menší podíl je evidován v kraji Pardubickém, Středočeském, Jihomoravském a ve výše uvedené Praze. Jeho pořadí zhruba odpovídá i pořadí z hlediska celkové návštěvnosti kraje – zde se nachází o tři příčky níž. Tento fakt naznačuje již výše uvedené, že účastníci cestovního ruchu se při výběru své cílové destinace rozhodují nejen podle přírodního potenciálu destinace, roli hrají i další faktory, jako jsou kulturní prostředí, turistická infrastruktura, dopravní dostupnost, marketingová propagace destinace a další.

Nabídka přírodních atraktivit, kterou disponuje Kraj Vysočina, je mimo jiné propagována prostřednictvím publikace *Kouzlo přírody*, která představuje přírodu kraje a její zajímavosti. Obsahuje i přehled chráněných krajinných oblastí, národních přírodních rezervací a památek, přírodních rezervací a památek, atd. Nabízí i přehled vyhlídkových

míst, rozhledem a dalších jinak zajímavých oblastí a míst.¹²⁰ Mimoto existuje řada dalších podobných publikací, např. *Zima na Vysočině*, *Tipy na výlety – Vysočinou pěšky*, *Vysočinou na kole* nebo *Vysočinou s dětmi*. Jejich celkový přehled je dostupný na turistickém portálu Region Vysočina a na tvorbě většiny z nich se podílí organizace Vysočina Tourism, která se zabývá destinačním managementem v Kraji Vysočina.

Zhodnocení potenciálu kulturních atraktivit cestovního ruchu

Nabídku kulturních atraktivit, které nabízí Kraj Vysočina, lze hodnotit pozitivně – nacházejí se zde tři z dvanácti českých památek, které jsou evidované na Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Jsou to historické centrum města a státní zámek v Telči, bazilika svatého Prokopa a židovská čtvrť v Třebíči a poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou. K dalším kulturním lákadlům patří mnohé hrady, zámky a církevní stavby. „Významnými jsou například zámek v Jaroměřicích nad Rokytnou, hrady Lipnice, Roštejn nebo Kámen, premonstrátské kláštery v Želivi nebo Nové Říši, jihlavské a telčské podzemí, ojedinělá sbírka betlémů v Třešti či mnohé židovské památky.“¹²¹

Negativním faktorem ovlivňující rozvoj cestovního ruchu v kraji je prostorové rozložení těchto kulturních zajímavostí, kdy je patrná jejich prostorová koncentrace do několika mála oblastí, s čímž souvisí i koncentrace návazné turistické infrastruktury. K těmto oblastem řadí Telčsko, Třebíčsko a Žďársko, jedná se zároveň o oblasti s největším kulturním potenciálem. Do druhé skupiny z pohledu kulturních atraktivit pro cestovní ruch pak řadí Jihlavsko, Novoměstsko a Náměšťsko.

Hodnocení potenciálu ORP dle kulturního potenciálu pro cestovní ruch opět souhlasí s hodnocením dle studie Analýza potenciálu cestovního ruchu v Kraji Vysočina a míra jeho využití. Ta hodnotila potenciál jednotlivých oblastí obcí s rozšířenou působností, přičemž kritériem byla velikost potenciálu kulturních atraktivit na km² (studie zdůrazňuje, že zde je vystává problém z objektivním stanovením potenciálu jednotlivých atraktivit, hodnocení je tak z části subjektivní).

¹²⁰ Kouzlo přírody, Kraj Vysočina

¹²¹ Program rozvoje Kraje Vysočina – Profil kraje, KÚ Kraje Vysočina

Do první skupiny dle potenciálu pro kulturní cestovní ruch řadí výše uvedená města Telč, Třebíč a Žďár nad Sázavou. Potenciál Telče přitom hodnotí jako vysoce nadprůměrný oproti potenciálu zbytku kraje.

Do druhé skupiny jsou řazeny oblasti ORP Náměšť nad Oslavou, Jihlava a Nové Město na Moravě. Jedná se o oblasti, které nabízejí svým návštěvníkům řadu kulturních zajímavostí, ať se jedná již o stavební památky či nemotné kulturní dědictví, jako například kulturní události. V nich vyniká především Nové Město na Moravě, kde se každoročně konají významné sportovní události.

K třetí skupině spadají oblasti obcí s rozšířenou působností Světlá nad Sázavou, Pacov, Pelhřimov a Havlíčkův Brod. Do čtvrté skupiny pak ORP Bystřice nad Pernštejnem, Moravské Budějovice, Humpolec a Velké Meziříčí. Z hlediska kulturního potenciálu je pak nejhůře postavenou oblastí ORP Chotěboř.

**Tabulka 5: Množství kulturních atraktivit v České republice – rozdělení dle krajů
(rok 2014)**

Pořadí	Kraj	Muzea, galerie a památníky	Památkové objekty	Pořádané kulturní akce
1	Olomoucký	18	12	3211
2	Středočeský	77	50	1865
3	Jihomoravský	42	28	1828
4	Ústecký	28	37	1237
5	Plzeňský	35	22	896
6	Královehradecký	51	22	852
7	Hl. m. Praha	37	18	745
8	Jihočeský	41	36	702
9	Moravskoslezský	36	12	403
10	Liberecký	32	17	376
11	Pardubický	37	12	289
12	Vysočina	38	19	223
13	Zlínský	25	13	193
14	Karlovarský	12	10	85

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Pátá tabulka zachycuje množství kulturních atraktivit v České republice, které je zde rozděleno podle krajů. Zahrnuje počet muzeí, galerií a památníků v daném kraji, počet

památkových objektů v kraji a dále počet realizovaných kulturních událostí za kalendářní období (jedná se o údaje z roku 2014 dle dat ČSÚ). Pořadí je pak určeno podle součtu těchto příležitostí k trávení volného času.

Výrazně nadprůměrné postavení má Olomoucký kraj, zvláště co se týče počtu kulturních akcí, které jsou zde pořádány. Přesto je Olomoucký kraj, co se týče návštěvnosti, umístěn až na jedenácté příčce. Statistiky totiž uvádějí pouze počty kulturních zařízení a akcí, nezachycují jejich atraktivitu pro návštěvníky, která je do velké míry subjektivní. Nejnavštěvovanější kraj České republiky, Hlavní město Praha, pořádá kulturních akcí výrazně méně, vyniká však jejich unikátností a atraktivitou.

Dle statistik Kraj Vysočina výrazně zaostává v počtu kulturních akcí zde konaných – za rok 2014 jich je zaevidováno pouhých 223, což je oproti výše zmíněnému Olomoucku necelých 7%. Méně kulturních příležitostí nabízí Karlovarský kraj, který však nabídku cestovního ruchu staví na tradici lázeňství. Kraj Vysočina naopak nabízí širokou škálu kulturního vyžití v kulturních zařízeních, jako jsou galerie, muzea a památníky, na území kraje se jich nachází třicet osm. UNWTO uvádí, že právě tato zařízení jsou vhodná – přispívají ke kulturnímu rozvoji národa a k vzájemnému poznávání tradic a hodnot různých národů, přispívá tak kraj k vlastnímu udržitelnému rozvoji.

Nabídka kulturních aktivit je opět shrnuta v řadě publikací z různým tematickým zaměřením, jedná se například o publikace *Památky UNESCO*, *Dědictví minulosti*, *Historická města* či *Památky židovského osídlení*. První tři uvedené publikace byly vytvořeny DMO Vysočina Tourism, kompletní nabídku tištěných propagačních materiálů lze najít na turistickém portálu Region Vysočina. Mimoto existují jazykové mutace těchto materiálů pro propagaci kraje zahraniční klientele, a to například do jazyka anglického, německého, polského, ruského či francouzského.

Zhodnocení infrastruktury cestovního ruchu

Posledním faktorem cestovního ruchu, který Krajský úřad hodnotí v programu rozvoje kraje, je potenciál pro turismu z hlediska územní vybavenosti infrastrukturou cestovního ruchu. Tou rozumíme „*souhrn organizačně-technických předpokladů pro uspokojování potřeb účastníků cestovního ruchu v dané destinaci (doprava, komunikace, zásobování elektřinou, pitnou vodou, kanalizace, maloobchodní síť, banky, směnárny,*

kulturní zařízení, zábavní zařízení, sportovní zařízení atd.). “¹²² Infrastruktura cestovního ruchu má výrazný podíl na vývoji tohoto odvětví na regionální úrovni – návštěvníci jsou sice k návštěvě primárně motivováni turistickými atrakcemi kulturního i přírodního potenciálu, doplňkové zázemí přesto hraje důležitou roli v jejich rozhodovacím procesu. „Bez infrastruktury cestovního ruchu, resp. bez existence sekundární nabídky by nebylo možné v území cestovní ruch rozvíjet.“¹²³ Infrastrukturu cestovního ruchu obecně nazýváme jako sekundární turistickou nabídku.

Nejčastějším ukazatelem, který bývá v této souvislosti zmiňován, je počet hromadných ubytovacích zařízení a jejich kapacita. K 1. lednu 2015 bylo na Vysočině evidováno 24 031 lůžek, ta se nacházela v 452 hromadných ubytovacích zařízení. Nejčastějším ubytovacím zařízením je zde penzion. Pětihvězdičkové hotely, kterých je v České republice pouhých padesát sedm, se na Vysočině nevyskytují. V kategorii 4* eviduje ČSÚ šestnáct zařízení. Tento fakt naznačuje, že turisté přijíždějící na Vysočinu, preferují finančně méně náročné formy ubytování. Ubytovací zařízení navštívilo za rok 2014 celkem 447 603 hostů, čisté využití lůžek¹²⁴ je tak 21, 3%.¹²⁵

Velmi důležitou složkou sekundární nabídky cestovního ruchu je také sektor pohostinství, neboť možnosti stravování patří k faktorům ovlivňujícím výběr destinace. Dle Krajské hygienické stanice pro Kraj Vysočina se zde nachází zhruba 2 800 pohostinských zařízení, jejich počet se však mění každým rokem.

V určitých případech se může tento sektor stát primárním motivem k účasti na cestovním ruchu, může tedy vytvořit primární nabídku turismu. Jedná se o tzv. gastroturistiku. Dle Kotlíkové představuje gastroturismus, který je řazen do kulturního cestovního ruchu, účast na cestovním ruchu, kdy její účastníci cestují za účelem poznávání konzumace, přípravy a prezentace lokálních pokrmů a nápojů dané destinace. Důraz je přitom kladem na autenticitu zážitku, atmosféru události a aktivní účast všech zúčastněných.¹²⁶ Oblíbeným cílem tzv. *gastrocestování* je pivovarnictví, jelikož pivo je

¹²² Pásková, M., Zelenka, J., 2002, s. 120

¹²³ Analýza potenciálu cestovního ruchu v Kraji Vysočina a míra jeho využití, Kraj Vysočina, s. 14

¹²⁴ Čisté využití lůžek (neboli čistá obsazenost) = poměr hosty aktuálně (resp. za určité období) obsazených lůžek a celkové disponibilní lůžkové kapacity ubytovacího zařízení (Pásková, Zelenka, 2002, s. 54)

¹²⁵ Statistická ročenka Kraje Vysočina, ČSÚ

¹²⁶ Kotlíková, H., 2013, s. 37 – 52

chápano jako tradiční český nápoj. V regionu Vysočiny je oblíbeným cílem Dalešický pivovar v okrese Třebíč. Hojně navštěvovaným je také každoročně pořádaný *gastrofestival* Bramborobraní v Třebíči, který spojuje nabídku tradičních pokrmů s představením lidových tradic.

Největší zastoupení této infrastruktury (tedy ubytovací a stravovací) se zákonitě nachází v nejnavštěvovanějším okrese Žďár nad Sázavou. Jak bylo uvedeno dříve, právě tento okres je totiž tím nejvíce navštěvovaným, zavítá sem více než 38% návštěvníků Vysočiny. Lze pozorovat, že v okrese Třebíč, kde je naopak cestovní ruch nejslabší, je výrazně řidčeji zastoupena i tato infrastruktura. Na Havlíčkovobrodsku je jejich hustota nejnižší, přesto, že zdejší cestovní ruchu představuje 15, 13% krajského (podrobněji viz tabulka číslo šest níže).

Tabulka 6: Hromadná ubytovací zařízení a pohostinská zařízení v Kraji Vysočina – srovnání dle okresů

	Podíl na celkové návštěvnosti kraje	Okres	Počet pohostinských zařízení v okrese	Lůžková kapacita v okrese	Součet	Pořadí
1	38,12%	Žďár nad Sázavou	603	8012	8615	1.
2	19,67%	Jihlava	517	4303	4820	3.
3	15,13%	Havlíčkův Brod	554	3318	3872	5.
4	14,32%	Pelhřimov	405	4510	4915	2.
5	12,76%	Třebíč	577	3888	4465	4.

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ a Krajské hygienické stanice Kraje Vysočina

V rámci turistické infrastruktury lze hodnotit také hustotu sítě turistických a cykloturistických tras v destinaci. Dle Krajského úřadu „v kraji existuje poměrně hustá síť turistických (téměř 3 000 km) a cykloturistických tras (téměř 2 500 km), udržovaná Klubem českých turistů a některými místními organizacemi. (...) Dále je Vysočina velmi dobře hodnocena v souvislosti s kvalitní infrastrukturou pro jezdeckou turistiku. Značená síť hippoturistických tras spojujících množství jezdeckých stanic v kraji čítá přibližně 820 km

*a je pravidelně udržována a obnovována.*¹²⁷ Mimo to zde nalezneme také širokou nabídku infrastruktury pro zimní vyžití – v kraji se nachází řada lyžařských běžeckých tras, lyžařských sjezdovek a areálů.

Největší zastoupení představují cyklotrasy. Vysočinou se táhnou v délce 2 485 km a jejich nejhustější síť se nachází v okrese Třebíč – tam nalezneme 677 km cyklotras. Nejméně cyklotras nalezneme naopak v okrese havlíčkobrodském (viz sedmá tabulka, která mimo to srovnává také délku turistických tras dle okresů Vysočiny).

Mimo jiných krajem prochází cyklostezka¹²⁸ Jihlava – Třebíč – Raabs. Jedná se o 138 km dlouho stezku, vedoucí z Jihlavy přes Třebíč až do rakouské obce Raabs, která byla vybudována za podpory Kraje Vysočina.¹²⁹ Cyklostezka vede celkem dvaceti šesti obcemi či městy¹³⁰ a její průběh je zachycen na osmém obrázku níže.

Tabulka 7: Cyklotrasy a turistické trasy na Vysočině

Okres	Délka cyklotras v km	Délka turistických tras v km
Havlíčkův Brod	376	335
Jihlava	470	300
Pelhřimov	370	500
Třebíč	677	265
Žďár nad Sázavou	592	740
Celkem	2485	2140

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat KÚ Kraje Vysočina

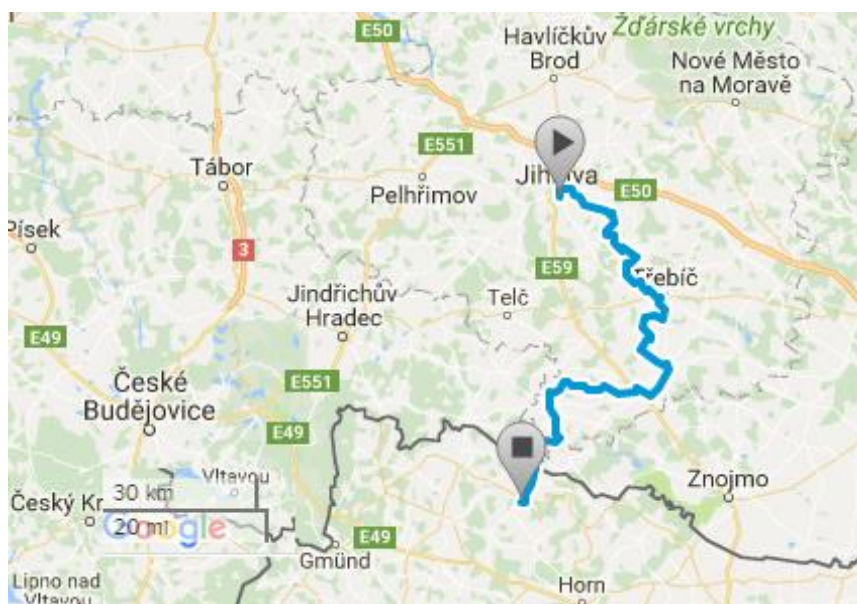
¹²⁷ Program rozvoje Kraje Vysočina – Profil kraje, KÚ Kraje Vysočina

¹²⁸ Zatímco *cyklostezka* je samostatná komunikace pro cyklisty (případně může být se smíšeným provozem – dohromady pro cyklisty a chodce), *cyklotrasa* může vést i po jiných komunikacích (např. po silnici, samozřejmě také i po cyklostezce)

¹²⁹ Cykloturistika, Kraj Vysočina

¹³⁰ Cyklostezka Jihlava – Třebíč – Raabs

Obrázek 8: Trasa cyklostezky Jihlava – Třebíč – Raabs

Zdroj: Mapy, Google.com

V celorepublikovém srovnání však Kraj Vysočina zaostává. Českou republikou se táhnou cyklotrasy v celkové délce 31 081 km (údaj z roku 2013). Jejich největší zastoupení se nachází v kraji Jihočeském, který cyklistům nabízí 4 566 km cyklotras, což představuje 14, 69% podíl. Naopak nejméně je cyklistům přáno v kraji Ústeckém, Karlovarském, Libereckém a Zlínském, kde nalezneme v rozmezí 1 200 – 1500 km cyklotras (zhruba 4 – 5% podíl). V tomto porovnání se Kraj Vysočina nachází na pátém místě, kdy krajský podíl na celorepublikové cyklistické nabídce představuje rovných 8%. Údaje zachycuje tabulka číslo 8 (v tabulce je délka cyklotras v hlavním městě Praze a ve Středočeském kraji uvedena souhrnně).

Vzhledem k doporučení, které vydala Světová organizace cestovního ruchu a dle kterého by orgány participující se na řízení cestovního ruchu měly podporovat především takové formy turismu, které jsou šetrné k životnímu prostředí (k nim mimo jiné řadí právě cykloturistiku a pěší turistiku), lze shrnout, že Kraj Vysočina je s těmito cíli v souladu, čímž vytváří základy pro udržitelný cestovní ruch.

Tabulka 8: Cyklotrasy – celorepublikové srovnání – kraje

Pořadí	Kraj	Délka cyklotras v km	Podíl na celkové délce cyklotras v ČR v %
1	Jihočeský	4566	14,69
2	Hl. m. Praha + Středočeský	3748	12,06
3	Plzeňský	3179	10,23
4	Pardubický	2890	9,30
5	Vysočina	2485	8,00
6	Jihomoravský	2387	7,68
7	Moravskoslezský	2244	7,22
8	Královehradecký	2050	6,60
9	Olomoucký	1900	6,11
10	Ústecký	1500	4,83
11	Karlovarský	1490	4,79
12	Liberecký	1378	4,43
13	Zlínský	1264	4,07
Délka cyklotras v ČR celkem (v km)		31 081 km	

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z portálu Cyklopraha

3.2.2 Klíčové produkty udržitelného cestovního ruchu v Kraji Vysočina

Nedostatky kraje v oblasti cestovního ruchu a překážky, které brání jeho rozvoji, řeší Programová část dokumentu Program rozvoje Kraje Vysočina, která stanovuje prioritní oblasti rozvoje kraje. Řadí k nim konkurenceschopnou ekonomiku a zaměstnanost, kvalitní a dostupné veřejné služby, moderní infrastrukturu a mobilitu, zdravé životní prostředí a udržitelný venkov. Posledním bodem je právě atraktivní kulturní a historické dědictví a cestovní ruch jako klíčový faktor rozvoje udržitelného kulturního cestovního ruchu.

Následující subkapitola přináší přehled klíčových produktů udržitelného turismu v Kraji Vysočina a předpokládané tendence jejich vývoje. Ty jsou rozděleny do čtyřech oblastí, a to infrastruktura CR, služby v CR, kulturní památky a kulturní infrastruktura.

Infrastruktura cestovního ruchu – vyplývající doporučení

Jednou z oblastí cestovního ruchu, kterou je nezbytné dále rozvíjet, je jeho infrastruktura. I přes svoji centrální polohu v rámci České republiky a dobrou dopravní dostupnost, která přináší vysoký potenciál pro přilákání turistů, se Kraj Vysočina řadí k nejméně navštěvovaným oblastem České republiky, přičemž Krajský úřad Kraje Vysočina tento fakt přisuzuje právě nedostatečnému vybavení kraje infrastrukturou pro CR.

Šetrná turistika

Dle získaných údajů se Krajský úřad hodlá zabývat v první řadě nabídkou šetrné turistiky. V celorepublikovém srovnání si kraj nestojí špatně – nachází se zde například 8% z celkových 31 081 km délky cyklotras, nicméně síť turistických tras i cyklotras vykazuje značně nedostatky, jako hlavní negativa lze uvést méně bezpečné úseky, nedostatečné propojení mezi trasami či návaznost dálkových tras na další regiony. Tento problém bude řešen pomocí budování, rozšiřování a zkvalitňování sítě cyklotras, cyklostezek, hipotras, turistických značených tras a naučných stezek, lyžařských běžeckých a bruslařských tras včetně výstavby jejich doprovodné infrastruktury a rozšíření služeb veřejných dopravců o služby pro cykloturistiku.¹³¹

Pro podporu šetrných forem turismu existuje mnoho informačních a propagačních materiálů, na kterých spolupracuje kraj právě s příspěvkovou organizací Vysočina Tourism, přičemž na tvorbu těchto materiálů jsou čerpány finanční prostředky z Evropské unie skrze Evropský fond pro regionální rozvoj. Jedná se například o brožury *Cyklovýlety na Vysočině*, *Pěší výlety po Vysočině* či *Na běžkách po Vysočině*, které nabízejí turistům přehled cyklotras, turistických tras a zimních běžeckých tras napříč Vysočinou dle jednotlivých okresů.

K šetrným formám CR je řazena i tzv. venkovská turistika. Jak bylo uvedeno v teoretické části, rurální neboli venkovská turistika označuje cestovní ruch realizovaný na venkově, bezprostředně spjatý s přírodou a venkovskou krajinou a doplněný s tím spojenými aktivitami. Dále pak agroturistika. V této oblasti nabízí Vysočina řadu produktů. Příkladem tohoto produktu může být například *Biofarma Javořice Lhotka* ležící v okrese

¹³¹ Program rozvoje Kraje Vysočina – Programová část, KÚ Vysočina, s. 71

Jihlava zhruba 5, 5 km od města Telč. Jedná se o ekologickou farmu ¹³² s chovem ovcí, včel, pěstováním ovoce a zeleniny, kde se návštěvníci mohou seznámit s postupy ekologického zemědělství ¹³³, nejbližší okolí statku navíc nabízí síť pěších stezek, cyklotras a hipotras. ¹³⁴

Geocaching

K šetrným formám turismu patří také geocaching. Ten může být jak doplňkem, tak i přímo motivem na účasti na cestovním ruchu.

Na základě analýzy geocachingu v České republice (Formánková, Vágner, 2012) lze konstatovat, že na území ČR se ve srovnání se světem nachází vysoká hustota cachí na km², tento fakt lze přisuzovat zdejší turistické tradici, která vznikla v návaznosti na omezené možnosti cestování za minulého režimu, a dobře rozvinuté síti turisticky značených tras.

Co se týče vnitřní diverzifikace, nejvíce cachí se nachází ve velkých městech a v jejich zázemích. V krajském porovnání je největší hustota jejich rozmístění v Hlavním městě Praze a ve Středočeském kraji, nejmenší naopak v Kraji Vysočina. Dle autorů studie tento fakt svědčí o jasné spojitosti geocachingu s cestovním ruchem, kdy méně atraktivní oblasti zaznamenávají nejnižší počet cachí. ¹³⁵ Hustotu cachí v České republice zaznamenává osmý obrázek níže.

Geocaching nemusí být nutně soustředěný pouze na přírodní atraktivity, jeho prostřednictvím lze propagovat také historické památky, kulturní dědictví, ať už hmotné nebo nehmotné, či eventy pořádané v kraji. Orgánům, které se zabývají destinačním managementem, může pomoci s prostorově vyváženou návštěvností regionu, kterou zdůrazňuje UNWTO jako významný faktor udržitelnosti rozvoje ČR. Umístění cachí v blízkosti kulturních památek pak přispívá k procesu učení jedinců a k vzájemné mezikulturní toleranci. K naplnění dalšího cíle UNWTO, kterým je propagace především památníků, svatyní a muzeí, jež jsou považována za klíčová, lze využít právě geocaching.

¹³² Ekologické zemědělství představuje způsob hospodaření založený na přirozených přírodních procesech. Dbá na ochranu životního prostředí a udržitelný rozvoj planety.

¹³³ Biofarma Javořice

¹³⁴ Biofarma Javořice Lhotka, Kudy z nudy

¹³⁵ Mezinárodní kolokvium o cestovním ruchu – Sborník příspěvků, 2012, s. 7 – 27 (Formánková, Vágner, 2012)

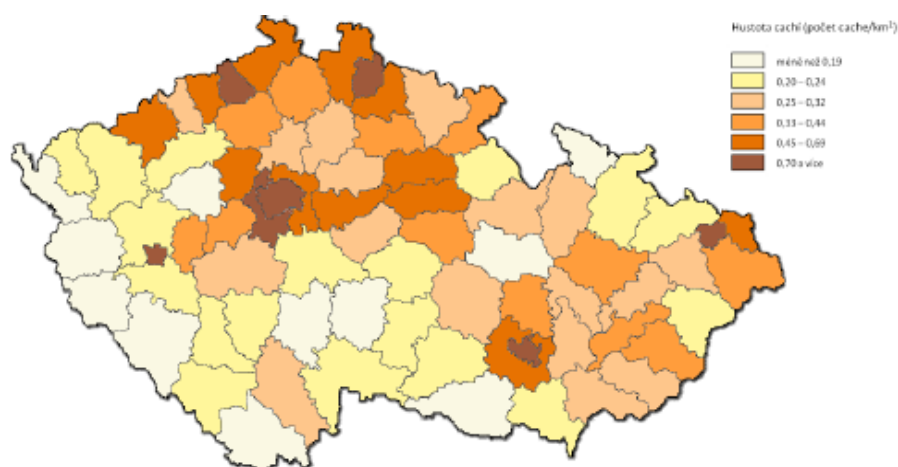
Z výše uvedené studie (Formánková, Vágner, 2012), v rámci které proběhlo dotazníkové šetření s představiteli krajských úřadů, vyplynulo, že vlastní cache zakládá pouze Moravskoslezský a Ústecký kraj. Kraj Vysočina je pak zařazen mezi „pasivní kraje“ – tedy ty, které o geocachingu vědí, v současné době ho však přímo nepodporují. Typologie všech krajů v rámci ČR z pohledu přístupu ke geocachingu je zobrazena v níže uvedené deváté tabulce.

Tabulka 9: Typologie krajů dle zapojení do geocachingu

Typ	Popis	Název kraje
Aktivní	Vytvořili vlastní projekty, zahrnující geocaching.	Moravskoslezský, Ústecký
Podporující	Geocaching podporují prostřednictvím jiným subjektů.	Hl. město Praha, Olomoucký, Jihočeský
Pasivní	Vědí o geocachingu a jeho přínosech, přemýšlejí o možnosti aktivního zapojení.	Středočeský, Karlovarský, Vysočina, Plzeňský
Bez zájmu	Zatím v této aktivitě nevidí potenciál, neplánují se zapojit.	Pardubický, Jihomoravský, Zlínský, Královéhradecký, Liberecký

Zdroj: převzato z FORMÁNKOVÁ, Zuzana, VÁGNER, Jiří: *Geocaching jako inovativní možnost rozvoje lokálního cestovního ruchu*

Obrázek 9: Hustota cachí (počet cachí na 1 km²) podle okresů České republiky

Zdroj: převzato z FORMÁNKOVÁ, Zuzana, VÁGNER, Jiří: *Geocaching jako inovativní možnost rozvoje lokálního cestovního ruchu*

Z mapy rozložení cachí je zřejmé, že v rámci Kraje Vysočina se nejvíce cachí nachází v okrese Žďár nad Sázavou (kde je hustota 0, 25 – 0, 32 cachí na 1 km²), tedy okresu s dominantní návštěvností (přichází sem 38, 12% návštěvníků). V okrese Pelhřimov je jich naopak nejméně. Zapojení krajských orgánů do geocachingu a vhodné rozmístění cachí by mohlo pozitivně ovlivnit vyrovnanější vývoj návštěvnosti v rámci kraje.

Přestože se Kraj Vysočina do budování cachí nezapojuje, krajská příspěvková organizace Vysočina Tourism připravila geolokační hru, která je založena na principech geocachingu. „Hraje“ se pomocí aplikace, kterou lze stáhnout do mobilních telefonů. V rámci ní „hráči“ plní různé úkoly, přičemž hra zahrnuje dva okruhy – první provází návštěvníky po židovských památkách na Vysočině, druhý pak po rozhlednách a vyhlídkových věžích.¹³⁶ Hra byla vybudována soukromým subjektem na základě zadání veřejné zakázky v roce 2015 a spuštěna byla v následujícím roce.¹³⁷

MICE turismus

Kongresový a incentivní turismus představuje důležitou část trhu cestovního ruchu. Lze jej definovat jako soustavu vzájemných vztahů mezi stranou nabízející a poptávající služby, které jsou spojeny s přípravou a realizací akcí kongresového typu. Stranu poptávky tvoří jednotliví účastníci kongresových akcí (kongresoví turisté) a jejich iniciátoři (asociace, firmy či společnosti). Stranu nabízejících pak představují organizátoři těchto akcí, kterými mohou být konkrétní podniky nabízející kongresové prostory (hotely, veletržní paláce, kongresová centra, apod.) či profesionální organizátoři těchto akcí.¹³⁸

Vzhledem ke své poloze vykazuje Kraj Vysočina vhodné podmínky pro rozvoj kongresové a incentivní turistiky. Marketingovou podporu Kraje Vysočina v oblasti kongresové a incentivní turistiky zajišťuje příspěvková organizace Vysočina Convention Bureau – regionální kancelář pro marketingovou podporu Kraje Vysočina. Ta byla zřízena roku 2014 a je organizačně začleněna k příspěvkové organizaci Vysočina Tourism. Mimo to je členem Czech Convention Bureau, jejímž hlavním záměrem je účinná propagace

¹³⁶ Geohra, Region Vysočina – turistický průvodce

¹³⁷ Veřejná zakázka: Realizace geolokační hry na Vysočině, Kraj Vysočina

¹³⁸ Oriška, J., 2004, s. 10

České republiky coby ideální destinace pro konference a incentivní akce.¹³⁹ Organizace spolupracuje i s agenturou Czech Tourism.¹⁴⁰

Vysočina Convention Bureau uvádí jako komparativní výhody kraje právě jeho výhodnou polohu v rámci ČR s dobrou dopravní dostupností a přímým dálničním spojením s Prahou, Brnem, Olomoucí, Ostravou, dále pak vysokou kvalitu ovzduší, rozmanitou nabídku ubytovacích a konferenčních zařízení, nejvyšší koncentraci UNESCO památek v České republice a bohatou nabídku incentivních programů.¹⁴¹

V Kraji Vysočina se dle dat Českého statistického úřadu konalo v roce 2014 835 konferencí, kterých se účastnilo celkem 67 391 účastníků.¹⁴² Po porovnání s ostatními kraji (znázorněno v tabulce číslo deset) zjišťujeme, že v celorepublikovém měřítku stojí Kraj Vysočina na třetím místě, přesto z celkového počtu všech konferencí (tj. 10 446 konaných akcí) tvoří pouze 8%. To je způsobeno zjevnou centralizací takovýchto událostí do Brna a především pak do Prahy – ve dvou největších městech ČR se koná téměř polovina ze sledovaných událostí v České republice.

Zde tedy vzniká prostor pro další vývoj cestovního ruchu v Kraji Vysočina, která může hlavnímu městu Praze a Jihomoravskému kraji konkurovat vedle dobré dopravní dostupnosti také nižšími cenami. Přesto však není podpora incentivní turistiky zařazena mezi aktivity vedoucí ke zlepšení infrastruktury CR pro období 2015 – 2018.

Přesto, že UNWTO nezařadila v rámci Globálního etického kodexu cestovního ruchu MICE turismus¹⁴³ mezi doporučené šetrné formy cestovního ruchu, k jeho trvalé udržitelnosti jednoznačně přispívá. Rozvíjení tohoto turistického sektoru podporuje rozvoj vzájemné mezikulturní tolerance a uznávání etických hodnot, podporuje rovnost mužů a žen a lidská práva obecně. Jedná se o formu CR, která je šetrná k životnímu prostředí, navíc je možné jeho prostřednictvím ovlivnit časové i prostorové rozložení turismu v územním celku. Jako každá forma turismu má také silný multiplikační efekt, stává se tak tedy faktorem regionálního rozvoje.

¹³⁹ O nás, Czech Convention Bureau

¹⁴⁰ O nás, Vysočina Convention Bureau

¹⁴¹ 8 důvodů, proč zvolit Vysočinu, Vysočina Convention Bureau

¹⁴² Data zahrnují pouze konference, které byly konány v hromadných ubytovacích zařízeních.

¹⁴³ MICE = meetings incentives conventions events, tedy sektor cestovního ruchu, který představuje schůzky, motivační CR, kongresy, konference, výstavy a akce

**Tabulka 10: Konference v hromadných ubytovacích zařízeních – počet akcí
konaných v roce 2014**

Pořadí	Kraj	Počet konaných akcí	Procentuální podíl na celkovém počtu akcí
1	Praha	3667	35,10
2	Jihomoravský	1453	13,91
3	Vysočina	835	7,99
4	Moravskoslezský	744	7,12
5	Olomoucký	577	5,52
6	Zlínský	568	5,44
7	Jihočeský	462	4,42
8	Plzeňský	458	4,38
9	Středočeský	427	4,09
10	Pardubický	409	3,92
11	Královehradecký	319	3,05
12	Liberecký	269	2,58
13	Ústecký	211	2,02
14	Karlovarský	47	0,45
	Celkem	10446	

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Tabulka číslo jedenáct dále ukazuje, že Kraj Vysočina je vhodným ke konání především takových konferencí, kterých se účastní menší počet účastníků. Tento potenciál vnímá i Krajský úřad. Průměrný počet účastníků jedné konference je zde 81 osob. Naopak nejpočetnější akce jsou zaznamenány v kraji Ústeckém. Na Vysočině se nachází řada konferenčních zařízení, která jsou vhodná ke konání takovýchto typů konferencí, k nejvyhledávanějším patří zámek Chateau Herálec v okrese Havlíčkův Brod, hotel Fabrika v Humpolci v okrese Pelhřimov (Humpolec může výrazně těžit ze své polohy přímo u dálnice D1), hotel Gustav Mahler v krajském městě Jihlavě, zámecký hotel Třešť v okrese Jihlava či fara Rančívov v témže okrese. Jejich celkový přehled lze nalézt v katalogu konferenčních zařízení Kraje Vysočina, který vydává právě Vysočina Convention Bureau, vedle toho se pravidelně schází s lokálními zástupci soukromého sektoru ve snaze podpořit tamější MICE turismus.¹⁴⁴

¹⁴⁴ Na základě rozhovoru na KÚ Kraje Vysočina

**Tabulka 11: Konference v hromadných ubytovacích zařízeních – počet účastníků akcí
konaných v roce 2014**

Pořadí	Kraj	Počet účastníků	Počet konaných akcí	Průměrný počet účastníků na akci
1	Praha	544847	3667	149
2	Jihomoravský	168309	1453	116
3	Moravskoslezský	105047	744	141
4	Olomoucký	84607	577	147
5	Vysočina	67391	835	81
6	Ústecký	62001	211	294
7	Zlínský	60301	568	106
8	Středočeský	54592	427	128
9	Pardubický	51477	409	126
10	Jihočeský	51109	462	111
11	Plzeňský	49992	458	109
12	Liberecký	43232	269	161
13	Královehradecký	36905	319	116
14	Karlovarský	8941	47	190
	Celkem	1388751	10446	

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Služby v cestovním ruchu – vyplývající doporučení

Službou cestovního ruchu rozumíme službu poskytovanou návštěvníkům dané destinace. Může se jednat jak o primární, tak i o sekundární nabídku cestovního ruchu, tedy jak nabídku konkrétních atraktivit, tak služby infrastruktury, pohostinství a ubytování.

Destinační management

Důležitým článkem je zde destinační management, který má za úkol harmonizovat rozvoj destinace s jejím využíváním.¹⁴⁵ K jeho nástrojům patří řízení, plánování a organizování činností probíhajících v dané turistické destinaci a jeho působení působí pozitivně na místní udržitelný rozvoj ve všech oblastech.

¹⁴⁵ European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation č. 4, 2013, str. 27 – 47

Dle studie Katedry cestovního ruchu Vysoké školy polytechnické v Jihlavě je však problémem českých destinačních agentur nízká spolupráce se soukromým sektorem, kdy se organizace zaměřují především na marketing destinace a naopak na podnikatelské aktivity v regionu, které jsou pro směr rozvoje CR klíčové, však mají jen velmi nízký vliv. Studie tak doporučuje větší spolupráci mezi soukromým a veřejným sektorem v oblasti plánování aktivit ¹⁴⁶, na tuto spolupráci se chce zaměřit i Krajský úřad, dle kterého je pro budoucí vývoj nezbytné zintenzivnit koordinaci činností mezi soukromým a veřejným sektorem. ¹⁴⁷ Pro tuto spolupráci existuje právě destinační agentura Vysočina Tourism. ¹⁴⁸ Intenzivnější spolupráce je pak možná například pomocí kumulace dat (nabídky a poptávky po službách CR) od podnikatelských subjektů, na jejichž základě lze zanalyzovat trh, a jejich následné využití v procesu plánování, dále pak odborné poradenství poskytované veřejnému sektoru.

Vedle regionální agentury Vysočina Tourism dále v Kraji Vysočina působí dvě místní destinační agentury – jedná se o Korunu Vysočiny a Rozvoj Třebíčska. ¹⁴⁹

Rozvoj Třebíčska je nově vzniklá destinační kancelář, která byla založena v červenci roku 2016. Kancelář sdružuje obce Moravské Budějovice, Hrotovice, Okříšky, Náměšť nad Oslavou, Jaroměřice nad Rokytou a Jemnice, dále pak Okresní hospodářskou komoru Třebíč a z vědecké obce představuje zástupce Západomoravská vysoká škola v Třebíči. „Kancelář má za úkol koordinovat rozvoj cestovního ruchu v rámci celé oblasti bývalého okresu Třebíč, vyhledávat dotační příležitosti pro marketing a hlavně připravovat balíčky pro turisty, kteří přijedou do regionu, tak, aby tam pobyli několik dní a dostali kompletní ucelenou nabídku toho, co mohou navštívit a jak trávit volný čas.“ ¹⁵⁰

Koruna Vysočiny je destinační kancelář fungující od září roku 2015, která sdružuje obce v oblasti Žďárska, přičemž zasahuje i do Jihomoravského kraje. Jedná se o oblasti Tišnovska, Nedvědice, Bystřicka, Novoměstka, Žďárska, Velkomeziříčska a Bítešska. Cílem destinační kanceláře je podpořit růstu cestovního ruchu v destinaci, realizovat projekty na podporu rozvoje regionu a koordinovat role v rámci rozvoje regionu,

¹⁴⁶ Studia Turistica č. 1, 2010, str. 21 – 26

¹⁴⁷ Program rozvoje Kraje Vysočina – SWOT analýza a programová část, KÚ Kraje Vysočina

¹⁴⁸ Na základě rozhovoru na KÚ Kraje Vysočina

¹⁴⁹ Na základě rozhovoru na KÚ Kraje Vysočina

¹⁵⁰ V Třebíči vznikla destinační kancelář, Třebíč žije

zastupovat region na poli cestovního ruchu v rámci marketingu destinace, garantovat dobré jméno všech regionů a kvality služeb cestovního ruchu v destinaci, koordinovat spolupráci mezi podnikatelskou sférou, samosprávou a neziskovými organizacemi, sdružovat a prosazovat zájmy členů v oblasti cestovního ruchu.¹⁵¹

Certifikované služby cestovního ruchu

Podporu udržitelného rozvoje turismu vytváří také tzv. certifikace služeb v cestovním ruchu. „K zavádění zásad udržitelného cestovního ruchu motivuje podniky služeb cestovního ruchu fakt, že garanci jejich odpovědného chování stále častěji vyžaduje zákazník, a současně se tak podnikatelské subjekty snaží odlišit od konkurence. Jedním z nástrojů těchto zásad je certifikace služeb udržitelného cestovního ruchu.“¹⁵²

K prestižním ekocertifikacím patří Evropská květina, kterou zavedla Evropská unie. Jak bylo uvedeno v teoretické části, produkty CR, které jsou označené touto květinou, jsou šetrné k životnímu prostředí a respektují nutnost jeho ochrany. V České republice je Evropskou květinou označeno celkem pět zařízení turistické infrastruktury, z nichž čtyři se nachází v Hlavním městě Praze a jedno v Královéhradeckém kraji. Ve všech pěti případech se jedná o ubytovací zařízení.¹⁵³

Udělení evropské certifikace podnikům ubytovacích služeb podmiňují přísná kritéria, jejichž cílem je omezení spotřeby energií a vody, snížení produkce odpadu, upřednostnění využívání obnovitelných zdrojů a látek, které jsou méně nebezpečné pro životní prostředí a podpora vzdělávání v oblasti životního prostředí.¹⁵⁴ „Příslušná kritéria pro udělení Ekoznačky EU nejsou založena na jednom faktoru, ale na výzkumu, který analyzuje vliv produktu na životní prostředí v celém jeho životním cyklu (počínaje těžbou surovin přes výrobu a použití výrobku až po jeho konečné odstranění v podobě odpadu).“¹⁵⁵

¹⁵¹ Memorandum o rozvoji spolupráce a řízení strategie rozvoje cestovního ruchu ve spojeném regionu Koruny Vysočiny

¹⁵² Certifikace služeb cestovního ruchu, Časopis Ochrana přírody

¹⁵³ Ecolabel Catalogue, Evropská komise

¹⁵⁴ Rozhodnutí Komise ze dne 9. července 2009, kterým se stanoví ekologická kritéria pro udělování ekoznačky Společenství ubytovacím službám pro turisty, EUR-Lex

¹⁵⁵ Jak ekoznačení funguje, CENIA

Vzhledem k unikátnosti udělení certifikace EU Flower představuje tato skutečnost pro certifikované podniky konkurenční výhodu a prestiž na trhu. Takto označené podniky jsou lákadlem pro skupinu turistů, kteří se zajímají o dopad svých aktivit na životní prostředí. Jelikož se v Kraji Vysočina nenachází takto značený podnik, vzniká příležitost ke zvýšení turistické poptávky prostřednictvím jeho získání. Do toho procesu se mohou zapojit i orgány veřejné správy prostřednictvím poradenské činnosti poskytované soukromým subjektům.

Vedle EU Flower (Evropské květiny) však existují i další formy certifikace podniků působících v cestovním ruchu, jimiž nabídka Kraje Vysočina disponuje. Jedním ze systémů této certifikace je Český systém kvality služeb, který zavedlo Ministerstvo pro místní rozvoj ČR a jeho realizaci provádí organizace Czech Tourism. Jedná se o systém řízení kvality v podnicích ČR, přičemž jeho cílem je uspokojení očekávání a potřeb zákazníka, rozvoje měkkých předpokladů kvality, efektivní personální management a podpora technických předpokladů kvality služeb cestovního ruchu. V České republice je takto certifikováno celkem 683 podniků, přičemž 8% z nich se nachází na území Kraje Vysočina (56 podniků). Jedná se o cestovní kanceláře a agentury, ubytovací a stravovací zařízení a další služby poskytované návštěvníkům.

V kontextu podpory cyklistiky, která byla doporučována v návaznosti na doporučení UNWTO výše, existuje systém certifikace turistických, která poskytují zázemí pro cyklisty. Systém certifikuje ubytovací a stravovací zařízení, kempy a turistické cíle.¹⁵⁶ V České republice nacházíme 1 260 takto značených podniků. Nejvíce je jich v kraji Jihomoravském, a to především v moravské vinařské oblasti. Kraj Vysočina disponuje 59 certifikovanými zařízeními, přitom většina z nich se nachází ve žďárském okrese. Přehled výše uvedených certifikovaných zařízení přináší tabulka číslo dvanáct.

¹⁵⁶ Podmínky certifikace, Cyklisté vítáni

Tabulka 12: Vybrané způsoby certifikace a prostorové rozložení takto označených turistických podniků dle krajů ČR

Počet zařízení dle certifikace		ČSKS	EU Flower	Cyklisté vítání
Kraj				
1	Jihomoravský	12	-	271
2	Jihočeský	61	-	157
3	Plzeňský	141	-	49
4	Královehradecký	75	1	111
5	Středočeský	29	-	149
6	Ústecký	38	-	109
7	Moravskoslezský	77	-	55
8	Olomoucký	55	-	71
9	Vysočina	56	-	59
10	Zlínský	31	-	80
11	Pardubický	38	-	51
12	Liberecký	20	-	55
13	Hl. m. Praha	39	4	17
14	Karlovarský	11	-	26
Celkem zařízení v ČR		683	5	1260

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat Evropské komise, Českého systému kvality služeb a Cyklisté vítání

Produkty pro specifické cílové skupiny – sociální cestovní ruch

Cílem sociálního cestovního ruchu je snaha zvýšit kvalitu cestovního ruchu pro všechny jeho účastníky. Takto smýšlející destinace bere v úvahu očekávání všech účastníků se speciálními potřebami a nabízí jim komfort, turistické atraktivity a bezpečnost. ¹⁵⁷ ‚Cestovní ruch pro všechny‘ patří k prioritám rozvoje UNWTO, EU a dalších významných aktérů cestovního ruchu. Do sociálního cestovního ruchu je nejčastěji řazeno cestování mládeže, rodin s dětmi, zdravotně handicapovaných a seniorů.

V rámci Programu rozvoje Kraje Vysočina stanovuje Krajský úřad jako jednu z priorit rozvoje služeb v cestovním ruchu právě tvorbu turistických produktů zaměřených na konkrétní cílové skupiny.

Jednou ze specifických skupin zákazníků cestovního ruchu jsou osoby se zdravotním postižením. Tyto osoby UNWTO jako zdravotně handicapované, jejichž

¹⁵⁷ Petrů, Z., 2015 (přednáška)

fyzická nebo mentální integrita je částečně nebo úplně redukována do té míry, že jejich samostatnost je narušena.¹⁵⁸

Počet osob se zdravotním postižením se přímo úměrně se stárnutím populace zvyšuje. Nejen že tak tvoří zajímavý segment poptávky, k podpoře jejich turistiky se zavazuje Česká republika jakožto člen UNWTO, který tento cíl vkládá do Globálního etického kodexu cestovního ruchu – ten v rámci kapitoly Právo na turistiku uvádí, že by měla být podporována rodinná turistika, turistika pro seniory, studenty a zdravotně postižení.¹⁵⁹

Z pohledu turistické nabídky pro osoby se zdravotním postižením lze konstatovat, že Kraj Vysočina má vhodné předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu pro tento segment poptávajících, a to co se týče kulturních atraktivit.¹⁶⁰ Jako nedostatečná se však jeví propagace kraje jako destinace nabízející služby i segmentu OZP. V současné je tato propagace Kraje Vysočina shrnuta především v publikaci *Kraj Vysočina pro osoby s handicapem* vydanou roku 2014 organizací Vysočina Tourism. Ta přináší přehled se zajímavými kulturními, přírodními či sportovními atraktivitami, vč. nabídky šetrných forem turismu, která jsou vhodná pro vozíčkáře, nevidomé návštěvníky či osoby s poruchou sluchu. Je vhodné doplnění o širší propagaci např. formou spolupráce s asociací sdružující tyto osoby.

Turistická informační centra

Nedílnou součástí infrastruktury cestovního ruchu jsou služby, které nabízejí návštěvníkům turistická informační centra (TIC). Ta poskytují informace související s cestovním ruchem jak návštěvníkům, tak rezidentům. K jejich službám patří také nabídka informačních a propagačních materiálů dané destinace, jako jsou mapy, tematické publikace, průvodci či upomínkové předměty.

V České republice funguje Asociace turistických informačních center (ATIC), jejímž cílem je podporovat jejich rozvoj a kvalitu poskytovaných služeb.¹⁶¹ ATIC se soustřeďuje na zvyšování odborné úrovně svých členů, monitorování, shromažďování a

¹⁵⁸ Kotlíková, H., 2013, s. 162 – 163

¹⁵⁹ Globální etický kodex cestovního ruchu, UNWTO

¹⁶⁰ Studia Turistica č. 1, 2012, s. 24 – 34

¹⁶¹ Pásková, M., Zelenka, J., 2002, s. 297

přenášení zkušeností mezi svými členy a zároveň představuje centrum turistických informačních center v České republice. Mimo jiné ATIC spolupracuje s Ministerstvem pro místní rozvoj ČR na vytváření jednotného standardu pro turistická informační centra a vytváří certifikát v rámci zavádění národního systému kvality jako certifikace služeb turistických informačních center.¹⁶²

Na území Kraje Vysočina se nachází třicet čtyři turistických informačních center, z nichž je dvacet čtyři členem asociace ATIC. Nejvíce je jich zákonitě v nejnavštěvovanějším okrese – žďárském, dále pak krajském městě Jihlavě.

Tabulka 13: Turistická informační centra na Vysočině dle okresů

Okres	Člen ATIC	Ostatní	Celkem
<i>Havlíčkův Brod</i>	3	3	6
<i>Jihlava</i>	6	2	8
<i>Pelhřimov</i>	3	2	5
<i>Třebíč</i>	5	2	7
<i>Žďár nad Sázavou</i>	7	1	8
Celkem	34		

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat Asociace turistických informačních center České republiky

Cílem KÚ je nadále zvyšovat kvalitu služeb poskytovaných TIC. Vzhledem k jejich prostorovému rozmístění, kdy je jejich nižší zastoupení v okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov, je vhodné založení nových středisek právě v těchto oblastech, jelikož existence TIC vytváří svojí nabídkou informačních a tematických propagačních materiálů dodatečnou poptávku prostřednictvím zvyšování povědomí o atraktivitách v kraji.

Ke zvýšení prestiže konkrétního turistického informačního centra přispívá i jeho členství v Asociaci turistických informačních center. Pro zvyšování kvality jejich služeb je tedy vhodným krokem zvýšení počtu členských TIC, a o především v okresech Pelhřimov a Havlíčkův Brod, kde se takto certifikovaná zařízení nacházejí pouze tři.

¹⁶² Indrová, J., Houška, P., Petruž, Z., 2011, s. 117 – 118

Rozvoj kultury a kulturní infrastruktury a ochrana kulturních památek

Nedílnou součástí atraktivit, které jsou motivací k účasti na cestovním ruchu, je kultura. Kulturní památky a události výrazně ovlivňují rozhodování turistů a návštěvníků o výběru jejich cílové destinace.

Z pohledu kulturního dění na Vysočině je, jak již bylo uvedeno, patrná výrazná koncentrace těchto atraktivit do oblastí Telčska, Třebíčska a Žďársko, kde se nachází tři památky zapsané na Seznamu UNESCO (historické centrum Telče, poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáru nad Sázavou a židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči) – ty představují velké turistické lákadlo.

Kulturní festivaly a události

Kromě kulturních památek jsou motivem pro účastník cestovního ruchu také kulturní akce, festivaly a události. K akcím, které jsou hojně navštěvované, patří především sportovní události, jejichž centrem v rámci Kraje Vysočina je Nové Město na Moravě (viz předchozí subkapitola).

V okrese Třebíč patří k těm nejvýznamnějším kulturní akce konané v městě Třebíč. Jsou to například Festival 2 – 3 – 4 herců, židovský festival Šamajim či Oživé židovské město. Oblíbeným a hojně navštěvovaným je Mezinárodní hudební festival Petra Dvorského, který se koná každoročně v Jaroměřicích nad Rokytnou. V okrese Jihlava je to pak hudební festival Vysočina Fest, kulturní program v rámci festivalu Prázdniny v Telči, krajské město mimo to láká také Horáckým divadlem, které disponuje stálým sborem. V Pelhřimově je každoročně pořádán mezinárodní festival Pelhřimov, město rekordů, na žďársku mohou turisté navštívit hudební program v rámci Sázavafestu.¹⁶³

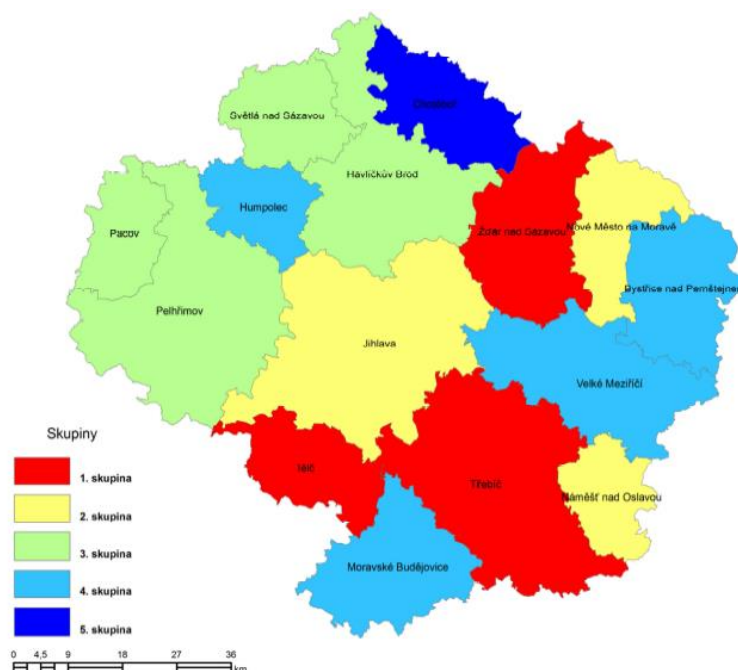
Prostorové rozložení kultury na Vysočině a podpoření méně atraktivních oblastí

Jak bylo uvedeno, je patrná výrazná koncentrace kulturních událostí a atraktivit do několika mála okresů, dle prostorové analýzy Vysoké školy polytechnické patří k nejméně atraktivním oblastem Kraje Vysočina ORP Chotěboř, nejméně atraktivním okresem pak havlíčkobrodský a pelhřimovský (viz desátý obrázek).¹⁶⁴

¹⁶³ Vysočina Tourism

¹⁶⁴ Analýza potenciálu cestovního ruchu v Kraji Vysočina a míra jeho využití, Kraj Vysočina

Obrázek 10: Kulturní potenciál v okresech Vysočiny

Zdroj: Analýza potenciálu cestovního ruchu v Kraji Vysočina a míra jeho využití, Kraj Vysočina

Zvýšit kulturní potenciál v těchto oblastech lze například pomocí gastroturismu. Na Havlíčkovobrodsku se výraznějšími lákadly díky propagaci mohou stát měšťanský pivovar Rebel z Havlíčkova Brodu či pivovar Chotěboř, které mohou pořádat vlastní festivaly spojené s ochutnávkou místních pokrmů. Mimo to je v Havlíčkově Brodě pořádán *minigastrofestival* spojený s ochutnávkou farmářských výrobků a doprovodným programem.¹⁶⁵ Město Přibyslav pak každoročně pořádá Mlékárenský den nabízející gastronomickým návštěvníkům výstavu sýrů a jiných mlékařských výrobků spojenou s jejich ochutnávkou.¹⁶⁶

V okrese Pelhřimov pak gastroturisté naleznou řadu menších pivovarů, jako rodinný pivovar Bernard v Humpolci, pivovar Kokeš v Kamenici nad Lipou, rodinný pivovar Pacov či pivovar Poutník v Pelhřimově. Bývalé okresní město láká také na Pelhřimovské dožínky¹⁶⁷, slavnosti spojené s ukončením žní.

¹⁶⁵ Farmářské trhy Koudelův talíř – Havlíčkův Brod, Region Vysočina

¹⁶⁶ Mlékárenský den, Region Vysočina

¹⁶⁷ Pelhřimovské dožínky, Region Vysočina

3.2.3 Vyplývající návrhy a vyjádření Krajského úřadu Kraje Vysočina

Pro cestovní ruch v Kraji Vysočina je typickým rysem jeho prostorová koncentrace do několika mála oblastí. Co se týče primární nabídky, přírodní potenciál kraje je soustředěn do oblastí obcí s rozšířenou působností Žďár nad Sázavou, Nové Město na Moravě, Bystřice nad Pernštejnem a Světlá nad Sázavou, k oblastem s nejmenším přírodním potenciálem se naopak řadí obce s rozšířenou působností (a jejich okolí) Třebíč, Náměšť nad Oslavou, Havlíčkův Brod a na posledním místě pak Moravské Budějovice.

Tyto méně atraktivní oblasti lze podpořit pomocí geocachingu, a to zapojením Krajského úřadu jako aktéra vytvářející vlastní cache v místech s nižší koncentrací turistů. Studie zabývající se regionálním rozložením geocachingu (Formánková, Vágner, 2012) však řadí Kraj Vysočina mezi pasivní, tedy takový, který o jeho existenci ví, aktivně se však nezapojuje do jeho organizace. Dle vyjádření Krajského úřadu kraj ani do budoucna neplánuje využívat možností geocachingu.

Další doporučenou možností je podpora šetrné turistiky v kraji, a to například cykloturistiky, pro kterou má kraj dobrý potenciál. Vedle budování, rozšiřování a zkvalitňování sítě cyklotras je vhodné zvýšit počet zařízení certifikovaných v rámci programu Cyklisté vítáni – Kraj Vysočina disponuje pouze 59 takto certifikovanými zařízeními, přitom většina z nich se nachází ve žďárském okrese.

I pro kulturní potenciál je patrná prostorová koncentrace kulturních aktivit a událostí do několika mála oblastí, s čímž souvisí i koncentrace turistické infrastruktury. K těmto oblastem řadí Telčsko, Třebíčsko a Žďársko, tedy místa disponující památkami, které jsou zapsány na Seznamu UNESCO. Zvýšit kulturní potenciál v kulturně méně atraktivních oblastech, kterými jsou především okres Havlíčkův Brod a spádové oblasti ORP Bystřice nad Pernštejnem, Velké Meziříčí a Moravské Budějovice, je možno například pomocí podpory gastroturismu a pořádáním gastronomických událostí. Tento potenciál vnímá i Krajský úřad, který prostřednictvím organizace Vysočina Tourism vytváří program GASTRO – Jak chutná Vysočina!, jehož smyslem je zprostředkování domácím i zahraničním turistům ty nejlepší zážitky z regionální gastronomie a tradic. Výstupy programu jsou informační leták *S chutí na Vysočinu* a web *Jak chutná Vysočina!*

168

¹⁶⁸ Nejvýznamnější výstupy z činnosti Vysočina Tourism, příspěvkové organizace, Vysočina Tourism

Z pohledu cestovního ruchu pro zdravotně handicapované osoby má Vysočina dobrý potenciál. Problémem je však nedostatek informací, chybí například souhrnný portál propagující destinaci této cílové skupině či spolupráce s organizacemi sdružujícími tyto osoby.

Organizaci cestovního ruchu v Kraji Vysočina zaštiťuje vedle Krajského úřadu také krajská příspěvková organizace Vysočina Tourism. V kraji dále fungují i dvě místní destinační kanceláře, a to *Koruna Vysočiny* na Žďársku a *Rozvoj Třebíčska* na Třebíčsku. V rámci národního dotačního programu Národní program podpory cestovního ruchu v regionech (2016 – 2020) spolufinancovaného z prostředků státního rozpočtu jsou vypsány dva programy podpory místního turismu, a to Rozvoj základní a doprovodné infrastruktury cestovního ruchu a Marketingové aktivity v cestovním ruchu.¹⁶⁹ V rámci druhého programu jsou podporovány právě lokální destinační kanceláře, vypsání tohoto cíle by tedy mohlo být impulsem do území pro jejich zakládání. Z pohledu Krajského úřadu Kraje Vysočina je vznik lokálních destinačních kanceláří v tomto územním celku podporován, problémem je však nedostatečná místní iniciativa v méně atraktivních destinacích kraje. Jejich vznik je však podporován a tato podpora bude začleněna i do následující strategie rozvoje pro období do roku 2025.¹⁷⁰

Z rozhovoru se zástupci Odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Kraje Vysočina dále vyplývá, že Krajský úřad jako ústřední činitel cestovního ruchu v kraji registruje tendenci ke koncentraci turismu do vybraných lokalit. Uvádí však, že problémem je nedostatečná vlastní iniciativa aktérů cestovního ruchu v méně atraktivních lokalitách. Z toho důvodu tak do těchto oblastí míří i menší finanční částky, než do atraktivních lokalit.¹⁷¹

¹⁶⁹ Národní program podpory cestovního ruchu v regionech (2016 – 2020), MMR ČR

¹⁷⁰ Na základě rozhovoru na KÚ Kraje Vysočina

¹⁷¹ Na základě rozhovoru na KÚ Kraje Vysočina:

Z Fondu Vysočiny může žadatel žádat až o zhruba 50% příspěvek, částka je však limitována maximální nominální hodnotou příspěvku. Podmínkou je však vlastní vklad žadatele do dané investice a jeho samotná iniciativa. Krajský úřad se navíc potýká se stížnostmi na vysokou byrokratickou zátěž související s finanční dotací, a to především od aktérů CR z okrajových částí.

4 Zkušenosti z jiných krajů

Následující kapitola představuje zkušenosti z vybraných sousedních krajů. Pro srovnání byly vybrány turisticky oblíbený Jihočeský kraj a Pardubický kraj, který se v rámci České republiky vyznačuje naopak nejnižší návštěvností. Na těchto příkladech práce ukazuje vhodné postupy řízení turismu v destinaci, které je možné aplikovat v Kraji Vysočina, zároveň poukazuje na příčiny způsobující nízkou návštěvnost určitých lokalit.

4.1 Jihočeský kraj

4.1.1 Stručná charakteristika kraje

Jihočeský kraj leží v jižní části České republiky, na státní hranici s Rakouskem a Spolkovou republikou Německo. Dále sousedí s Krajem Vysočina, Jihomoravským krajem, Středočeským krajem a Plzeňským krajem. Svojí rozlohou 10 057 km² představuje po Středočeském kraji druhý největší kraj České republiky, tvoří 12, 75% její rozlohy.

Z pohledu členění pro statistické účely je Jihočeský kraj tvořen sedmi okresy (České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice a Tábor), ve kterých žije celkem 637 300 obyvatel (tedy 6% české populace). Hustota zalidnění je však nižší, než jaká je v Kraji Vysočina, na jednom kilometru čtverečním zde žije v průměru 63, 4 obyvatel. Na rozdíl od Kraje Vysočina se Jihočeský kraj nepotýká s úbytkem obyvatelstva, je zde však výraznější přírůstek stěhováním než přirozený přírůstek. Průměrný věk tamních obyvatel je 41, 9 let, přičemž index stáří dosahuje hodnoty 118, 4.

Vzhledem ke své poloze rozvíjí Jihočeský kraj přeshraniční spolupráci se sousedícím Rakouskem v rámci euroregionu Silva Nortica a dále spolupracuje s Německem a Rakouskem skrze euroregion Šumava. Z hlediska územního členění pro účely Eurostat je Jihočeský kraj součástí regionu soudržnosti Jihozápad (spolu s Plzeňským krajem).

Jihočeský kraj je stejně jako Kraj Vysočina vnímán jako tradiční zemědělský region, a to především díky své tradici v lesnictví a rybníkářství. V priméru pracuje nadprůměrný podíl zaměstnanců (ve srovnání se zbytkem České republiky), a to 5, 30%.

Další srovnání s celorepublikovým průměrem ve vybraných ukazatelích přináší následující tabulka číslo čtrnáct.

Tabulka 14: Srovnání Jihočeského kraje a průměru České republiky ve vybraných ukazatelích

Sledované ukazatele	Průměr ČR	Jihočeský kraj
Trh práce		
<i>Nezaměstnanost</i>	7,46%	5,90%
- <i>Zaměstnanost v priméru</i>	2,75%	5,30%
- <i>Zaměstnanost v sekundéru</i>	38,04%	40,00%
- <i>Zaměstnanost v terciéru</i>	59,21%	54,70%
<i>Průměrná hrubá mzda</i>	25 686 Kč	21 749 Kč
Hrubý domácí produkt		
<i>HDP</i>	4 260 886 mil. Kč	218 981 mil. Kč
<i>Meziroční tempo růstu HDP</i>	0,045	0,038
<i>HDP na obyvatele</i>	404 835 Kč	334 818 Kč
Kriminalita		
<i>Zjištěné trestné činy na 1000 obyvatel</i>	27	23,1
Obyvatelstvo		
Počet obyvatel	10.525.000 obyvatel	637.300 obyvatel
Hustota obyvatelstva na 1 km ²	134 ob./km ²	63,4 ob./km ²
Podíl na obyvatelstvu ČR	-	6,00%
Průměrný věk	41,7 let	41,9 let
Index stáří	110	118,4
Celkový přírůstek obyvatelstva	25 856	593
Přirozený přírůstek	4 195	9
Přírůstek stěhováním	21 661	584

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

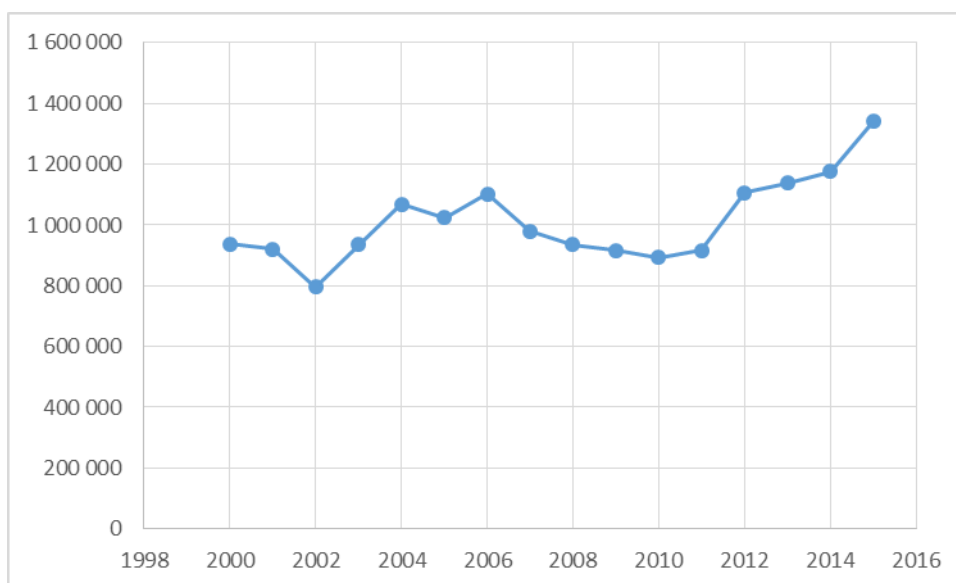
4.1.2 Cestovního ruchu Jihočeského kraje

Jižní Čechy jsou třetím nejnavštěvovanějším českým krajem (po Hlavním městě Praze a Jihomoravském kraji), v roce 2015 kraj navštívilo 3, 7 mil. návštěvníků a 1, 3 mil. turistů ¹⁷², přičemž statistiky od roku 2010 zaznamenávají rostoucí trend počtu

¹⁷² Statistická ročenka Jihočeského kraje 2015, ČSÚ

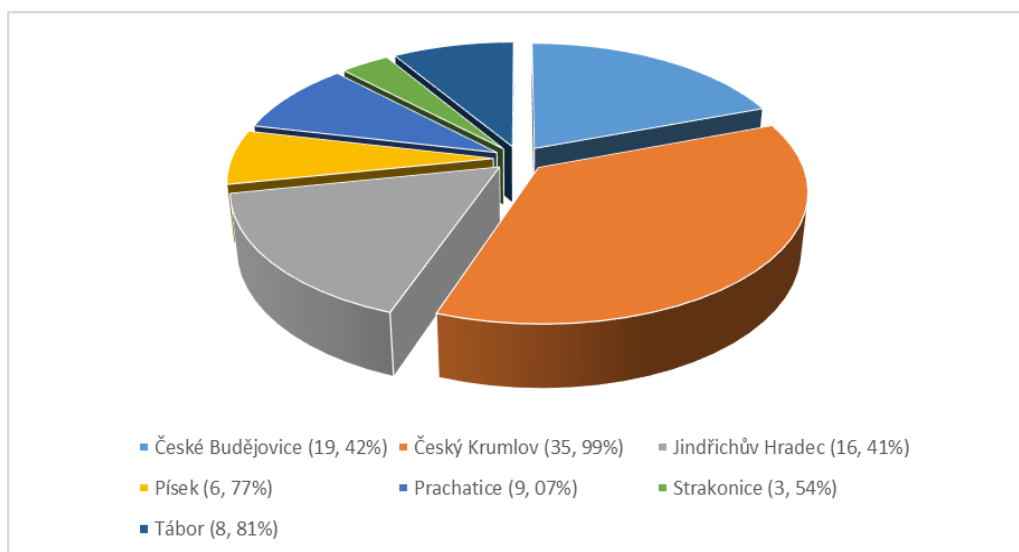
přijíždějících hostů, jak znázorňuje desátý graf. Většinu z nich přitom tvoří tuzemští hosté, ze zahraničních hostů tvoří největší podíl Rakušané a Němci. Nejvíce hostů přitom míří do okresů Český Krumlov, a to necelých 36%, a České Budějovice, necelých 20% hostů (znázorněno na jedenáctém grafu). Obdobně, jako je tomu v Kraji Vysočina, jsou tedy největšími lákadly kraje památky zapsané na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO – státní hrad a zámek v Českém Krumlově a selské baroko v areálu vesnice Holašovice (v okrese České Budějovice).

Graf 10: Vývoj počtu hostů přijíždějících do Jihočeského kraje v letech 2000 – 2015

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Graf 11: Rozložení cestovního ruchu v Jihočeském kraji dle okresů (data z roku 2014)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Největšími přírodními lákadly kraje jsou pak Národní park Šumava, který zasahuje vedle Jihočeského (okresy Prachatice a Český Krumlov) i do Plzeňského kraje (okres Klatovy), a chráněné krajinné oblasti Šumavy. Nejnavštěvovanější částí Šumavy je pak část náležící jihočeskému okresu Prachatice ¹⁷³, podle dat vycházejících z návštěvnosti jednotlivých informačních center národního parku. V národním parku se nachází celkem šest takovýchto zařízení, jejich kompletní návštěvnost za rok 2015 představuje tabulka číslo patnáct.

Tabulka 15: Návštěvnosti informačních středisek na Šumavě

Informační středisko	Návštěvnost v roce 2015	Okres
Kvilda	97 590	Prachatice
Alžbětín	35 485	Klatovy
Kašperské Hory	26 530	Klatovy
Svinná Lada	26 235	Prachatice
Stožec	21 856	Prachatice
Rokyta	21 307	Klatovy
Idina Pila	16 412	Český Krumlov

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat Správy Národního parku Šumava

¹⁷³ Výroční zpráva 2015, Správa Národního parku Šumava

I přes vysokou návštěvnost Šumavy v oblasti Prachatic se prachatický okres řadí mezi méně navštěvované části Jižních Čech. Stejně tak, jako je tomu v Kraji Vysočina, jsou zde hlavními turistickými lákadly spíše kulturní než přírodní památky.

Hlavním koordinátorem cestovního ruchu v kraji je Krajský úřad Jihočeského kraje, který dále zřizuje krajskou příspěvkovou organizaci Jihočeská centrála cestovního ruchu, regionální destinační kancelář. Ta „je zodpovědná za koordinaci, management a marketing na úrovni celého kraje.“¹⁷⁴ Vedle toho se v tomto území nachází řada lokálních destinačních kanceláří, které pokrývají značné území Jihočeského kraje. Jsou to Destinační management Písecko, Destinační management Český Krumlov, Destinace Toulava, Kancelář destinačního managementu Šumavsko, Destinační management Prácheňsko a Pošumaví a Vltava Resort.¹⁷⁵

4.1.3 Zkušenosti z Jihočeského kraje

Na rozdíl od Kraje Vysočina se Jihočeský kraj může pyšnit hustší sítí organizací destinačního managementu na lokální úrovni. Ty se soustřeďují na rozvoj cestovního ruchu v dané lokalitě, mezi jejich cíle patří například zpracovávání projektů pro grantové programy, opravy památek, koordinace spolupráce zainteresovaných subjektů v oblasti či přímo podílení se na rozvoji cestovního ruchu. Problémem souvisejícím s existencí lokálních destinačních agentur však může být překrývání činností, ať již horizontální, v rámci mikroregionů, či vertikální, tedy duplicitní činnost s regionální destinační kanceláří.¹⁷⁶

Podporu vícestupňového řízení cestovního ruchu zařadil Jihočeský kraj do svých cílů v rámci Konceptu rozvoje cestovního ruchu Jihočeského kraje 2015 – 2020. Jihočeská centrála cestovního ruchu jako zpracovatel této strategie uvádí, že v kraji dochází k dublování aktivit u řídicích organizací, jelikož nejsou jasně stanoveny role a kompetence jednotlivých aktérů destinačního managementu. Tento problém bude řešen vyjasněním pravomocí jednotlivých organizací, „koncepte dále navrhuje vytvoření nové pracovní skupiny jako poradního orgánu pro Jihočeskou centrálu cestovního ruchu, sestavené ze

¹⁷⁴ Konceptu rozvoje cestovního ruchu Jihočeského kraje 2015-2020, Jihočeská centrála cestovního ruchu

¹⁷⁵ Tamtéž

¹⁷⁶ COT business č. 1, 2009, s. 46

zástupců turistických oblastí. Přínosem pracovní skupiny bude sdílení zkušeností mezi oblastmi navzájem, spolupráce na společných marketingových aktivitách, efektivní předávání informací a zajištění zpětné vazby mezi destinacemi a Jihočeskou centrálou cestovního ruchu navzájem a také každoroční příprava návrhu Akčního plánu, nezbytného pro realizaci strategie.“¹⁷⁷

Existence lokálních aktérů destinačního managementu je důležitým faktorem, který podporuje turismus v dané lokalitě. Svojí činností může podpořit cestovní ruchu zejména v méně atraktivních lokalitách a zároveň tak zmírnit jeho koncentraci v lokalitách, které již pro turisty atraktivní jsou. Tento trend je patrný jak v Jihočeském kraji (viz graf číslo jedenáct, který naznačuje, že více než třetina návštěvníků Jihočeského kraje míří do Českého Krumlova), tak v Kraji Vysočina, přičemž účastníky cestovního ruchu lákají především památky ze Seznamu UNESCO. Založení lokálních DMO je však podmíněno samotnou iniciativou vyvinutou subjekty v těchto lokalitách, která právě v méně atraktivních oblastech Kraje Vysočina chybí.

4.2 Pardubický kraj

4.2.1 Stručná charakteristika kraje

Kraj Vysočina ze severu sousedí s Pardubickým krajem. Ten sahá až po státní česko – polskou hranici, dále sousedí s krajem Královéhradeckým, Středočeským, Jihomoravským a Olomouckým. Rozloha Pardubického kraje je 4 519 km², kraj tak tvoří 5, 7% rozlohy České republiky. Nejvyšším bodem kraje je Králícký Sněžník (1 424 metrů nad mořem), který je současně jedenáctým nejvyšším bodem České republiky.

Krajským městem jsou Pardubice, ve kterých žije pětina z celkového počtu 516 372 obyvatel. Pro statistické účely lze pak kraj územně rozdělit na čtyři okresy – Chrudim, Pardubice, Svitavy a Ústí nad Orlicí. Hustota zalidnění v kraji je 114, 3 obyvatel na jeden km², přičemž ve městech žije 62% obyvatel kraje. Průměrný věk tamních obyvatel je stejný jako celorepublikový průměr, tedy 41, 7 let, a index stáří zde nabývá hodnoty 118,3. V Pardubickém kraji dochází k přírůstku obyvatelstva, který je dán především přirozeným přírůstkem.

¹⁷⁷ Koncepce rozvoje cestovního ruchu Jihočeského kraje 2015-2020, Jihočeská centrála cestovního ruchu

Pardubický kraj eviduje podprůměrnou nezaměstnanost nabývající 6, 40% podílu. Největší podíl zaměstnanců pracuje v terciéru (49, 80%), primární sektor zaměstnává 4, 70% pracujících a sekundární 45, 40%. Hrubý domácí produkt po přepočtu na obyvatele zde dosahuje pouhých 81% průměru ČR, 327 545 Kč, meziroční tempo růstu HDP je však vyšší – je zaznamenán přírůstek tempem 0, 05 (průměr ČR je 0,045).

Tabulka 16: Srovnání Pardubického kraje a průměru České republiky ve vybraných ukazatelích

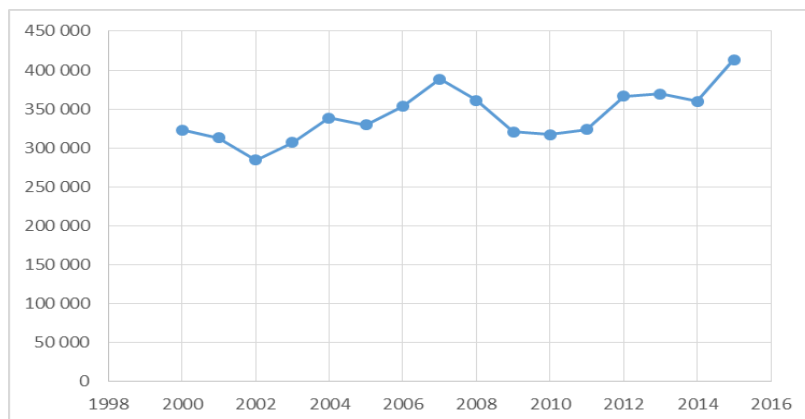
Sledované ukazatele	Průměr ČR	Pardubický kraj
Trh práce		
<i>Nezaměstnanost</i>	7,46%	6,40%
- <i>Zaměstnanost v priméru</i>	2,75%	4, 70%
- <i>Zaměstnanost v sekundéru</i>	38,04%	45,40%
- <i>Zaměstnanost v terciéru</i>	59,21%	49,80%
<i>Průměrná hrubá mzda</i>	25 686 Kč	21 547 Kč
Hrubý domácí produkt		
<i>HDP</i>	4 260 886 mil. Kč	169 049 mil. Kč
<i>Meziroční tempo růstu HDP</i>	0,045	0,05
<i>HDP na obyvatele</i>	404 835 Kč	327 545 Kč
Kriminalita		
<i>Zjištěné trestné činy na 1000 obyvatel</i>	27	16, 2
Obyvatelstvo		
Počet obyvatel	10.525.000 obyvatel	516.372 obyvatel
Hustota obyvatelstva na 1 km ²	134 ob./km ²	114, 3 ob./km ²
Podíl na obyvatelstvu ČR	-	4, 9%
Průměrný věk	41, 7 let	41, 7 let
Index stáří	110	118,3
Celkový přírůstek obyvatelstva	25 856	387
Přirozený přírůstek	4 195	287
Přírůstek stěhováním	21 661	100

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

4.2.2 Cestovní ruch Pardubického kraje

Pardubický kraj představuje nejméně navštěvovaný kraj České republiky. Za rok 2015 sem zavítalo pouhých 413 443 turistů a návštěvníků, z nichž 85% tvořili čeští občané. Přesto lze sledovat růstovou tendenci počtu tamějších hostů, kdy jejich počet oproti roku 2000 vzrostl o 28%, jak je znázorněno na grafu číslo dvanáct.¹⁷⁸

Graf 12: Vývoj počtu hostů přijíždějících do Pardubického kraje v letech 2000 – 2015

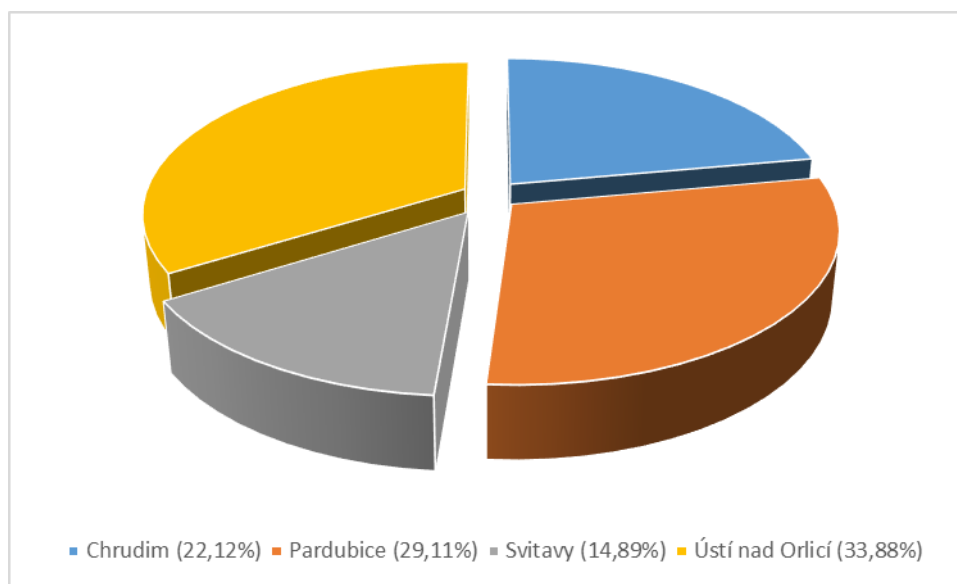
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Nejvíce účastníků cestovního ruchu přitom navštěvuje okres Ústí nad Orlicí, kde leží nejvyšší bod kraje (1 424 m n. m. – Králický Sněžník), okres je přitom značně členitý – jeho nejnižší bod leží v nadmořské výšce 239 m, místo, na kterém opouští řeka Loučná území okresu. „Do východní části okresu zasahují Orlické hory (Suchý vrch 995 m a Buková hora 958 m), severovýchodní výběžek okresu je převážně tvořen masivem Králického Sněžníku. (...) K turisticky atraktivním místům okresu patří také zříceniny hradů Lanšperk, Litice a Žampach, historická jádra měst a malebná krajina s málo narušeným životním prostředím.“¹⁷⁹ Okres Ústí nad Orlicí tak ročně navštíví 121 845 hostů (tedy necelých 34% z celkových příjezdů), v rámci Pardubického kraje je přitom návštěvnost poměrně vyrovnaná. Nejméně lidí míří na Svitavsko (necelých 15%), kde paradoxně leží jediná památka zapsaná na Seznamu UNESCO, zámek a přilehlý areál v Litomyšli.

¹⁷⁸ Data dle ČSÚ

¹⁷⁹ Charakteristika okresu Ústí nad Labem, ČSÚ

Graf 13: Rozložení cestovního ruchu v Pardubickém kraji dle okresů (data z roku 2014)

Zdroj: vlastní zpracování na základě da ČSÚ

Vedle Krajského úřadu řídí cestovní ruch v kraji od roku 2008 také Destinační společnost Východní Čechy, která sdružuje významné aktéry CR v kraji, kterými jsou Pardubický kraj, Smetanova Litomyšl, o.p.s., Klub českých turistů Pardubický kraj, Orlické hory a Podorlicko, z.s.p.o., Krajská hospodářská komora Pardubického kraje či Asociace hotelů a restaurací České republiky o.s.¹⁸⁰

Strategie rozvoje cestovního ruchu v kraji ve svých cílech uvádí zvýšení návštěvnosti kraje (vč. zvýšení počtu přenocování), posílení image regionu a zvýšení kvality infrastruktury a služeb v cestovním ruchu. Pardubický kraj v tomto smyslu vytvořil rozsáhlý dokument Strategie cestovního ruchu Pardubického kraje 2016 – 2020, kde mimo jiné definuje segment rodin s dětmi jako preferovanou návštěvnickou skupinu.

¹⁸⁰ O společnosti, Destinační společnost Východní Čechy

4.2.3 Hlavní nedostatky cestovního ruchu Pardubického kraje a strategie jeho rozvoje

Jak již bylo uvedeno, Pardubický kraj je, i přes své dobré předpoklady pro cestovní ruch, dlouhodobě nejméně navštěvovanou destinací České republiky. Svým návštěvníkům nabízí jak přírodní, tak i kulturně-historické zajímavosti a pamětihodnosti.

Jedním z hlavních nedostatků limitujících rozvoj cestovního ruchu v kraji je jeho poloha v rámci České republiky. Přesto, že kraj má poměrně hustou síť železniční dopravy a nachází se zde mezinárodní letiště Pardubice, nedostatkem je absence dálnic či rychlostních silnic v kraji. Kvalita a struktura silniční sítě jsou navíc jednou z nejvíce kritizovaných oblastí ze strany návštěvníků destinace.¹⁸¹

Dalším slabou stránkou, která omezuje rozvoj turismu v kraji, je malá kapacita lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních – Pardubický kraj disponuje v rámci České republiky v mezikrajském srovnání nejnižší lůžkovou kapacitou (tabulka číslo sedmnáct), přičemž je v posledních letech patrný její další úbytek – kraj v roce 2015 disponoval 19 068 lůžky, což představuje téměř 16% úbytek oproti roku 2012 (tabulka číslo osmnáct). „*Ubytovací zařízení jsou převážně vázaná na vysoce atraktivní a tradiční lokality a mají přímou vazbu na hlavní druhy a formy cestovního ruchu nabízené destinací.*“¹⁸²

¹⁸¹ Strategie cestovního ruchu Pardubického kraje 2016 – 2020, Pardubický kraj

¹⁸² Strategie cestovního ruchu Pardubického kraje 2016 – 2020, Pardubický kraj

**Tabulka 17: Lůžkové kapacity v České republice – rozložení podle krajů
v roce 2015**

Kraj	Počet HUZ	Lůžková kapacita
Česká republika	9 163	529 250
Jihočeský kraj	1 205	58 839
Královéhradecký kraj	1 055	49 628
Liberecký kraj	892	43 651
Jihomoravský kraj	813	45 236
Hlavní město Praha	797	91 059
Středočeský kraj	669	34 812
Moravskoslezský kraj	576	29 923
Plzeňský kraj	521	28 503
Karlovarský kraj	471	32 706
Ústecký kraj	468	23 351
Olomoucký kraj	465	22 834
Kraj Vysočina	445	23 989
Zlínský kraj	445	25 651
Pardubický kraj	341	19 068

Zdroj: veřejná databáze ČSÚ

Tabulka 18: Vývoj lůžkové kapacity v Pardubickém kraji

	Počet HUZ	Kapacita lůžek
2012	374	22671
2013	361	21842
2014	335	20363
2015	341	19068

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ

Jako nedostatečnou hodnotí Krajský úřad dále také kvalitu služeb v těchto zařízeních poskytovaných, kdy je zaznamenána nedostatečná komplexnost nabídky, zároveň nízké zapojení HUZ do certifikačních programů (do oficiální certifikace Asociace hotelů a restaurací ČR jsou zapojena pouze čtyři zařízení Pardubického kraje). Z toho důvodu by

*„na zlepšení kvality ubytovacích služeb měla být v budoucnu upřena maximální pozornost, jak ve formě investičně-podpůrných, vzdělávacích nebo certifikačních aktivit.“*¹⁸³

V kraji se nachází několik lokalit s nevyužitým turistickým potenciálem. Ten lze podpořit například již dříve zmíněnými gastronomickými produkty a na ně navázanou nabídkou cestovního ruchu. Stále rostoucí oblibu získávají menší a rodinné pivovary, populární je také pardubický perník. Tyto produkty mají vysoký marketingový potenciál, mohou se stát symbolem kraje lákajícím turisty. Ve snaze podpořit návštěvnost prostřednictvím gastronomických produktů se tedy řada subjektů Pardubického kraje zapojuje do projektu *Regionální produkt*.¹⁸⁴

V kraji se dále setkáváme s absencí vysoce navštěvovaných cílů. K těm patří tradičně zoologické zahrady, kdy mezi třiceti nejnavštěvovanějšími turistickými cíli ČR se vyskytuje osm zoologických zahrad (Praha, Zlín, Dvůr Králové nad Labem, Ostrava, Plzeň, Liberec, Olomouc a Jihlava) s celkovou návštěvností 4, 4 miliónů osob.¹⁸⁵ V Pardubickém, kraji však zoologická zahrada chybí, vzniká tak prosto pro doplnění nabídky cestovního ruchu. Lze doplnit také lázeňskou nabídku, jelikož kraj disponuje pouze jedním lázeňským místem – Lázně Bohdaneč.

¹⁸³ Strategie cestovního ruchu Pardubického kraje 2016 – 2020, Pardubický kraj

¹⁸⁴ Tamtéž

¹⁸⁵ Data za rok 2015 dle Czech Tourism; Nejnavštěvovanější turistické cíle roku 2015, Czech Tourism

5 Zhodnocení stavu cestovního ruchu v Kraji Vysočina, jeho potenciálu a návrhy dalšího rozvoje

5.1 Výchozí stav

Kraj Vysočina patří k oblastem s relativně nižší ekonomickou úrovní. Hrubý domácí produkt po přepočtu na obyvatele dosahuje 83% průměru České republiky, zároveň je zaznamenán nižší meziroční přírůstek HDP ve srovnání se zbytkem ČR. Významné postavení v tamní ekonomice zaujímá tradičně zemědělství, primární sektor zaměstnává téměř 7% zaměstnanců. Na Vysočině žije 510 tisíc obyvatel, kraj se však potýká s úbytkem obyvatelstva, který je zapříčiněn především migrací.

Ve srovnání s jinými kraji se Kraj Vysočina řadí mezi ty s poměrně slabší nabídkou pro cestovní ruch, což se odráží v jeho návštěvnosti. Na celorepublikovém trhu cestovního ruchu se Kraj Vysočina podílí necelými 3%, což z něj činí druhou nejméně navštěvovanou destinaci, po Pardubickém kraji. V roce 2015 navštívilo kraj 473 712 návštěvníků a turistů, téměř 90% z nich tvoří čeští rezidenti, z cizinců dominují Němci a Slováci. Kraj Vysočina kopíruje i celorepublikový trend nárůstu počtu turistů, i když v nižší míře. Hlavní skupinou účastníků CR, kteří sem přijíždějí, jsou pak individuální cestující za účelem odpočinku. Z pohledu prostorového rozložení lze pozorovat výraznou koncentraci turismu do okresu Žďár nad Sázavou.

Pro zhodnocení turistického potenciálu kraje je třeba analyzovat jeho jednotlivé aspekty. Pro komplexnější zhodnocení práce zahrnuje i zkušenosti z vybraných krajů. Byly zvoleny dva sousedící kraje – hojně navštěvovaný Jihočeský kraj a Pardubický kraj s naopak nejnižší návštěvností.

Kraj Vysočina disponuje dobrými přírodními podmínkami pro cestovní ruch, nachází se zde CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné hory, přičemž je patrná koncentrace významných přírodních atraktivit do oblasti Žďárska. V rámci mezikrajského srovnání se však kraj řadí až na spodní příčky, pouze 8, 97% území kraje tvoří velkoplošná chráněná krajinná území (Kraj Vysočina se tak řadí na desáté místo). Z celkové rozlohy kraje, která představuje 6 796 km², zabírají 610 km². Na základě srovnání tohoto pořadí krajů s jejich návštěvností však lze dojít k závěru, že přírodní potenciál ovlivňuje

návštěvnost kraje zhruba z 30%. Ta je tak ovlivňována především dalšími faktory, jako kulturní nabídka kraje, jeho vnější marketingová propagace či dopravní dostupnost.

Pozitivně lze zhodnotit kulturní nabídku Kraje Vysočina, kdy na jeho území se nacházejí tři z dvanácti českých památek ze Seznamu UNESCO, a to historické centrum města a státní zámek v Telči, bazilika svatého Prokopa a židovská čtvrť v Třebíči a poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou. Tato významná místa však způsobují další koncentraci turistů do těchto oblastí, na což navazuje prostorově nerovnoměrný vývoj cestovního ruchu v rámci kraje. Dle Českého statistického úřadu se na Vysočině každoročně koná okolo dvou set kulturních akcí, které ČSÚ sleduje. Jedná se o jedno z nejmenších čísel v mezikrajském srovnání. Kraj naopak nabízí širokou škálu kulturního vyžití v zařízeních, jako jsou galerie, muzea a památníky, na území kraje se jich nachází třicet osm. Z dříve uvedených doporučení vyplývá, že tato zařízení přispívají k vyváženému rozvoji cestovního ruchu svým sociálním aspektem, kdy podporují lidská práva a vzájemnou toleranci rozdílů mezi kulturami a jejich různorodosti.

Kraj disponuje poměrně hustou sítí turistických a cykloturistických tras, dobré podmínky jsou zde i pro jezdeckou turistiku. Z infrastruktury pro cyklisty převažují cyklotrasy, Vysočinou se táhnou v délce 2 485 km a jejich největší zastoupení se nachází v okrese Třebíč, naopak nejméně cyklotras je v okrese havlíčkobrodském. Z pohledu mezikrajského srovnání Kraj Vysočina disponuje 8% z celkových 31 081 km délky českých cyklotras, nicméně síť turistických tras i cyklotras vykazuje nedostatky, mezi které lze zařadit méně bezpečné úseky, nedostatečné propojení mezi trasami a špatnou návaznost dálkových tras na další regiony. V kontextu podpory cyklistiky jako šetrné a udržitelné formy turistiky existuje systém certifikace zařízení, která poskytují zázemí cyklistům – Cyklisté vítáni. Systém certifikuje ubytovací a stravovací zařízení, kempy a turistické cíle, v České republice je 1 260 takto značených podniků a Kraj Vysočina disponuje 59 certifikovanými zařízeními, přitom většina z nich se nachází ve žďárském okrese.

K šetrným formám turismu patří také geocaching. V rámci Kraje Vysočina, kde je geocaching v porovnání se stavem ve zbytku České republiky rozvinut nejméně, se nejvíce cachí nachází v okrese Žďár nad Sázavou, v okrese Pelhřimov je jich naopak nejméně. Zapojení krajských orgánů do geocachingu a vhodné rozmístění cachí by mohlo pozitivně ovlivnit vyrovnanější vývoj návštěvnosti v rámci kraje.

Kraj Vysočina má pro cestovní ruch geografickou výhodnou polohu, nachází se mezi dvěma největšími městy České republiky, Prahou a Brnem. Disponuje navíc dobrou

dopravní dostupností, prochází jím dálnice D1, jež tvoří páteř české dopravy. Dalšími významnými komunikacemi jsou evropské silnice I. třídy E59 (Jihlava – Vídeň) a E551 (Pelhřimov – České Budějovice). Na základě těchto poznatků je možno konstatovat, že Kraj Vysočina vykazuje vhodné podmínky pro rozvoj kongresové a incentivní turistiky, kdy mimo polohu může zaujmout i nižšími cenami oproti nabídce větších měst. Marketingovou podporu Kraje Vysočina v oblasti kongresové a incentivní turistiky zajišťuje příspěvková organizace Vysočina Convention Bureau – regionální kancelář pro marketingovou podporu Kraje Vysočina. Z analýzy dále vyplývá, že Kraj Vysočina je vhodným ke konání především takových konferencí, kterých se účastní menší počet účastníků.

Nedílnou součástí infrastruktury cestovního ruchu jsou služby, které nabízejí návštěvníkům turistická informační centra. Na území Kraje Vysočina se jich nachází třicet čtyři a 70% z nich jsou členy asociace ATIC. Nejvíce je jich zákonitě v nejnavštěvovanějším okrese – žďárském, dále pak krajském městě Jihlavě.

5.2 Návrhová část

Z analýzy vyplývá, že v Kraji Vysočina se nachází řada forem cestovního ruchu, které přispívají k udržitelnému rozvoji tohoto územního celku. Problémem je však výrazná prostorová koncentrace turismu především do okresu Žďár nad Sázavou a s tím spjatý nerovnoměrný vývoj území z hlediska cestovního ruchu. Zmírnit prostorovou nevyváženost a vytvořit tak stabilní zázemí pro jeho udržitelný rozvoj je možné pomocí zatraktivnění méně navštěvovaných oblastí.

Na základě analýzy a získaných poznatků lze doporučit využití geocachingu jako nástroje k regulaci turismu, kdy Krajský úřad může zakládat vlastní schránky a podpořit tak tok turistů i do turisticky méně atraktivních částí tohoto územního celku. Jedná se o finančně nenáročný návrh, kdy náklady zahrnují samotné založení schránky a její zaregistrování. Aby se produkt dostal k cílové skupině, kterou tvoří zejména mladí turisté a rodiny s dětmi, je nutné jej podpořit marketingovou propagací, například prostřednictvím portálu region-vysocina.cz, případě uspořádáním doprovodného programu spojeného s geocachingem. Krajský úřad v tuto chvíli provozuje dvě mobilní hry založené na podobném principu, na kterém funguje geocaching, jeho samotné využití však do budoucna neplánuje.

Podpořit kulturní potenciál v turisticky slabších oblastech kraje lze také pomocí kulturních akcí a událostí, přičemž vhodným typem jsou stále oblíbenější události navazující na produkty lokální gastronomie. Jedná se především o oblast Chotěbořska, Havlíčkobrodsko a Pelhřimovska, kde byl kulturní potenciál vyhodnocen jako nejslabší v rámci Kraje Vysočina. Marketingovou podporou tamních gastronomických produktů, kterými jsou především pivovary, a vytvořením kulturních akcí na tyto produkty navázané lze zlepšit výchozí podmínky těchto oblastí. Z ekonomického hlediska se jedná o finančně nenáročný návrh, jelikož část nákladů nese soukromý sektor (náklady na výrobu daného výrobku či uspořádání gastronomické události), Krajský úřad jej může doplnit propagací.

Diplomová práce zkoumala také zkušenosti z hlediska cestovního ruchu ze sousedních krajů. Na základě tohoto průzkumu lze využít zkušeností z Jihočeského kraje pro oblast destinačního managementu, k dalším návrhům tak patří podpora zakládání lokálních destinačních kanceláří. Vedle regionální destinační organizace Vysočina Tourism v Kraji Vysočina působí také dvě místní destinační kanceláře – jedná se o Korunu Vysočiny a Rozvoj Třebíčska. Důvodem zakládání orgánů destinačního managementu na místní úrovni je větší efektivita řízení, problém, který však může vyvstat, je překrývání činností národní, regionální a místní destinační agentury, případně i dalších aktérů cestovního ruchu v území. Problému lze předejít jasným vymezením pravomocí jednotlivých aktérů turismu. Dle získaných údajů je však v kraji problém s nedostatečnou místní iniciativou v méně atraktivních oblastech. Vznik lokálních destinačních kanceláří je však autoritami veřejné správy podporován a tento cíl bude začleněn do následující strategie rozvoje Kraje Vysočina pro období do roku 2025.

K dalším návrhům, které podpoří budoucí udržitelný rozvoj kraje, patří silnější marketingová podpora cestovního ruchu pro specifické sociální skupiny, kterými jsou například osoby se zdravotním postižením. Vedle již existující tištěné publikace *Kraj Vysočina pro osoby s handicapem* je vhodným doplněním vytvoření internetového portálu nabízejícího vhodné produkty cestovního ruchu pro tento segment zákazníků, případně spolupráce s asociacemi, které tyto osoby sdružují.

Vhodným krokem pro budoucí vývoj je setrvání v podpoře cykloturistiky, které se kraj v současné době věnuje a pro kterou vykazuje toto území vhodné předpoklady. Cíl budování, rozšiřování a zkvalitňování sítě cyklotras je vhodné doplnit o navýšení počtu zařízení certifikovaných v rámci programu Cyklisté vítáni, a to především v turisticky

méně exponovaných oblastech. Zde je nezbytná iniciativa vlastních zařízení, kterou lze stimulovat spoluprací veřejného a soukromého sektoru, například formou poradenství.

Další formou cestovního ruchu, která je v souladu s principy udržitelného rozvoje turismu a pro jejíž rozvoj nacházíme potenciál v Kraji Vysočina, je kongresový a incentivní cestovní ruchu. Diplomová práce doporučuje nadále trvající podporu tohoto odvětví prostřednictvím činností organizace Vysočina Convention Bureau i v dalších obdobích. Navrhuje dále účast této organizace na výstavách probíhajících kongresů a konferencí s cílem oslovení potencionálních klientů, případně organizátorů, a propagace Kraje Vysočina jako vhodné destinace pro konání budoucích akcí.

Porovnání stavu cestovního ruchu v Kraji Vysočina a v Pardubickém kraji naznačuje, že klíčovým aspektem, který ovlivňuje atraktivitu destinace, je geografická poloha kraje a dopravní dostupnost. Ta je jedním z hlavních nedostatků limitujících rozvoj cestovního ruchu v Pardubickém kraji, kdy kvalita a struktura silniční sítě jsou jednou z nejvíce kritizovaných oblastí ze strany návštěvníků destinace. Geografická poloha Kraje Vysočina se tak jeví jako jeho komparativní výhoda. Srovnání dále naznačuje, že oba kraje se potýkají s absencí většího počtu vysoce navštěvovaných turistických cílů, kterými jsou v České republice tradičně zoologické zahrady či vodní zábavné parky. Kraj Vysočina nabízí tyto atrakce především v krajském městě Jihlavě, jejich vybudování i v dalších místech kraje patří k návrhům, které podporují prostorovou vyváženost návštěvnosti kraje. K realizaci tohoto opatření je nezbytná vlastní iniciativa soukromého sektoru, kterou lze podpořit užší spoluprací soukromého a veřejného sektoru a zefektivněním řízení turistické destinace v tomto smyslu.

Závěr

Cílem předkládané diplomové práce bylo analyzovat vývoj sektoru cestovního ruchu na pozadí celkové socio-ekonomické situace Kraje Vysočina, zhodnotit jeho současný stav včetně udržitelnost jeho vývoje, případně navrhnout nástroje vylepšující zjištěný stav. V jednotlivých kapitolách diplomové práce byly shrnuty informace potřebné ke zhodnocení tohoto stavu, a to jak v obecné rovině, tak i jednotlivé aspekty charakterizující situaci v Kraji Vysočina.

Teoretická část se zabývala konceptem udržitelného rozvoje ve sféře cestovního ruchu. Na základě obecných principů udržitelného rozvoje byly definovány zásady udržitelného rozvoje cestovního ruchu. Vymezení těchto zásad však není jednoznačné a autoři je definují různými způsoby, lze však vymezit šetrné formy cestovního ruchu a vhodné postupy jeho řízení. Za šetrné formy cestovního ruchu je možno označit takové, které stojí na rovnoměrném vývoji ekonomického, environmentálního a sociokulturního pilíře. Doporučovány jsou dále ty podoby turismu, které podporují mezikulturní snášenlivost, respektují všeobecná lidská práva a přispívají k osobnímu rozvoji jedince. Z hlediska řízení cestovního ruchu na regionální úrovni pak tyto principy zdůrazňují prostorovou i časovou vyváženost toku turistů, kterou má za úkol řídit destinační management.

Druhý oddíl teoretické části diplomové práce charakterizoval Kraj Vysočina. Ten v rámci České republiky představuje ekonomicky spíše podprůměrnou oblast, kterou lze charakterizovat nižším meziročním přírůstkem hrubého domácího produktu v porovnání s ostatními kraji a významným postavením primárního sektoru v tamním hospodářství. Kraj Vysočina se současně vedle celorepublikového trendu stárnutí obyvatelstva potýká také s jeho úbytkem, který je způsoben především stěhováním. Z pohledu cestovního ruchu představuje i přes výhodnou geografickou polohu a dobrou dopravní dostupnost jednu z nejméně navštěvovaných destinací České republiky.

V rámci praktické části diplomové práce proběhlo zhodnocení cestovního ruchu v Kraji Vysočina, kdy byl analyzován jeho potenciál přírodní, kulturní a dispozice turistické infrastruktury v kraji, byly vytyčeny klíčové produkty turismu, které byly hodnoceny z hlediska udržitelnosti. Kraj Vysočina se vyznačuje dobrými přírodními i kulturními podmínkami pro rozvoj cestovního ruchu. Z hlediska přírodního potenciálu se

jedná především o dvě chráněné krajinné oblasti, Žďárské vrchy a Železné hory, přičemž nejlepší přírodní podmínky skýtá okres Žďár nad Sázavou. Největší kulturní atraktivita kraje představují památky, které jsou zapsány na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Nabídka kraje disponuje řadou produktů, které jsou v souladu s principy udržitelného rozvoje cestovního ruchu. Patří k nim především infrastruktura pro cykloturistiku, řada kulturních památek, produkty venkovské turistiky a MICE turismus. V kraji vedle regionální destinační organizace Vysočina Tourism fungují i dvě místní destinační kanceláře, a to Koruna Vysočiny a Třebíčsko.

Problémem v oblasti cestovního ruchu, se kterým se Kraj Vysočina potýká, je prostorová nevyváženost jeho vývoje, kdy je patrná koncentrace počtu příjezdů především do okresu Žďár nad Sázavou, kam míří přes 38% turistů, turismus se dále koncentruje v obcích zapsaných na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Na tomto základě je možno hierarchizovat jednotlivé okresy Kraje Vysočina dle jejich významnosti pro cestovní ruch, kdy největší potenciál skýtají okresy Žďár nad Sázavou a Jihlava. Jsou však i další destinace, které vykazují dobrý potenciál pro turismus a jejichž význam lze podpořit řadou opatření.

Diplomová práce proto navrhla kroky podporující vyvážený a udržitelný rozvoj kraje. Na základě získaných poznatků lze doporučit využití možností geocachingu a kulturních událostí navazujících například na gastronomické produkty jako nástrojů oživujících méně navštěvované oblasti kraje. Vhodná je také podpora vzniku lokálních destinačních kanceláří, jelikož pro větší znalost místního prostředí je efektivnější řízení na nižší úrovni, a setrvání v podpoře cykloturistiky, pro kterou vykazuje kraj vhodné předpoklady, včetně podpory certifikace cykloturistických zařízení. Kraj Vysočina se dále potýká s absencí většího počtu vysoce navštěvovaných turistických cílů, k nimž v rámci České republiky tradičně patří zoologické zahrady či vodní zábavné parky. Jejich vznik i mimo krajské město by zvýšil turistickou atraktivitu v méně navštěvovaných lokalitách. Předkládaná práce dále doporučila podporu nabídky cestovního ruchu pro specifické cílové skupiny, kterými jsou například osoby se zdravotním postižením, kdy je vhodné doplnění jejího současného stavu o širší propagaci, a to například formou spolupráce s asociacemi, které tyto osoby sdružují. V rámci certifikace služeb cestovního ruchu práce doporučila usilování tamních aktérů turismu o získání prestižního ocenění Evropské květiny a začlenění většího počtu turistických informačních center do Asociace turistických informačních center (ATIC) především v pelhřimovském a havlíčkovobrodském okrese, kde

je jejich zastoupení nejnižší. Předkládaná doporučení jsou v souladu s konceptem udržitelného rozvoje cestovního ruchu.

Na základě získaných poznatků je možné konstatovat, že cíl práce zhodnotit potenciál pro cestovní ruch Kraje Vysočina, charakterizovat jeho silné a naopak slabé stránky, analyzovat udržitelnost jeho vývoje a navrhnout vhodná opatření, byl splněn. Závěry diplomové práce jsou využitelné při tvorbě strategií rozvoje cestovního ruchu v Kraji Vysočina a jejím dalším možným rozšířením je podrobnější analýza turismu v okresech Pelhřimov a Havlíčkův Brod, vč. nalezení důvodů nízké iniciativy místních aktérů ke spolupráci s Krajským úřadem Kraje Vysočina, se kterou se tyto oblasti potýkají.

Seznam grafů, obrázků a tabulek

Graf 1: Vývoj celosvětového počtu turistů v období let 1995 – 2014 (v miliónech osob) ...	5
Graf 2: Podíl cestovního ruchu na HDP ČR (v %).....	8
Graf 3: Podíl cestovního ruchu na zaměstnanosti v ČR (v %)	8
Graf 4: Vývoj počtu obyvatel v Kraji Vysočina.....	25
Graf 5: Vývoj počtu obyvatel na území České republiky	26
Graf 6: Srovnání vývoje průměrného věku v České republice a v Kraji Vysočina v období let 2000 – 2015	26
Graf 7: Cestovní ruch v České republice za rok 2015 – návštěvnost podle krajů (procentuální rozložení).....	30
Graf 8: Cestovní ruch v Kraji Vysočina za rok 2014 podle okresů (procentuální rozložení hostů)	30
Graf 9: Vývoj počtu návštěvníků v ČR, v Hlavním městě Praha a v Kraji Vysočina: srovnání v období let 2012 – 2015	31
Graf 10: Vývoj počtu hostů přijíždějících do Jihočeského kraje v letech 2000 – 2015.....	78
Graf 11: Rozložení cestovního ruchu v Jihočeském kraji dle okresů (data z roku 2014) ...	79
Graf 12: Vývoj počtu hostů přijíždějících do Pardubického kraje v letech 2000 – 2015....	83
Graf 13: Rozložení cestovního ruchu v Pardubickém kraji dle okresů (data z roku 2014). 84	
Obrázek 1: Logo ECEAT	20
Obrázek 2: Logo EU Flower	20
Obrázek 3: Příklady značení místních výrobků.....	21
Obrázek 4: Administrativní členění Kraje Vysočina.....	23
Obrázek 5: Číhošť – památník geografického středu České republiky	32
Obrázek 6: Památná lípa v Kamenici nad Lipou	34
Obrázek 7: Regionalizace Kraje Vysočina podle potenciálu přírodních složek krajiny	47
Obrázek 8: Trasa cyklostezky Jihlava – Třebíč – Raabs	57
Obrázek 9: Hustota cachí (počet cachí na 1 km ²) podle okresů České republiky	61
Obrázek 10: Kulturní potenciál v okresech Vysočiny	73

Tabulka 1: Srovnání Kraje Vysočina a celorepublikového průměru v základních ukazatelích za rok 2014	28
Tabulka 2: Nejnavštěvovanější turistické cíle Kraje Vysočina v roce 2015	45
Tabulka 3: Podíl rozlohy národních parků a chráněných krajinných územích na celkové rozloze krajů – srovnání jednotlivých krajů v ČR.....	49
Tabulka 4: Pořadí návštěvnosti krajů dle počtu příjezdů	50
Tabulka 5: Množství kulturních atraktivit v České republice – rozdělení dle krajů (rok 2014).....	52
Tabulka 6: Hromadná ubytovací zařízení a pohostinská zařízení v Kraji Vysočina – srovnání dle okresů.....	55
Tabulka 7: Cyklotrasy a turistické trasy na Vysočině	56
Tabulka 8: Cyklotrasy – celorepublikové srovnání – kraje	58
Tabulka 9: Typologie krajů dle zapojení do geocachingu.....	61
Tabulka 10: Konference v hromadných ubytovacích zařízeních – počet akcí konaných v roce 2014	64
Tabulka 11: Konference v hromadných ubytovacích zařízeních – počet účastníků akcí konaných v roce 2014.....	65
Tabulka 12: Vybrané způsoby certifikace a prostorové rozložení takto označených turistických podniků dle krajů ČR.....	69
Tabulka 13: Turistická informační centra na Vysočině dle okresů	71
Tabulka 14: Srovnání Jihočeského kraje a průměru České republiky ve vybraných ukazatelích.....	77
Tabulka 15: Návštěvnosti informačních středisek na Šumavě.....	79
Tabulka 16: Srovnání Pardubického kraje a průměru České republiky ve vybraných ukazatelích.....	82
Tabulka 17: Lůžkové kapacity v České republice – rozložení podle krajů v roce 2015.....	86
Tabulka 18: Vývoj lůžkové kapacity v Pardubickém kraji	86

Zdroje

Monografie

BURIAN, Michal, VAJČNEROVÁ, Ida, RYGLOVÁ, Kateřina. *Cestovní ruch - podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 213 s. ISBN 978-80-247-4039-3.

FULLAGAR, Simone, MARKWELL, Kevin, WILSON, Erica, *Slow tourism: experiences and mobilities*. Bristol: Channel View Publications, 2012. 233 s. Aspects of tourism, 54. ISBN 978-1-84541-281-4.

GOELDNER, Charles R. a RITCHIE, J. R. Brent. *Cestovní ruch: principy, příklady, trendy*. 1. vyd. Brno: BizBooks, 2014. xviii, 545 s. ISBN 978-80-265-0298-2.

HORNER, Susan a SWARBROOKE, John. *Cestovní ruch, ubytování a stravování, využití volného času*. Praha: Grada, 2003. 486 s. Expert. ISBN 80-247-0202-9.

INDROVÁ, Jarmila, HOUŠKA, Petr a PETRŮ, Zdenka. *Kvalita ve službách cestovního ruchu*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2011. 169 s. ISBN 978-80-245-1766-7.

KOTLÍKOVÁ, Halina. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 9788024746036.

LANZA, Alessandro, ed., MARKANDYA, Anil, ed. a PIGLIARU, Francesco, ed. *The economics of tourism and sustainable development*. Cheltenham: Edward Elgar, 2005. viii, 315 s. The Fondazione Eni Enrico Mattei (FEEM) series on economics and the environment. ISBN 1-84542-401-8.

MUSIL, Martin, ed. *Udržitelný rozvoj cestovního ruchu: (metody, postupy, přístupy, teoretické aspekty): sborník příspěvků z kulatého stolu*. Vyd. 1. [Praha]: Oeconomica, 2010. 47 s. ISBN 978-80-245-1689-9.

ORIEŠKA, Ján. *Kongresový cestovní ruch*. 1. vyd. Praha: Idea servis, 2004. 139 s. ISBN 80-85970-45-7.

PALATKOVÁ, Monika. *Mezinárodní cestovní ruch: analýza pozice turismu ve světové ekonomice, význam turismu v mezinárodních ekonomických vztazích, evropská integrace a mezinárodní turismus*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 221 s. ISBN 978-80-247-3750-8.

PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. 298 s. ISBN 978-80-7435-006-1.

PÁSKOVÁ, Martina a ZELENKA, Josef. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. [Praha]: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, ©2002. 448 s. ISBN 80-239-0152-4.

VAŠKO, Martin. *Cestovní ruch a regionální rozvoj*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2002. 95 s. ISBN 80-245-0445-6.

Odborná periodika

ESTOL, Judith, FONT, Xavier: *European tourism policy: Its evolution and structure*. Tourism Management č. 52, 2016, str. 230 – 241.

FELLEGLIOVÁ, Eva: *Lokální organizace destinačního managementu*. COT business č. 1, 2009, str. 46.

FORMÁNKOVÁ, Zuzana, VÁGNER, Jiří: *Geocaching jako inovativní možnost rozvoje lokálního cestovního ruchu*. Mezinárodní kolokvium o cestovním ruchu – Sborník příspěvků, 2012, str. 7 – 27.

GREGAR, Alexandr: *Úloha podnikatelů v destinačním managementu (řízení turistické oblasti)*. Studia Turistica č. 1, 2010, str. 21 – 26.

KLIMEK, Katarzyna: *Destination management organisations and their shift to sustainable tourism development*. European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation č. 4, 2013, str. 27 – 47.

LINDEROVÁ, Ivica: *Možnosti rozvoje cestovního ruchu zdravotně postihnutých osob v turistickom regione Vysočina*. Studia Turistica č. 1, 2012, s. 24 – 34.

PÁSKOVÁ, Martina. *Environmentalistika cestovního ruchu*. Czech Journal of Tourism č. 2, 2012, s. 77 – 113.

ŠAUER, Martin. *Certifikace služeb udržitelného cestovního ruchu*. Czech Journal of Tourism č. 1, 2012, s. 53 – 70.

VOŠTA, Milan. *Cestovní ruch v ekonomice EU se zaměřením na období hospodářské krize*. Současná Evropa č. 1, 2012, s. 99 – 110.

ZELENKA, Josef. *Únosná kapacita v cestovním ruchu*. Czech Journal of Tourism, 2012, roč. 1, č. 2, s. 114 - 134

Internetové zdroje

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky

CHKO Žďárské vrchy [on-line]. Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. [cit. 2016-09-18]. Dostupné z www: <http://zdarskevrchy.ochranaprirody.cz/zakladni-udaje-o-chko/charakteristika-oblasti/>

Alternátor – ekotechnické centrum Třebíč

O Alternátoru [on-line]. Alternátor – ekotechnické centrum Třebíč. [cit. 2016-09-17]. Dostupné z www: <http://www.alternator.cz/cz/5-o-alternatoru.html>

Asociace turistických informačních center České republiky

Certifikovaná turistická informační centra [on-line]. ATIC ČR. [cit. 2016-10-24]. Dostupné z www: <http://www.aticcr.cz/certifikovana-turisticka-informacni-centra/ds-1113/p1=1916>

Biofarma Javořice

Biofarma Javořice [on-line]. Biofarma Javořice. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z www: <http://www.javorice.cz/co-si-koupit>

Business Info – Oficiální portál pro podnikání a export

Charakteristika Kraje Vysočina [on-line]. Business Info – Oficiální portál pro podnikání a export. [cit. 2016-08-10]. Dostupné z www: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/charakteristika-kraje-vysocina-2102.html>

CENIA, Česká informační agentura životního prostředí

Jak ekoznačení funguje [on-line]. CENIA. [cit. 2016-08-02]. Dostupné z www: <http://www1.cenia.cz/www/ekoznaceni/jak-ekoznaceni-funguje>

Metodika pro místní Agendy 21 v ČR - přílohy [on-line]. CENIA. [cit. 2016-06-05]. Dostupné z www: [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFL5ZKH1/\\$FILE/Metod-MA21_06-priloha1-deklaraceUR_0503.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFL5ZKH1/$FILE/Metod-MA21_06-priloha1-deklaraceUR_0503.pdf)

Místní Agenda 21 [on-line]. CENIA. [cit. 2016-06-05]. Dostupné z www: <http://www1.cenia.cz/www/ma21>

Cyklisté vítání

Cyklisté vítání – úvod [on-line]. Cyklisté vítání. [cit. 2016-10-21]. Dostupné z www: <http://www.cyklistevitani.cz/Uvod.aspx>

Podmínky certifikace [on-line]. Cyklisté vítání. [cit. 2016-10-21]. Dostupné z www: <http://www.cyklistevitani.cz/Podminky-certifikace.aspx>

Cyklodoprava

Statistiky [on-line]. Cyklodoprava. [cit. 2016-10-15]. Dostupné z www: <http://www.cyklodoprava.cz/statistiky/cyklotrasy/>

Czech Convention Bureau

O nás [on-line]. Czech Convention Bureau . [cit. 2016-10-16]. Dostupné z www: <http://www.czechconvention.com/o-nas>

CzechInvest

Kraj Vysočina – investiční příležitosti [on-line]. CzechInvest. [cit. 2016-08-04]. Dostupné z www: <http://www.czechinvest.org/data/files/vysocina-463.pdf>

Czech Tourism – Česká centrála cestovního ruchu

Charakteristika a význam cestovního ruchu v Česku [on-line]. Czech Tourism. [cit. 2016-06-05]. Dostupné z www: <http://old.czechtourism.cz/didakticke-podklady/1-charakteristika-a-vyznam-cestovniho-ruchu-v-cesku/>

EDEN [on-line]. Czech Tourism. [cit. 2016-09-20]. Dostupné z www: <http://www.eden-czechtourism.cz/>

Nejnavštěvovanější turistické cíle roku 2014 [on-line]. Czech Tourism. [cit. 2016-10-11]. Dostupné z www: <http://www.czechtourism.cz/pro-media/tiskove-zpravy/nejnavsteovanejsi-turisticke-cile-roku-2014/>

Nejnavštěvovanější turistické cíle roku 2015 [on-line]. Czech Tourism. [cit. 2016-11-16]. Dostupné z www: <http://www.czechtourism.cz/pro-media/tiskove-zpravy/nejnavsteovanejsi-turisticke-cile-roku-2015/>

O Czech Tourism [on-line]. Czech Tourism. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z www: <http://www.czechtourism.cz/o-czechtourism/zakladni-informace/>

Czech Trade: Business Info – Oficiální portál pro podnikání a export

Charakteristika Kraje Vysočina [on-line]. Business Info. [cit. 2016-08-04]. Dostupné z www: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/charakteristika-kraje-vysocina-2102.html>

Centrum Excelence Telč

Co je to CET? [on-line]. Centrum Excelence Telč. [cit. 2016-08-04]. Dostupné z [www: http://cet.arcchip.cz/co-je-cet](http://cet.arcchip.cz/co-je-cet)

Cittadella – Národní přírodní památky v ČR

Národní přírodní památka Hojkovské rašeliníště [on-line]. Cittadella – Národní přírodní památky ČR. [cit. 2016-09-17]. Dostupné z [www: http://www.cittadella.cz/europarc/index.php?p=index&site=NPP_hojkovske_raseliniste_cz](http://www.cittadella.cz/europarc/index.php?p=index&site=NPP_hojkovske_raseliniste_cz)

Cyklostezka Jihlava – Třebíč – Raabs

Cyklostezka Jihlava – Třebíč – Raabs [on-line]. Cyklostezka Jihlava – Třebíč – Raabs. [cit. 2016-10-15]. Dostupné z [www: http://www.jihlava-trebic-raabs.cz/](http://www.jihlava-trebic-raabs.cz/)

Časopis Ochrana přírody

Certifikace služeb udržitelného cestovního ruchu [on-line]. Ochrana přírody. [cit. 2016-07-31]. Dostupné z [www: http://www.casopis.ochranaprirody.cz/zvlastni-cislo/certifikace-sluzeb-udrzitelneho-cestovniho-ruchu/](http://www.casopis.ochranaprirody.cz/zvlastni-cislo/certifikace-sluzeb-udrzitelneho-cestovniho-ruchu/)

České dědictví UNESCO

Telč [on-line]. České dědictví UNESCO. [cit. 2016-09-16]. Dostupné z [www: http://www.unesco-czech.cz/telc/predstaveni/](http://www.unesco-czech.cz/telc/predstaveni/)

Třebíč [on-line]. České dědictví UNESCO. [cit. 2016-09-17]. Dostupné z [www: http://www.unesco-czech.cz/trebic/predstaveni/](http://www.unesco-czech.cz/trebic/predstaveni/)

Český statistický úřad

Charakteristika okresu Ústí nad Orlicí [on-line]. ČSÚ. [cit. 2016-11-15]. Dostupné z [www: https://www.czso.cz/csu/xe/charakteristika_okresu_usti_nad_orlici](https://www.czso.cz/csu/xe/charakteristika_okresu_usti_nad_orlici)

Satelitní účet cestovního ruchu [on-line]. ČSÚ. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z [www: https://www.czso.cz/csu/czso/satelitni_ucet_cestovniho_ruchu](https://www.czso.cz/csu/czso/satelitni_ucet_cestovniho_ruchu)

Statistická ročenka Jihočeského kraje – 2015 [on-line]. ČSÚ. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z www: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-jihoceskeho-kraje-2015-0w0yohv3dz>

Statistická ročenka Kraje Vysočina – 2015 [on-line]. ČSÚ. [cit. 2016-08-04]. Dostupné z www: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-kraje-vysocina-2015-ab2rx8qx3u>

Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Kraje Vysočina v roce 2013 [on-line]. ČSÚ. [cit. 2016-08-04]. Dostupné z www: <https://www.czso.cz/documents/10180/20567903/33013214a1.pdf/f550f712-324d-4390-b66e-332161c019aa?version=1.0>

ČSKS – Český systém kvality služeb

Certifikovaná zařízení [on-line]. ČSKS. [cit. 2016-10-21]. Dostupné z www: http://organizace.csks.cz/redakce/index.php?hlReg=999&hlKat=&lanG=cs&xuser=#dr_vie_w_style=short;r=0;page=1

O Českém systému kvality služeb [on-line]. ČSKS. [cit. 2016-10-21]. Dostupné z www: <http://www.csks.cz/cs/o-ceskem-systemu-kvality-sluzeb/>

Destinační společnost Východní Čechy

O společnosti [on-line]. Destinační společnost Východní Čechy. [cit. 2016-11-15]. Dostupné z www: <http://www.vychodni-cechy.org/cs/o-spolenosti>

ECEAT

ECEAT [on-line]. ECEAT. [cit. 2016-08-02]. Dostupné z www: <http://www.eceat.cz/>

Ekolist – Zprávy o přírodě, životním prostředí a ekologii

Mövenpick Hotel Praha: Mövenpick Hotel Praha získal certifikaci GREEN GLOBE [on-line]. Ekolist. [cit. 2016-10-07]. Dostupné z www: <http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/m-venpick-hotel-praha-ziskal-certifikaci-green-globe>

EUR-Lex, Access to European Union Law

Rozhodnutí Komise ze dne 9. července 2009, kterým se stanoví ekologická kritéria pro udělování ekoznačky Společenství ubytovacím službám pro turisty [on-line]. EUR-Lex. [cit. 2016-10-21]. Dostupné z www: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009D0578&from=CS>

Evropská komise

Ecolabel Catalogue [on-line]. Evropská komise. [cit. 2016-10-21]. Dostupné z www: <http://ec.europa.eu/ecat/hotels-campsites/en/14/czech%20republic>

Regionální politika. Cestovní ruch [on-line]. Evropská komise. [cit. 2016-10-07]. Dostupné z www: http://ec.europa.eu/regional_policy/cs/policy/themes/tourism/

Smart specialisation platform [on-line]. Evropská komise. [cit. 2016-10-10]. Dostupné z www: <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/eye-ris3>

Sustainable tourism [on-line]. Evropská komise. [cit. 2016-10-07]. Dostupné z www: https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable_en

Green Globe

About Green Globe [on-line]. Green Globe. [cit. 2016-10-07]. Dostupné z www: <http://greenglobe.com/about/#>

Jihočeská centrála cestovního ruchu

Koncepce rozvoje cestovního ruchu Jihočeského kraje 2015-2020 [on-line]. Jihočeská centrála cestovního ruchu. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z www: <http://www.kraj-jihocesky.cz/1541/koncepce-rozvoje-cestovniho-ruchu-jihoceskeho-kraje-20152020.htm>

Kraj Vysočina

Analýza potenciálu cestovního ruchu v Kraji Vysočina a míra jeho využití (2014) [on-line]. Kraj Vysočina. [cit. 2016-10-13]. Dostupné z www: https://www.kr-vysocina.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=40627
[58](#)

Cykloturistika [on-line]. Kraj Vysočina. [cit. 2016-10-15]. Dostupné z www: <http://www.kr-vysocina.cz/jihlava-trebic-raabs/d-4067611/p1=76608>

Program rozvoje Kraje Vysočina – Profil kraje [on-line]. Krajský úřad Kraje Vysočina. [cit. 2016-10-13]. Dostupné z www: https://www.kr-vysocina.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4074842

Program rozvoje Kraje Vysočina – SWOT analýza a programová část [on-line]. Krajský úřad Kraje Vysočina. [cit. 2016-08-04]. Dostupné z www: http://www.kr-vysocina.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4065070

Veřejná zakázka: Realizace geolokační hry na Vysočině [on-line]. Kraj Vysočina. [cit. 2016-10-21]. Dostupné z www: https://ezak.kr-vysocina.cz/contract_display_1476.html

Vysočina a Krajský úřad [on-line]. Krajský úřad Kraje Vysočina. [cit. 2016-08-10]. Dostupné z www: <https://www.kr-vysocina.cz/vysocina-a-krajsky-urad/d-4000094>

Železné hory [on-line]. Kraj Vysočina. [cit. 2016-09-15]. Dostupné z www: http://www.dedictvivysociny.cz/priroda/zvlaste_chranena_uzemi-11/chranena_krajinna_oblast-36/?id=1016

Kudy z nudy

Bystricko – eden na Vysočině [on-line]. Kudy z nudy. [cit. 2016-09-20]. Dostupné z www: <http://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/bystricko-eden-na-vysocine.aspx>

Památná lípa v zámecké zahradě v Kamenici nad Lipou [on-line]. Kudy z nudy. [cit. 2016-09-17]. Dostupné z www: <http://www.kudyznudy.cz/Aktivity-a-akce/Aktivity/Pamatna-lipa-v-zamecke-zahrade-Kamenici-nad-Lipou.aspx>

Městský úřad Havlíčkův Brod

Hodnoticí zpráva realizace místní Agendy 21 [on-line]. Městský úřad Havlíčkův Brod. [cit. 2016-09-15]. Dostupné z www:

http://www.muhb.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=3782&id_dokumenty=847177

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu. Cestovní ruch, udržitelný rozvoj a životní prostředí [on-line]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. [cit. 2016-07-31].

Dostupné z www: http://www.mmr.cz/getmedia/cc80193b-e4e8-4694-8a65-728df70a5fd8/GetFile14_2.pdf

Kolektiv Konsorcia SPROR Plus. *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj* [on-line]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. [cit. 2016-06-05]. Dostupné z www: http://www.mmr.cz/getmedia/b973337b-cccc-42a3-9d19-2b23356dcff2/GetFile15_1.pdf

Koncepce státní politiky cestovního ruchu v České republice na období 2014 – 2020 [on-line]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. [cit. 2016-06-05]. Dostupné z www: [http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Cestovni-ruch/Koncepce-Strategie/Koncepce-statni-politiky-cestovniho-ruchu-v-CR-\(1\)](http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Cestovni-ruch/Koncepce-Strategie/Koncepce-statni-politiky-cestovniho-ruchu-v-CR-(1))

Ministerstvo [on-line]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z www: <http://mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo>

Národní program podpory cestovního ruchu v regionech (2016 – 2020) [on-line]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. [cit. 2016-11-08]. Dostupné z www: [http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Cestovni-ruch/Programy-Dotace/Narodni-program-podpory-cestovniho-ruchu-v-regionech-\(2016-2020\)](http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Cestovni-ruch/Programy-Dotace/Narodni-program-podpory-cestovniho-ruchu-v-regionech-(2016-2020))

Počet zaměstnanců v cestovním ruchu ČR začal poprvé od roku 2009 narůstat [on-line]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. [cit. 2016-08-05]. Dostupné z www: <http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove-zpravy/2015/Pocet-zamestnancu-v-cestovnim-ruchu-CR-zacal-poprve-od-roku-2009-narus>

Strukturalizace výsledků šetření „Příjezdový cestovní ruch 2009-2015“ do jednotlivých krajů ČR [on-line]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. [cit. 2016-10-11]. Dostupné z www: <http://www.mmr.cz/getmedia/4088c894-741e-4d4e-94e9-175a51a35e9a/Souhrnna-srovnacni-analyza.pdf?ext=.pdf>

Ministerstvo životního prostředí ČR

Role cestovního ruchu v rámci udržitelného rozvoje území [on-line]. Ministerstvo životního prostředí ČR. [cit. 2016-08-02]. Dostupné z www: file:///C:/Users/Mark%C3%A9ta%20Chlubnov%C3%A1/Downloads/C1_Paskova.pdf

Pardubický kraj

Strategie cestovního ruchu Pardubického kraje 2016 - 2020 [on-line]. Pardubický kraj. [cit. 2016-11-15]. Dostupné z www: <https://www.pardubickykraj.cz/dokumenty-cestovni-ruch/85227/strategie-cestovniho-ruchu-pardubickeho-kraje-2016-2020>

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR

Výbor pro veřejnou správu a regionální rozvoj [on-line]. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [cit. 2016-07-10]. Dostupné z www: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=4422>

Region Vysočina – turistický průvodce

Farmářské trhy Koudelův talíř [on-line]. Region Vysočina – turistický průvodce. [cit. 2016-10-31]. Dostupné z www: <http://produkty.region-vysocina.cz/temata/gastronomie/gastronomicke-akce/farmarske-trhy-koudeluv-talir-%E2%80%93-havlickuv-brod>

Geohra [on-line]. Region Vysočina – turistický průvodce. [cit. 2016-10-21]. Dostupné z www: <http://www.region-vysocina.cz/prilohy/GEOHRA-letak-web.pdf>

Mlékárenský den - Přibyslav [on-line]. Region Vysočina – turistický průvodce. [cit. 2016-10-31]. Dostupné z www: <http://produkty.region-vysocina.cz/temata/gastronomie/gastronomicke-akce/mlekarensky-den-%E2%80%93-pribyslav>

Národní přírodní rezervace Mohelenská hadcová step [on-line]. Region Vysočina – turistický průvodce. [cit. 2016-09-17]. Dostupné z www: <http://www.region-vysocina.cz/narodni-prirodni-rezervace-mohelenska-hadcova-step-cx487>

Pelhřimovské dožínky [on-line]. Region Vysočina – turistický průvodce. [cit. 2016-10-31]. Dostupné z www: <http://produkty.region-vysocina.cz/temata/gastronomie/gastronomicke-akce/pelhrimovske-dozinky-%E2%80%93-pelhrimov>

RIS, Regionální informační servis

Euroregiony [on-line]. Regionální informační servis. [cit. 2016-08-04]. Dostupné z www: <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/kraj-vysocina/regionalni-informace/euroregiony/>

SKI areál Křemešník

Aktuálně ze svahu [on-line]. SKI areál Křemešník. [cit. 2016-10-13]. Dostupné z www: <http://skikremesnik.cz/>

Správa Národního parku Šumava

Výroční zpráva 2015 [on-line]. Správa Národního parku Šumava. [cit. 2016-11-14]. Dostupné z www: http://www.npsumava.cz/gallery/32/9682-rocenka2015_nps_web.pdf

Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR (SOCR ČR)

Globální etický kodex cestovního ruchu [on-line]. SOCR ČR. [cit. 2016-09-30]. Dostupné z www: <http://www.socr.cz/clanek/clanek-5025/>

Třebíč žije

V Třebíči vznikla destinační kancelář [on-line]. Třebíč žije. [cit. 2016-11-08]. Dostupné z www: <http://www.trebiczije.cz/aktuality/v-trebici-vznikla-destinacni-kancelar/>

United Nations World Tourism Organisation (UNWTO)

Annual report 2014 [on-line]. UNWTO. [cit. 2016-06-05]. Dostupné z www: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_annual_report_2014.pdf

Globální etický kodex cestovního ruchu [on-line]. UNWTO. [cit. 2016-09-30]. Dostupné z www: <http://ethics.unwto.org/sites/all/files/docpdf/czechrepublic.pdf>

Who we are. About UNWTO [on-line]. UNWTO. [cit. 2016-09-30]. Dostupné z www: <http://www2.unwto.org/content/who-we-are-0>

Ústav inženýrských staveb, tvorby a ochrany krajiny, Lesnická a dřevařská fakulta, Mendelova univerzita v Brně (ÚTOK)

Venkovský cestovní ruch [on-line]. ÚTOK. [cit. 2016-07-31]. Dostupné z www: <http://www.utok.cz/node/148>

Visit Třebíč

Rozhledny a vyhlídková místa [on-line]. Visit Třebíč. [cit. 2016-09-17]. Dostupné z www: <http://www.visittrebic.eu/rozhledny-a-vyhlidkova-mista/>

Vysočina Convention Bureau

O nás [on-line]. Vysočina Convention Bureau. [cit. 2016-10-16]. Dostupné z www: http://www.vysocinaconvention.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=131&Itemid=427&lang=cs

8 důvodů, proč zvolit Vysočinu [on-line]. Vysočina Convention Bureau. [cit. 2016-10-16]. Dostupné z www: http://www.vysocinaconvention.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=119&Itemid=436&lang=cs

Vysočina Tourism

Nejvýznamnější výstupy z činnosti Vysočina Tourism, příspěvkové organizace [on-line]. Vysočina Tourism. [cit. 2016-11-09]. Dostupné z www: <http://www.vysocinatourism.cz/files/prilohy/Nejvyznamnejsi%20vystupy%20VT.pdf>

O organizaci [on-line]. Vysočina Tourism. [cit. 2016-08-12]. Dostupné z www: http://www.vysocinatourism.cz/index.php?akce=slozka&id_slozka=1

World travel and tourism council (WTTC)

About [on-line]. WTTC. [cit. 2016-10-05]. Dostupné z www: <http://www.wttc.org/about/members/>

Žďár nad Sázavou

Memorandum o rozvoji spolupráce a řízení strategie rozvoje cestovního ruchu ve spojeném regionu Koruna Vysočiny [on-line]. Železné hory. [cit. 2016-11-08]. Dostupné z www: http://www.zdarns.cz/media/files/aktuality/vysocina_memorandum_2015_09.pdf

Železné hory

O Železných horách [on-line]. Železné hory. [cit. 2016-09-15]. Dostupné z www: <http://www.zeleznehory.net/o-zelezných-horach-2/>

Další tištěné materiály

KRAJSKÝ ÚŘAD KRAJE VYSOČINA: *Kouzlo přírody*. [Jihlava]: Kraj Vysočina, © 2006

KRAJSKÝ ÚŘAD KRAJE VYSOČINA: *Přírodní zajímavosti a kulturní atraktivita*. [Jihlava]: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu, © 2011

VYSOČINA CONVENTION BUREAU. *Vysočina Convention Catalogue*. [Jihlava]: Vysočina Tourism – příspěvková organizace, © 2015

VYSOČINA TOURISM. *Cyklovýlety po Vysočině*. [Jihlava]: Vysočina Tourism – příspěvková organizace, © 2012

VYSOČINA TOURISM, příspěvková organizace. *Kraj Vysočina pro osoby s handicapem*. [Jihlava]: Vysočina Tourism – příspěvková organizace, © 2014

VYSOČINA TOURISM, příspěvková organizace. *Památky UNESCO*. [Jihlava]: Vysočina Tourism – příspěvková organizace, © 2011

Přednášky

KALÁBOVÁ, Markéta. Satelitní účet cestovního ruchu v ČR. [přednáška]. Praha: KCR VŠE, 6. 11. 2015.

PETRŮ, Zdenka. Sociální cestovní ruch. [přednáška]. Praha: KCR VŠE, 25. 2. 2015.

Informace získané osobním kontaktem

Rozhovor s Ing. Zuzanou VONDRÁKOVOU, Krajský úřad Kraje Vysočina – Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu, úsek cestovního ruchu. Jihlava 4. 11. 2016.